

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

ЧАСОПИС ЗА КОМУНАЛНО-СОЦИЈАЛНИ, ПРИВРЕДНИ
И КУЛТУРНИ ЖИВОТ БЕОГРАДА

Број 3 Година 51	РЕДАКЦИОНИ ОДБОР: Др. Ксенофон Шаховић, Драгослав Стојадиновић, Мих. Стефановић, Павле Карарадовановић, Воја Симић УРЕДНИК: Слободан Ж. Видаковић	Март 1933 год.
---------------------	---	-------------------

Март 1933

Београд. — Д-р Роберт Флидер, опуномоћени Министар Чехословачке Републике, стр.	143
Наше дужности и наш рад у борби противу туберкулозе у Београду. — Д-р Миодраг С. Врачевић, стр.	148
Београд и питање о гасној централи. — Проф. А. Станојевић, стр.	154
Проблеми једног напредног краја престонице. — Жив. Ст. Девичерски, стр.	164
Шта се ове године може урадити и ван буџета? — Павле Кара Радовановић, одборник Београдске општине, стр.	169
О киријама у Београду. — Д-р Ст. Павловић, стр.	171
Отварање нових гимназија. — Проф. Бог. Јањић, стр.	176
Питање зграде Прве женске гимназије. — Проф. Ан. Шаулић, стр.	181
Хлебно питање у Београду. — Д-р Б. С. Попадић, стр.	181
Кроз Јалију. — Самуило Демајо, одборник Београдске општине, стр.	183
Штампа и књижевност Европе и Америке о лепотама новог Београда. — Бор. Н. Гавриловић, стр.	185
ПРИЛОЗИ ЗА ИСТОРИЈУ БЕОГРАДА:	
Црква и просвета средњевековног Београда. — Мих. С. Петровић, стр.	195
КОМУНАЛНО-СОЦИЈАЛНА ХРОНИКА:	
Изјава потпретседника Општине града Београда г. Витора Крстића о оствареним приходима за последње три године, стр.	197
Потпретседник Београдске општине г. Добра Богдановић извршио је инспекцију свих дечјих обданишта, стр.	199
Седмо саветовалиште за матере и одојчад у предграђу Војводе Степе, стр.	201

Скупштина Удружења општинских чиновника, стр.	201
Скупштина Друштва за улепшавање Булбулдера, стр.	205
Основано је Удружење Нови Београд, за подизање и улепшавање Београда на земунској обали, стр.	206
Скупштина Савеза хуманих друштава, стр.	206
СА СЕДНИЦЕ ОПШТИНСКОГ ОДБОРА:	
Претрес и пријем буџета О. г. Б. за 1933 год.	207
УРБАНИСТИЧКА ХРОНИКА:	
Изложба Групе архитеката модерног правца у Београду, стр.	227

Mars 1933

<i>Beograd.</i> — S. E. Robert Flieder, ministre plénipotentiaire de la Republique Tchecoslovaque, page	143
<i>Nos devoirs et notre travail dans la lutte contre la tuberculose à Beograd.</i> — Dr. Miodrag S. Vratkevitch, page	148
<i>La question du gaz à Beograd.</i> — A. Stanoievitch, professeur, page	154
<i>Que peut on faire cette année en dehors du budget.</i> — Pavle Kara-Radovanovitch, conseiller municipal de Beograd, page	169
<i>Des loyers à Beograd.</i> — St. Pavlovitch, page	171
<i>L'ouverture des nouveaux gymnases.</i> — Bog. Jagnitch, page,	176
<i>La question du bâtiment pour le premier gymnase féminin.</i> A. Chaoulitch, prof., page	181
<i>La question du pain à Beograd.</i> — Dr. B. S. Popaditch, page	181
<i>A travers la „Yalia“.</i> — Samuel Demayo, conseiller municipal de Beograd, page	183
<i>La presse et la littérature de l'Europe et de l'Amerique sur les beautés du nouveau Beograd.</i> — Bor. M. Gavrilovitch, page	185
<i>L'église et l'instruction à Beograd pendant le Moyen age.</i> — Mich. S. Petrovitch, page	195
<i>La vie communale et sociale,</i> page	197
<i>La vie urbanistique,</i> page	227

„Београдске општинске новине“ излазе једанпут месечно као часопис за комунално-социјални, привредни и културни живот Београда и једанпут недељно (сваког четвртка) као службени недељни лист Општине града Београда.

Претплата на оба издања износи укупно:
 за годину дана 150 динара
 за пола године 80 динара.

Претплата се прима само на оба издања. Чековни рачун код Поштанске штедионице бр. 54.300.

Уредништво и администрација налазе се у ул. Косовској бр. 39/IV. Телефон 26-242.

Рукописи се не враћају.

Слика на корицама: Стари град — Капија на путу за Римски бунар. Уметнички рад г. М. В. Симића.

Première page: *Portail de la vieille forteresse de Beograd,* dessin de M. V. Simitch,

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Др. Роберт Флидер,
опуномоћени Министар Чехословачке

Београд

— Неколико утисака опуномоћеног Министра Чехословачке Републике Г. д-ра Роберта Флидера —

— Написано за часопис Београда „Београдске општинске новине“ —

Овим чланком, који не пишем на позив уредништва, него из властите иницијативе, хоћу да испуним своју дужност према граду, у чијим сам зидовима проживео сада већ скоро три године, три године напорног рада, тренутака пријатних.

Београд сам лично заволео. Када се будем са њиме праштао, осетићу дубоку жалост. Ваљда због тога, што, када сам се шетао кроз овај лепо градо, нисам видео само улице, зидове, куће, кровове а изнад свега тога равнодушно небо, него сам све ту себи оживљавао, према свему сам себи стварао одмах извесну осећајну везу. Тако, на пример, кад се прође поред ниских кућица старог Београда, улицама још неуређеним, по неравној калдрми, можда се може казати да те улице нису лепе. Али могуће је нешто друго. Човек може сам себи рећи, да ове улице, куће, калдрма морају да изгледају тако, зато што је град вековима страдао и био искоришћаван од туђих господара, који нису земљи ништа давали, већ је, напротив, само пустошили. Мора се при томе мислити на страдање народа, чија је престоница Београд, и мора се човек у исто време чудити што су људи, — који су били принуђени живети тако скромно, док су други градови на западу и у средини Европе цветали, — могли и имали снаге да толико учине за слободу свога града и своје земље! Требају се тада направити упоређења старог и новог града, и утврдити, како се за тако кратко време град развио и неоспорно усавршио.

Овој групи других објективних посматрача припадам и ја већ зато, што сам одмах из почетка — како сам већ рекао нашао према Београду осећајну везу. Узрок је томе са једне стране у мом властитом личном осећању, а са друге стране, пак у нарочитом нашем чехословачком односу према овоме граду националне слободе.

Име југословенске престонице побуђује у сваком Чехословаку најживље успомене. О Београду је сваки од нас чуо још у свом детињству. Сваки од нас знао је по неку стару чешку или словачку песму, која је певала о Београду и његовим мукама за турског вре-

мена. и сваки од нас посматрао је нови Београд, т.ј. Београд нашега детињства са дивљењем, чак извесном завишћу, као престоницу српског народа, који се тако херојски и одлучно ослободио туђе власти, док смо ми

Г. Д-р Роберт Флидер, опуномоћени министар Чехословачке на нашем Двору

тада још увек били остали под туђим јармом и у туђим службама. Београд је тада за нас био симбол патњи словенског народа, али и ускрснућа, снаге и главне наде на будућност. И због тога се нико од нас није приближавао том граду без узбуђења.

У северној а и у западној Европи, често чујемо да се са потцењивањем говори о Београду као о Оријенту. Да, јесте, то је Оријент, делимично и данас, а штета је можда што он није још много више сачувао свој оригинални оријенталски стил, што зграде, које су тако обилно после рата подизане, готово цели нови квартави нису сачували свој стари српски и српско-оријенталски стил. То би још у многоме појачало привлачност овога града. У осталом, ако се може говорити о њему као оријенталском, треба поменути: да је лако гордити се земљама и народима, који

што странцима јако олакшава боравак у овом граду. Лети се сви ресторани преносе на улици. Седите, на пример, у кафани „Москви” или „Руском цару” на главној улици, уз музику која свира модерне комаде или фолклорну српску музику, а што вас све обузима и осваја, и посматрате околу себе. Столови, који су постављени напољу на улици, сасвим су пуни. Ту видите праве, разне српске типове и људи и жена. Они су сви врло занимљиви, и већином лепог облика. Лица су уопште врло изразита. Из њих се види патња прошлих генерација, намера да изграде народну државу; смишљеност, одлучност и поглед управљен будућности и конструктивном раду.

Када говоримо о људима, још једна ствар је ту упадљива. На београдским улицама, главним и мањим, видимо много сиромашно, чак веома сиромашно одевеног света и сељака, који онако како су навикли ићи по својим селима, долазе у престоницу, да ту или продају своје производе, нарочито пољопривредне, или да набаве неке своје неопходне животне потребе. Ови људи, тако оскудно одевени, са лицима, на којима се често види беда и страдање, немају онај поглед пун зависти или мржње, са којим се увек срећемо код сиромашног света у другим земљама. У лицима ових људи има нечег великодушног и нарочито питомог. Одмах ћете себи преставити колико је то у ствари добар народ и шта ће се све моћи од њега још створити.

Београд има ванредно повољан положај. Он се налази на висоравни две велике реке, Саве и Дунава. Одете ли у парк, дочаран на бедемима старе турске и српске тврђаве Калемегдана, и погледате ли на место где се стичу обе реке, и даље иза Дунава, равница пред вама чини вам се тако чаробна да вам се од ње поглед не може отргнути и опет га враћате на исто место. Пролазите ли калемегданским парком, то идете стално са неким побожним узбуђењем. Корачате по посвећеној земљи: Свака стопа те земље је посута српском крвљу.

Такође и парк у Топчидеру, са замком кнеза Милоша и Кошутњак, брег обрастао лиснатом шумом, дају прилике за дивне шетње. Са врха Кошутњака — где је славно пало много бранилаца Београда за време Светског рата — пружа се диван поглед на град, и на обе реке. Најлепши је ипак поглед са Дедиња, где је Краљ Александар саградио Свој дворцац. Одатле видите како је Београд простран, ма да има свега нешто преко четвртине милиона становника. Нарочито с вечери видите отуда како хиљаде и хиљаде светлости трепере доле у граду, под овим скоро јужним небом. Исто тако Пашино Брдо на другој страни града, супротно од Дедиња, пружа врло леп изглед. Види се одатле део града и иза града и најближе брдо и излетничко место Авала, која се плави у хоризонту. Велика башта са цвећем и воћњак, који је у средини

Краљевски стари и нови Двор

су могли ствари културне вредности иза зида народа, који су морали бранити голи живот и туђи се столећима са дивљим племенима са Истока, да би баш ти други, тамо иза зида, могли у миру и безбедности радити на својем развоју.

Данашњи Београд има по својим зградама већ карактер западних градова, али му немир улица и мешавина типова дају један особен и ретко привлачан лик. Оно што пада одмах у очи, кад пролазите главном улицом Кнеза Михаила, у подне или увече за време корзоа, то је маса заиста лепих лица, мушких и женских, која ту сусрећете. Кад смо већ код људи, специјално грађана Београда, морамо се дивити њиховом знању страних језика. Готово сваки зна бар по један страни језик,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

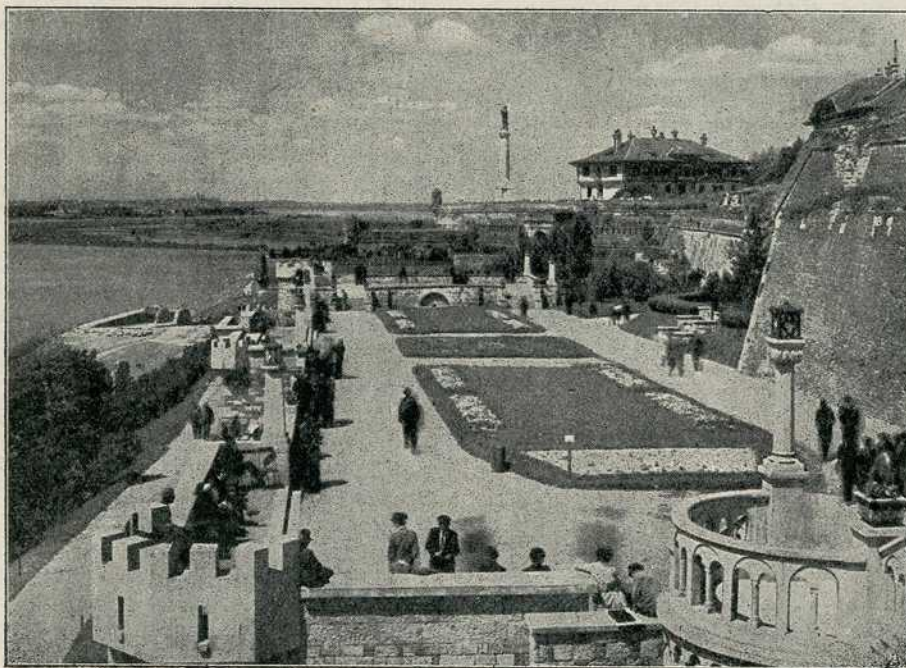
овога брда, у пролеће и почетком лета чини прави рај.

Од старог Београда сачувано је веома мало. Осем бедема Калемегдана, старе приземне српске куће, тесно једна уз другу слеђене, нестају веома брзо и уступају место модерним грађевинама, док уске и неравне улице дају места широким улицама, већином асфалтираним. Од старог Београда нарочито је занимљива зграда Музеја Принца Павла, стара палата у српско-турском стилу, где је сада смештена збирка слика као и скулптура Мештровићевих, Росандићевих и других.

Београд је тако чист да би могао служити за пример многим градовима осталих европ-

зграде универзитета или у сали павиљона „Цвијета Зузорић.“ Павиљон је подигло удружење жена, које су или и саме уметнице или пријатељи уметности, за изложбе слика и скулптура. То је стварно прва и досада једина зграда за изложбе у Београду. Унутрашњост је њезина пријатна и удобна већ сама по себи и све што се тамо приређује има нарочиту чар по својој дражи коју дају оснивачи и управитељице овог пријатног дома свакој приредби и топлоти атмосфере, која тамо увек влада.

Специјалну вредност има београдски Народни музеј. Наћи ћете тамо занимљиве преисторијске споменике и специјално врло драгоцене римске ископине из старе Србије. У

Калемегданска тераса

ских земаља. Специјално је занимљиво посетити пијаце. Све су апсолутно чисте, ма да имају у неку руку оријенталски стил и немир, активност вечите динамике.

Београдско позориште није велико, али сразмерно примеру краљевске опере и драме у Штокхолму, дакле у веома богатој земљи. Пре годину дана је подигнута и тако звана Коларчева задужбина, народни универзитет по тестаменту српског родољуба, где се налази красна сала са позорницом. У тој сали се одржавају многи концерти, чак и чувених странаца и готово сви су веома добро посећени. У Београду има много љубитеља праве уметности.

Када говоримо о концертима и уметности уопште, морамо поменути павиљон „Цвијета Зузорић“ на Калемегдану. Док није била сазидаана Коларчева задужбина, концерти су били приређивани или у великој сали нове

последње време обогачен је овај музеј веома скупоченим налазима, специјално драгоценостима из доба римског. Кад за музеј буде саграђена достојна зграда, која ће омогућити погодно излагање појединих предмета, тај ће музеј привлачити многе да посете Београд. Даље вам Етнографски музеј и изложба Кола српских сестара показују богатства уметничких везова и крајева југословенских а специјално српских, о чијој лепоти странци немају ни појма.

У преимућства овога града треба убројити и модерно уређену болницу и нову астрономску опсерваторију.

Само данашња криза могла је тренутно да задржи градњу бољих веза овог града са такозваним пречанским крајевима.

Боравите ли само неколико дана у Београду, одмах стичете утисак да се налазите у земљи која се изграђује, где се све што се мо-

гло ставило у службу подизања и учвршћивања што је изгубљено дугим временом страдања и надчовечанског стрпљења. Свуда видите и осећате немир, амбицију стварања, напоре за бујан живот. Град, земља и народ будућности. Београд, који је био мозак и дух српски, постаје југословенски, и тако је град будућности.

Заволео сам овај град и тешког срца ћу се са њиме растати. Заволео сам град, оно што

Улица Милоша Великог

је у њему репрезентативно и модерно, али још више оно, што је стварно српско и југословенско. Волим београдско позоритше, његову оперу, посећујем све то у чему се појављује српска и југословенска душа и све што је мени управо зато неизмерно мило и драгоцено. Шетам се тако радо улицама овог града и уистини сам срећан што сам у главном граду народа, кога сам од детињства обожавао.

Околина Београда. Над Дунавом и Савом равница плодна, али без привлачних слика; на југу вароши таласаста пејсаж са шумама. Најближе излетничко место је брег Авала, са којег се простире диван изглед на прави српски пејсаж а увече на заиста чаробно осветљени Београд. На исток се иде лађом до Панчева или још даље до Смедерева, лађом или друмом уз дунавску обалу кроз винограде. Смедерево је центар винарске задруге, град са огромном руином утврђења на самој обали Дунава.

Погледате ли пејсаж и источно од Београда, васкрсавају вам опет у мислима безбројни бојеви које су синови овога народа морали на том месту водити за турског времена као и после за време Светског рата. Осећањима пријатељства, које гајимо према југословенском народу, овде се придружује и дубоко, топло саучешће са патњама у прошлости, дивљење према његовом јунаштву и надама за будућност. Пејсаж, који се ту простире пред вама, има у себи нечег незавршеног, као сировог. Осећате да се ту нешто дешава, да се ту нешто ствара, што ће вас једном згранути а затим потпуно умирити, нешто што већ сада волите. Осећање сировости, које стичете ту на првим излазима, доцније све више нестаје а гледате ли тај крај југословенски изнова, испуниће вас он одједном виталним захтевом да и сами снажно мислите, осећате, радите и стварате.

И враћате ли се у вече у Београд, ту у близини града поздрављају вас хиљаде треперећих светила. И цела јужна атмосфера изнад града као да ту трепери. И то у нама пробужује утисак непрекидне делатности, утисак да то није град одмарања, него да се ту стално нешто ствара, нешто сазрева. Ствара се ту природном еволуцијом и без принуде нов југословенски дух, који ће бити благодет за Београд, за целу државу и цео народ.

Beograd

Par le Ministre plénipotentiaire de la République Tchéco-Slovaque près de S. M. le Roi, S. Exc.
Robert Flieder

Par cet article j'ai l'intention de remplir un devoir envers une ville dans laquelle j'ai passé près de trois ans.

Personnellement j'aime Beograd. Le nom de la capitale Yougolavé réveille chez tous les tchécoslovaques les souvenirs les plus vifs. Chacun de nous a entendu parler de Beograd encore en son enfance. Chacun de nous connaissait quelque vieille chanson tchéque ou slovaque, qui avait pour sujet Beograd et rappelait son martyre pendant la tyrannie turque, et chacun de nous contemplait Beograd avec admiration, comme capitale de la nation serbe qui s'était libérée si vaillamment de la domination turque, tandis que nous étions alors toujours sous le joug étranger. Beograd alors

était pour nous le symbole des souffrances de la race slave, mais aussi le symbole de la ressurrection, de la force et de l'espoir dans l'avenir. Et, par suite, aucun de nous ne pouvait se rapprocher de Beograd sans une grande émotion.

Le Beograd d'aujourd'hui a, d'après ses maisons, un caractère de ville d'Orient, mais le mélange des types lui donne un cachet spécial d'un rare attrait. Ce qui se remarque de suite c'est une multitude des visages vraiment beaux, fussent ils masculins ou féminins. Du moment qu'on parle des hommes, il faut admirer leur connaissance des langues étrangères. Presque tous savent, au moins, une langue étrangère, ce qui facilite le séjour dans cette ville.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Beograd a une situation très favorable. Il se trouve au plateau de deux grands fleuves, la Save et le Danube. Si vous allez au parc sur le remparts de la vieille forteresse turque et serbe, Kalemegdan, vous marchez tout le temps avec une émotion religieuse. Vous avancez sur une terre sanctifiée. Chaque parcelle de cette terre est arrosée du sang serbe.

La parc de Topčidère, avec son château du Prince Miloche, offre aussi des possibilités des promenades superbes. Le plus beau point de vue, tout de même, et celui de Dédigné, où le Roi Alexandre a bâti son château.

Il est resté très peux du vieux Beograd. Une des plus intéressantes bâtises est celle du Musée du Prince Paul, vieux palais en style serbo-turc, où se trouve maintenant une galerie de tableaux et de sculptures de Mestrovitch, de Rossanditch etc.

Beograd est tellement propre, qu'il pourrait servir d'exemple à beaucoup des villes d'autres pays d'Europe. Il est spécialement intéressant de visiter les marchés. Tous sont absolument propres quoiqu'ils aient une espèce de style et de remous oriental.

Le Musée national de Beograd a une valeur spéciale. Vous trouvez là bas des monuments préhistoriques très intéressants et des trouvailles archéologiques précieuses du temps romain. Ensuite le Musée ethnographique et l'exposition du „Kolo srpskih sestara” (Association des femmes serbes) montrent la richesse des broderies artistiques, dont la beauté est tout à fait ignorée par les étrangers.

Si vous passez seulement quelque jour à Beograd, vous avez tout de suite l'impression que vous vous trouvez dans un pays qui se construit architectoniquement parlant. Vous voyez et sentez partout un remue ménage, une ambition de création. Ville, pays et nation d'avenir. Beograd, qui était cerveau et esprit de la Serbie, devient yougoslave, et comme tel est une ville d'avenir.

J'aime cette ville et je m'en séparerai le coeur lourd. J'aime la ville, ce qui est représentatif et moderne en elle, mais encore plus ce qui est vraiment serbe et yougoslave. Je me promène si volontiers par les rues de cette ville, et je suis vraiment heureux d'être dans la ville principal d'une nation, que j'adorais dès mon enfance.

WWW.UNILIB.RS
У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Д-р Миодраг С. Врачевић

Шеф држав. антитуберкулозног
диспансера у Београду

Наше дужности и наш рад у борби против туберкулозе у Београду

Живот и здравље целог човечанства већ вековима угрожава његов највећи непријатељ туберкулоза. До душе сматра се да у колико је један народ културнији у толико је мање туберкулозних оболења код њега, међутим још ни један народ није успео да своју туберкулозу смањи на безопасан степен, а још мање да је потпуно искорени!

Туберкулозне инфекције, можемо рећи, не мимоиђу у току живота скоро ни једног човека, јер је сваки од нас непрестано изложен инфекцији, која наступа путем Кохових клица из испљивака лица оболелих од туберкулозе. Ако узмемо да само у једном испљивку може да буде најмање 200—300 милиона клица, а ако рачунамо да само један такав болесник пљуне дневно бар 50 пута, то значи да један болесник може дневно да избаци око 15 милијарди клица туберкулозе. Ако замислимо сада да болесници пљују свуда: у кући, на улици, кафани, школи итд., онда нам је јасно да је скоро немогуће сачувати се од инфекције. Кад се такви испљивци сасуше, прах разнесе ветром, онда је још јасније колико је тешко сачувати се од инфекције. Један још важнији начин преношења туберкулозе јесте путем ситних капљица пљувачке које излазе из уста болесника при његовом кашљу, говору, смеху. Болесника свуда има, они свуда кашљу, те се и ми свуда можемо инфицирати.

Инфекција наступа најчешће још у раном детињству, обично од оболелих родитеља, или укућана. Несрећни туберкулозни родитељи и не слуте колика су опасност за децу коју милују, негују, љубе, са којом дишу исти ваздух. Болест се пак не мора одмах развити, и што је најтрагичније: не зна се кад ће се у опште развити. У колико пак ова инфекција код деце раније наступи, у толико је већа опасност за дете.

Немачке статистике нам показују овај однос између инфекције и смртности:

У првој години живота зарази се 5% деце, а умре од тога 80%.

У другој години живота зарази се 12% деце, а умре од тога 25%.

У 3 и 4 год. живота зарази се 32% а умре од тога 21%.

У 5 и 6 год. живота зарази се 33% а умре од тога 20%.

У 11—14 год. живота зарази се 56% а умре од тога 6%.

Из овога видимо да проценат заразе туберкулозе расте са годинама, док проценат умирања опада са годинама детета.

Број умирања од туберкулозе код европских народа је различит.

На Хигијенској изложби у Дрездену 1929 год. нашли смо следеће податке о умирању од туберкулозе на 10000 становника:

1. У Данској	10,0
2. У Белгији	10,4
3. У Енглеској	10,6
4. У Холандији	10,6
5. У Шкотској	11,6
6. У Немачкој	12,0
7. У Шведској	14,9
8. У Швајцарској	15,0
9. У Италији	15,4
10. У Шпанији	15,5
11. У Ирској	16,3
12. У Аустрији	18,5
13. У Ческој	19,1
14. У Француској	19,2
15. У Норвешкој	20,0
16. У Маџарској	32,4 итд.

Том приликом су Немци наглашавали да је у Саксонској овај број пао на 8 умрлих на 10.000 становника.

Наше статистике показују нам следеће податке о умирању од туберкулозе од 1924-1929 године у Југославији:

У 1924 год. на 12,700.415 становника умрло је 38.082, што чини 29 на десет хиљада становника.

У 1925 год. на 12,889.499 становника умрло је 35.806, што чини 27,7 на десет хиљада становника.

У 1926 год. на 13,081.678 становника умрло је 36.913, што чини 28,2 на десет хиљада становника.

У 1927 год. на 13,276.720 становника умрло је 38.025, што чини 28,9 на десет хиљада становника.

У 1928 год. на 13,474.670 становника умрло је 38.570, што чини 28,5 на десет хиљада становника.

У 1929 год. на 13,675.573 становника умрло је 41.347, што чини 30,7 на десет хиљада становника.

Из ових бројева видимо да туберкулоза код нас није у опадању, већ расте, што би се свакојачко могло објаснити економском кризом и неповољним социјалним приликама.

Борба против туберкулозе подразумева у свакој земљи, у сваком граду подизање читавог реда установа неопходних за дијагностику и терапију, за профилаксу, изолацију болесника, као и за социјално старање о њима. Ова борба условљава и потребну сарадњу међу тим установама, а за све ово су потребне огромне материјалне жртве. Ове установе, тако потребне свакој земљи и сваком граду, морају заједнички остварити и држава и општине и приватна иницијатива. Тек кад будемо имали довољан број антитуберкулозних диспансера, болница, санаторијума, азила, опоравилишта, и саветовалишта, моћи ћемо и ми да поведемо борбу против овог највећег нашег непријатеља, борбу у оном обиму и на онај начин који би нам донео поузданих резултата.

Све до почетка овог столећа сматрало се да је у антитуберкулозној борби најважнији моменат лечење оболелих, те се та борба идентификовала са санаториским лечењем оболелих. Међутим, с обзиром на то да су санаторије веома скупоцене установе и да их ни једна држава не може имати у толиком броју да све оболеле смести у њих, морало се, почетком овога столећа, потражити другог пута за лечење и што је најважније спречавање нових оболења. Ту је управо данас тежиште целе борбе против туберкулозе и њеног модерног схватања, што се најзад дошло на то да је **важније спречавати нова оболења, него лечити оно што је често неизлечиво.**

Ово модерно схватање антитуберкулозне борбе ставило је у први ред бораца нове установе, које са много мање сретстава могу много веће резултате да дају, нарочито још и стога што те установе поред дијагностике и терапије имају још и један социјалан фактор: **старање о болеснику и околини његовој, обавештавање болесника и околини о болести и њеном сузбијању, предузимање и спровођење свих нужних профилактичких мера око постеље болесника у његовој ужој и широј околини, једном речи: целокупну антитуберкулозну пропаганду.** Ове установе су **антитуберкулозни диспансери.**

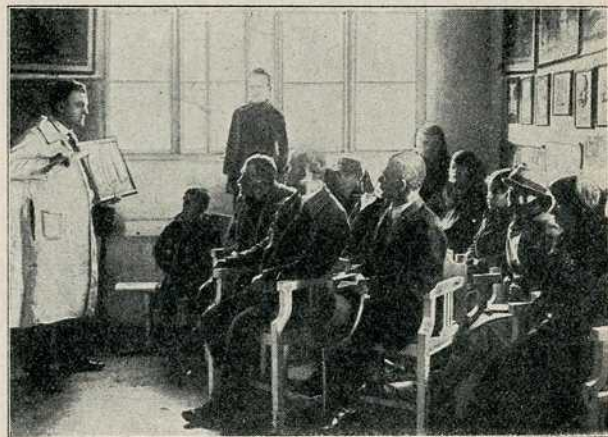
Први диспансер је основан у Америци још 1891 год. у Филаделфији. У Њујорку је 1914 год. било већ 17 диспансера, тако да их је 1923 год. у Сједињеним државама било око 1500. У Енглеској је први диспансер основан 1899 год. Затим су основани у Француској, Белгији и Швајцарској. У Немачкој је први

диспансер основан 1903 год., а данас их има већ преко 2000. У Аустрији су основани после рата, тако их у Бечу има сада по један на сваких 60.000 становника.

Код нас је први диспансер основан у Београду 1921 год. а укупно их има у земљи око 40.

Наши диспансери претстављају колико социјалне толико и установе за лечење.

Дужност је диспансера да преко својих сестара походиља проналази болеснике, да их свестрано прегледа и да их помаже и лечи лековима и свим потребним сретствима, да се бави хигијенским и здравственим приликама околине болесника и да интервенише код власти и установа за побољшање социјалних и хигијенских прилика својих штићеника. Своје болеснике диспансер стално прати, шаље им дезинфекциона средства, пљувао-

У београдском антитуберкулозном диспансеру: директор г. др. Врачевић држи предавање публици

нице, топломере, труди се да сиромашне болеснике помаже исхраном, огревом, оделом итд.

Целокупна борба против туберкулозе, као и социјално старање о туберкулознима, спада на првом месту у дужност општине и државе. Ради тога је неопходно потребно да општине и држава подижу што више оваквих установа, да образују једну густу мрежу од ових диспансера **та ће се смртност од туберкулозе и код нас смањити.**

Славни Роберт Кох, проналазач туберкулозне клице, у своме предавању за Нобелову награду 12 децембра 1905 год. рекао је: „Ја сматрам ове установе за једно од најјачих, ако не и најјаче сретство које ми можемо да употребимо у борби против туберкулозе, и верујем да су антитуберкулозни диспансери позвани да изврше једно нарочито благословено дело онда, када буду, као што се надамо, у густој мрежи прекрилили целу земљу.”

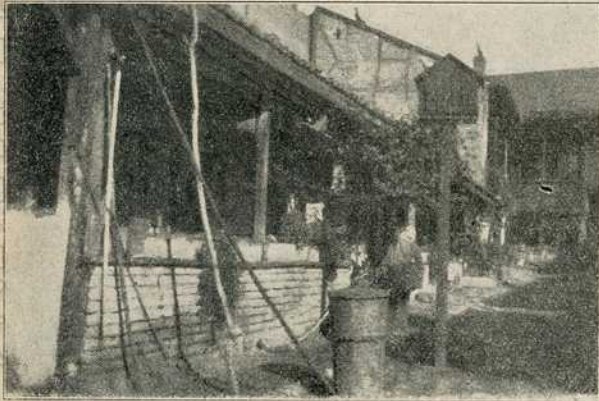
Колико је све ово тачно што је рекао овај наш славни учитељ видимо из факта да је у то доба (почетак оснивања диспансера) смрт-

www.истив.од туберкулозе у Немачкој износила преко 20 на 10.000 становника, а данас, када Немачка броји преко 2000 диспансера, та смртност је пала на свега 8 на 10.000 становника.

У Немачкој преко 50% диспансера издржавају општине и друге самоуправне установе. Код нас је све до сада оснивала држава.

Београдска општина је скоро основала један свој диспансер, али је потребно да их оснива још и са већим радним капацитетом. Општина београдска плаћа кирију за локал државног диспансера, који јој већ 12 год. чини огромне услуге, а дужност општине је да у споразуму са државом оснује што пре још који диспансер, које би општина поред плаћања локала, помагала и материјално.

Исто тако од преке је потребе за Београд да општина подигне своју туберкулозну бол-

Станови болесника антитуберкулозног диспансера

ницу. Београдски грађани, међу којима је огроман и страховит проценат туберкулозних, за сада немају пречих потреба него што су антитуберкулозни диспансери и туберкулозна болница. Потреба за другим установама и болницама друге врсте долази тек после ових.

Према предатним и неким послератним подацима г. Др. Стевана З. Иванића видимо ову смртност од туберкулозе у Београду на 10.000 становника:

1902 године	63,5
1903 године	63,8
1904 године	84,0
1905 године	84,0
1906 године	72,0
1907 године	85,0
1908 године	68,8
Укупно 1900—1910	86,7.

После рата:

У 1926 години	48,0
У 1927 години	48,0
У 1928 години	58,0.

По подацима г Др. Васе Савића смртност од туберкулозе у 1930 години у Београду спала је на 24,10 на 10.000 становника. Ови

бројеви показују нам да Београд стоји врло рђаво у погледу смртности од туберкулозе и да је прва и најпреча дужност општине да се постара о подизању потребних споменутих установа, као и побољшању станбених прилика сиротиње и општих хигијенских и профилактичних мера.

Да видимо сада још какве смо резултате добили радом у београдском државном анти-туберкулозном диспансеру и какве закључке из тога можемо извести.

Свој рад у току 1932 године наш диспансер је продужио у оном истом оквиру као и раније, продубљавајући га и проширујући како у стручном медицинском правцу, тако и у социјалном.

И у овој својој дванаестој години рада диспансер је прегледао и помагао сваког оног ко је на његова врата закуцао.

За 304 радна дана, диспансер је прегледао 2192 нова и 3229 старих болесника, што чини укупно 5421 прегледано лице. Укупан број консултација у овој години изнео је 16261. Сваког дана се, значи, вршило у диспансеру 53,5 консултација.

Од целокупног броја нових болесника у овој години, туберкулозних је било 33,5%, док је 66,5% боловало од других болести. Нових туберкулозних болесника, лечених у овој години, било је 730, док је укупан број туберкулозних болесника, лечених у овој години, био 2882. Укупан број, пак, нетуберкулозних прегледаних изнео је 2539.

Од свих туберкулозних било је 79% плућне туберкулозе и туберк. плућних жлезда, а 21% туберкулозе осталих органа. Бројни однос је био 576 : 154.

Од целокупног броја туберкулозних болесника на чисто плућну туберкулозу долази 511 (70%), затим на туберкулозу плућне марамице 14,2% и 8,9% на туберкулозу плућних жлезда.

Међу новим болесницима од плућне туберкулозе мушких је било 317 (55%), а женских 259 (45%).

Међу болесницима од екстрапулмоналних туберкулоза било је мушких 38,5%, а женских 61,5%.

Од екстрапулмоналних туберкулоза било је:

плућне марамице	68%
скрофулозе	17,5%
костију и зглобова	8,5%
трбушне марамице	2,5%
грла	1,2%
осталих	0,6%

Од укупног броја нових туберкулозних било је мушких 51,5% а женских 48,5%.

Од плућних туберкулоза (576) било је отворених 27,2%, затворених 61,1% и адемпатија трахео-бронхијалних 11,7%.

Лабораторијски рад

Пиркеове туберкулинске пробе су нам се показале у 45,5% позитивне а у 54,5% негативне.

Прегледано је 928 испљувака на Кохове клице. Било је 24% позитивних и 76% негативних резултата.

Радиоскопских прегледа сопственим апаратом извршили смо 1373 пута, т.ј. 62,6% од свих нових болесника.

Анализа мокраће вршена је у 132 случаја. Седиментација крви по Поиндекеру извршено је 1090 пута, т.ј. у 49,7% од свих нових болесника.

Укупно лабораторијских прегледа је извршено 3984 пута.

Од 1462 болесника које смо прегледали и нашли да не болују од туберкулозе, ипак је било њих 587 (40%) који су боловали од органа за дисање неспецифичне природе, затим је 399 (27%) болесника боловало од оболења других органа, а 30% је било здравих који су у диспансер долазили да испитају своја плућа и да ли у опште болују од туберкулозе.

Анкетом смо утврдили да је 41,5% болесника долазило на лечење својевољно, знајући да ће бити бесплатно лечени и помогнути. Осим тога 23% су нам упућивали лекари, а 35,5% су проналазиле наше сестре походиље и упућивале у диспансер на преглед.

Што се тиче лечења, оно је вршено на следећи начин:

лековима	954 лица	1059 пута
туберкулинама	19 „	285 „
златом	5 „	29 „
инјекцијама арсена	396 „	2341 „
инјекцијама калцијума	103 „	612 „
кварц-лампама	353 „	1728 „
вешт. пнеумотораксом	86 „	692 „

тако да је просечно свако од болесника добио по 8 пнеумоторакса.

У болнице, шуме, на море и санаторије упућено је 585 лица.

Социјални рад

Лекари су извршили 285 посета болесничких станова.

Три сестре походиље извршиле су 1725 посета од којих 31% (535) први пут, а 69% (1190) поновне. Свака сестра је извршила 575 посета.

Социјалном анкетом смо утврдили да је од 378 болесника у породицама имало засебну собу 68, т.ј. 18%, док је осталих 82% спавало у истој соби са здравима.

Од болесника који нису имали своје засебне собе, сопствену постељу је имало 79,3%, док је 20,7% спавало у истој постељи са здравима па и са децом.

Од 157 туберкулозних самаца, засебну собу је имало само 31%, док је 69% спавало са здравима у истој соби.

Туберкулозне породице, о којима се диспансер бринуо, имале су у 94% случајева по једног, а у 6% по више од једног болесника.

Од 378 туберкулозних породица 89% је имало само по једну собу за живот, 8,4% по две а 3,6% по више соба за становање.

Међу болесничким становима смо нашли 54% чистих, док су 46% били нечисти и нехигијенски, скоро неупотребљиви.

Пљуваонице у становима имали су само 54% болесника, док су осталих 46% били без пљуваонице. У тим случајевима смо увек поклањали пљуваонице.

Очај београдских станова

По годинама болесника туберкулоза нам се овако кретала:

године	болесника	
Од 1—10 год.	74	10,1
„ 10—20 „	146	20
„ 20—30 „	262	35,8
„ 30—40 „	153	20,9
„ 40—50 „	69	9,9
„ 50—60 „	18	2,4
„ 60—70 „	7	0,9
„ 70—80 „	1	—

Значи да се морбидитет пење до 30 године, затим опада.

По квартовима овако су болесници били распоређени:

Кварт:	Болесника:	%
варошки	14	1,9
теразијски	26	3,5
савамалски	73	10,0
дунавски	35	4,7
палилулски	169	23,1
врачарски	206	28,2
Сењак	8	1,0
Топчидер	62	8,4
околина	51	6,9
ван Београда	86	11,7

Највише је туберкулозе било у врачарском и палилулском кварту, а најмање у теразијском и варошком.

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

По занимању су болесници овако били распоређени:

Занимање:	број:	%
домаћице	157	21,5
ђаци и деца	109	14,9
занатлије	109	14,9
радници	108	14,7
чиновници	83	11,1
студенти	52	6,9
земљорадници	39	5,7
трговци	25	3,4
служитељи	12	1,6
војници	5	0,6
остали	31	11,7

Највише је туберкулозе било међу домаћицама, децом, радницима и занатлијама.

По народности било је 85% Срба а 15% осталих народности.

Помагање болесника материјално

Болесницима су у току године поклањане следеће ствари:

топломера	17
пљуваоника џепних и собних	202
лекова	1.059
књига о туберкулози	348
лекарских уверења издато	51

Један од највећих својих успеха у социјалном раду диспансер је постигао оснивањем свога кураторијума, који је у својој првој години рада показао ванредно лепе резултате у погледу помагања туберкулозне сиротиње.

Овај кураторијум под претседништвом г. д-р Чече Михајловића, бившег Министра народног здравља сачињавају још и претставници хуманих друштава: г. Димитрије Стојановић, г-ђе Мара Хофмановић, Љубица Аранђеловић, Ружа Ђ. Јане, Савка П. Ђурић, г-ђа Алкалај и г-ђица Главинић и наши лекари г-ђица д-р Јованка Маговчевић и г.г. д-р Миодраг Врачевић и д-р Милорад Урошевић.

Захваљујући београдској Лиги противу туберкулозе, Друштву за сузбијање просјачења, Друштву за чување народног здравља, Колу српских сестара, Друштву „Српска Мајка“, Колу хуманих госпођа железничара, јеврејском друштву „Добротвор“, Удружењу ратних инвалида и Друштву за заштиту девојака, за први моменат осигурана је била стална помоћ ових друштава између 200 и 500.— динара. Осим тога, г-ђе Савка П. Ђурић и Васе У. Јовановића, дале су сталну месечну помоћ од 100.— динара, а г-ђа Олга Краљевић и Даринка Панић по 50.— динара. Сада у свога сталног помагача кураторијум убраја још и генералног директора Поштанске штедионице г. д-р Милорада Недељковића, који свакога месеца помаже кураторијум са 300.— динара. Г. директор Централног хигијенског завода, ставио нам је на расположење сав канцеларски материјал и одобрио бесплатно штампање свих формулара и писама.

Затим смо се почели обраћати племенитим људима и друштвима за новчану помоћ, ради чега чланови нашега кураторијума нису жалели труда да се и лично обраћају богатијим људима. Тако смо од ових сталних прилагача имали за ову годину дана суму од 28.750.— динара.

Од поменутих друштава су нам у току године дали:

- 1) Лига против туберкулозе 7.000.— дин.;
- 2) Друштво за сузбијање просјачења 7.000.— динара;
- 3) Коло српских сестара 3.800.— динара;
- 4) Друштво за чување народног здравља 2.600.— динара;
- 5) Друштво „Српска Мајка“ 1.650.— дин.;
- 6) Јеврејско друштво „Добротвор“ 1.400.— динара;
- 7) Удружење ратних инвалида 1.100.— д.;
- 8) Друштво за заштиту девојака 450.— д.;
- 9) Одбор хуманих госпођа железничара 450.— динара.

Сем ове суме од 28.750.— динара, имали смо још многобројне добровољне прилоге од људи и установа којима смо се обраћали, у износу од 25.776.— динара, тако да смо укупно добили за годину дана суму од 54.526.— динара.

Приватни људи и установе послали су нам 25.776.— динара. Од тих прилога напоменућемо следеће веће суме:

По 2.000.— Ротари клуб, по 1.000.— Друштво „Добрлин“, г-ђа и г. Здравко Ђурић, Обласни одбор Црвеног крста, а чиновници поште Бр. II, скупили су прилог од 1.130.— динара.

По 500.— дин.: г-ђа Јованка Крсмановић, Занатска комора, г-ђа Цинцар Марковић, г. Тома Милосављевић, адвокат, фирма „Бостон“, Спорт клуб „Југославија“, штампар г. Сладековић, унци д-р Попс-Драгића, г-ђа Зорка Љубе Јовановића и још многи други.

Од ове суме од 54.526.— динара ми смо утрошили на помагање сиротиње 48.727,50, а у каси имали смо на дан 1 јануара 1933 године 5.798,50 динара.

Болеснике смо помагали храном и огревом. У извесном броју случајева куповали смо железничке карте болесницима који су путовали ради опорављања и лечења, а само у једном случају могли смо дати и помоћ у новцу.

Женски хришћански покрет узео је на себе старање за две девојчице без родитеља (умрли од туберкулозе), издржавао их и хранио целе године и послао на море преко лета.

Општина београдска је о Ускрсу и Божићу такође материјално помагала ове болеснике.

Помоћ је издата свега 330 пута и то:

151 лице по једанпут, 46 лица по двапут, 15 лица по три пута, 8 лица по четири пута и 2 лица по пет пута.

По занимању помагали смо:

Домаћица и удова 45; радника 47; занатлија 56; служитеља 16; бивших трговаца 14;

УН И В Е Р З И Т Е Т С К А Б И Б Л И О Т Е К А

www.ubn.rs
 брата и деце 13; бивших чиновника 10; бивших жандарма 1; земљорадника 1; без занимања 6.

Сем ових помоћи, диспансер је имао на расположењу пљуваонице и лекове које је давала држава, и једну повећу количину добијену од многе господе апотекара и фармацеутских заступника разних фабрика. Исто тако добили смо велике количине старог одела и обуће од многих добрих људи и одмах издавали најпотребитијим.

Из наведених наших речи види се наш почетак рада и његови резултати. Само што морамо подвући да је број 330 помогнутих лица и сувише мали према ономе броју лица које би смо све требали да помогнемо. Ми смо од бедних бирали најбедније и увек се трудили да само њих помогнемо, јер за све бедне наше грађане не бисмо имали довољно сретстава. Претходно су ове болеснике прво посећивале сестре походиље, затим лекари.

На овом месту морамо нарочито нагласити и похвалити рад наших лекара г-ђице д-р Маговчевић и д-р Урошевића, који су свакоме болеснику поклањали велико итересовање и обилазили их по становима, трудећи се да што више буду потпомогнути нарочито онде

где је и деце било у кући. Исто тако и рад наших сестара походиља, које су и иначе слабо награђене, заслужује сваку похвалу.

Ми ћемо наш рад наставити у овом правцу и даље, надајући се да ће нас наши стални помагачи и даље помагати, и да ће нам приступити још многи који виде и осећају бар један део од ове беде коју ми сваки дан гледамо.

Колико су ово тешки болесници, које смо помагали и у коликој су беди били, види се најбоље из њихове смртности: од 209 болесника умрло је 53, тј. четвртина.

Из ових података види се јасно колико је услуге до сада чинио Београдској општини државни антитуберкулозни диспансер. За ове услуге њему је Општина плаћала локал, али, нажалост, мало га је помагала материјално! Чак и поред наших честих молби, да сестре походиље, које су врло слабо награђене за свој рад, добију бесплатне трамвајске карте, Општина нам није изашла на сусрет, и увек су се све наше молбе сударале са неким трамвајским правилником и бивале одбијене; требало би зато, трамвајски правилник мало изменити у корист београдске туберкулозне сиротиње, коју треба обилазити свакодневно!

Unsere Pflichten und unsere Arbeit in der Tuberkulosebekämpfung in Belgrad

Im Artikel ist zuerst kurz ein Blick auf die modernen Ansichten der Tuberkuloseinfektion und Tuberkuloseübertragung geworfen. Die Ergebnisse gewisser deutschen Statistiken über das Verhältniss der Kinderinfektion zur Kindersterblichkeit zeigen dass das Prozent der Kinderinfektionen mit dem Jahren zunimmt, und die Mortalität der Kinder mit den Jahren abnimmt.

Nach der Statistik der hygienischen Ausstellung in Dresden 1929, die größte Tuberkulosemortalität fällt auf Ungarn (32 : 10.000), die kleinste auf Dänemark (10 : 10.000). Die deutsche Provinz Sachsen, hat sogar diese Mortalität auf 8 : 10.000 niedergezogen.

In Jugoslawien, nach den offiziellen Angaben, sterben noch immer etwa 30 Fälle auf 10.000 Einwohner.

Weiter wird über die moderne Tuberkulosebekämpfung gesprochen, und als wirksames Mittel die Gründung der Tuberkulosefürsorgestellen beforzugt, die die kleinsten Spesen, in materieller Hinsicht, in Anspruch nehmen.

Nach den Worten Robert Kochs sind es die stärksten Tuberkulosebekämpfungsmittel. Diese Worte sprach der berühmte Koch noch im Jahre 1905, wenn in Deutschland die Gründung dieser Anstalten erst im Anfang war. Damals war die Tuberkulosesterblichkeit in Deutschland

20 : 10.000, und heute, wenn Deutschland eine enorme Zahl der Tuberkulosefürsorgestellen hat, ist die Sterblichkeit auf 8 : 10.000 niedergesunken.

Aus weiteren Ausführungen sieht man die ganze medizinische und soziale Arbeit der Belgrader Fürsorgestelle, sowie die statistischen Resultate für den letzten Jahrgang.

Es wurden zirka 5500 Personen untersucht. Von allen Tuberkulosekranken kommen etwa 70% auf die Lungentuberkulose. In der Anstalt wurden alle modernen Untersuchungsmethoden verwendet, sowie die ganze Therapie: symptomatische, spezifische, Pneumothorax u. s. w.

Die soziale Arbeit zeigt dass die hygienischen Bedingungen der armen Klassen noch sehr niedrig stehen.

Die Morbidität steigt bis zum 30. Lebensjahre an.

Die schwerste Aufgabe ist die Unterbringung der Unbemittelten sowie ihre materielle Unterstützung. Diese soziale Fürsorge unterstützt ein neugebildetes Kuratorium, das zu diesem Zwecke die Summe von 60.000 Dinars ausgegeben hat. Diese Kuratorien stellen eine sehr wichtige Bedingung für die materielle Unterstützung der Kranken, sowie für die ganze Fürsorge im allgemeinen.

У
Н
И
В
Е

Проф. А. Станојевић

Београд и питање о гасној централи

Навршују се већ четири деценије, како се у Београду пише, говори, прижељкује и одлучује о подизању једне гасне фабрике, па ипак и поред свега тога Београд ни дан-дањи нема у својој средини ни ту фабрику ни индустрију коју такве фабрике у другом свету изазивају. Гасна фабрика у нашој престоници стално представља фатаморгану, која се, као и она у афричкој пустињи, у светлим тренуцима покаже на хоризонту, да је одмах затим, кад јој се путник приближи, намах и нестане, остављајући у путника или гледаоца нежељено разочарање. Да се један град, као што је Београд, није могао за толики период времена одлучити да у својој средини омогући и једно такво индустријско предузеће, ствар је заиста за озбиљно размисљање. И кад се питање последњих година већ било поново ставило на дневни ред, па добило и изглед дефинитивног решења, — догађаји су показали да се опет пред нама налази случај фатаморгане: о гасној фабрици се већ више од године дана и не говори нити се она подиже! Концесија, коју је општински одбор изгласао и надлежни фактори одобрили, није ни данас остварена, концесионар, који је имао приступити подизању фабрике, наједном је стукнуо назад, није потписао уговор и ствар је опет одложена, отишла у недоглед. Људи, који мисле да оваква установа није за Београд, — а има и таквих — могу бити спокојни; људи, који знају вредност једног оваквог предузећа за један модеран град и осећају тај недостатак, осуђени су да још и даље чекају на срећан стицај прилика за остварење ове несумњиво корисне комуналне установе. И ко зна докле ће они чекати и кад ће се она остварити? А да би она била од врло великог значаја не само по економске интересе београдских грађана већ и по културу ове вароши, факат је, који ће, мислимо, тешко моћи бити оспорен...

Историја идеје о подизању гасне фабрике у Београду показује ту значајну црту, да у нас ни фактори, пресудни за искоришћавање једног тако значајног артикла у домаћој и општој економији, као што је гас, нису били готово никад начисто ни с тим: да ли је ова фабрика у истини потребна, као и шта ће она значити у животу наше престонице. Прихватање или одлагање питања стално је

зависило од случаја, од људи у самој општинској управи, а та управа није увек била ни близу истих погледа на ову ствар. Могло би се рећи да је тек од 1927 питање узето у озбиљно проматрање и стављено тако на дневни ред да се о њему морала донети и дефинитивна одлука. А она је донесена тек августа, односно септембра 1929. Уз то није ни тада лако дошла. Да би до ње дошла, Београдска је општина последњих година консултовала у неколико махова разне стручњаке, наше и стране, слала своје часнике у наше и стране фабрике, приређивала званичне и полузваничне конференције, предавања итд. и поред свега тога опет не једном доносила одлуке које су често толико исто удаљавале остварење намере о изградњи ове гасне фабрике, колико су је и прижељкивале. Према обавештењима, до којих смо могли доћи, последњи концесионар, коме је Београдска општина била вољна уступити право на овај посао, нашао је у последњем часу да услови, на које је његов, иначе нестручни пуномоћник, један београдски адвокат, пристао, не стоје у складу с евентуалним користима за предузеће. И зато је одустао од посла. Изгледа да је при том нарочито истакао своју бојазан од евентуалног целојалног држања и конкуренције тадање општинске електричне фабрике; она се, уосталом сасвим природно, није исто као и сличне установе и на другим местима ни показивала много одушевљена за појаву предузећа ове врсте. Тако је рад на остварењу идеје о изградњи гасне фабрике застао баш онда кад се с разлогом очекивало да ће се већ једном приступити њеном дефинитивном извођењу.

Идеја о подизању гасне фабрике у Београду везује се још од отварања овог питања за идеју о концесији, коју има додељивати општина. Без сумње, ствар се према својој природи и приликама не би ни могла постављати на друкчији терен, нити друкчије изводити. Гас као артикал, намењен осветљењу, загревању и моторној енергији, дакле јавној употреби становништва једне вароши, и мора бити не само под контролом односне општине већ и с њеним одобрењем, па евентуално и учешћем у користима, које се отуд могу очекивати. У том погледу, макакве услове и иначе Београдска општина постављала

ономе, ко предузме извођење овога посла, општини је, без сумње и дужност и право да одређује рок трајања концесије, да пропише природу или врсту артикла, који концесионар има производити, да стипулира продајну цену, да услови извесно учешће у добити, коју предузеће остварује, да задржи за себе право универзалне контроле, да се осигура од евентуалних изигравања уговора или једностраног преиначења намене концесионираног артикла, да утврђује норме о седишту друштва, о евентуалном преносу концесије и праву пријам, а пре свега да обезбеди сталан и нормалан рад гасне фабрике у корист свога грађанства. Утврђено је већ као правило да предузећа, заснована на општинској концесији, прелазе ако не раније а оно по истеку рока у општинску својину, па било да их она сама после експлоатише било да их даје дотадањем или коме другом концесионару.

Међутим процедура и темпо, којим Београдска општина издаје своје концесије и начин, како је то до сад у овој ствари рађено, нису баш могли много ни храбрити последње напоре за привођење ове идеје у дело. Спорост у одлучивању и непрекидно мењање услова играли су не малу улогу у уздржавању многих понуђача да до краја истрају у својим понудама, а фантом бојазни да ће од извођења овог продукта општина претрпети неку штету, — мисао која се често појављивала и код пресудних чинилаца, — показује до очевидности да ни ти чиниоци ни шира публика још нису схватили величину штете, коју Београд трпи од тога, што у својој средини ни данас нема овај тако значајан комунални артикл. И само томе, као и оним, по којим пут и сувише наивним напорима у изналажењу приговора, који се могу учинити увођењу овога артикла, — а они су и овога пута чињени, — има се приписати то, што се данас већ и не показује готово никакво интересовање за обнову корака за остварење ове идеје од стране оних, који би могли за њу и учинити нешто озбиљно...

*

Кад је реч о гасној фабрици, мора се одмах скренути пажња да гас, који она производи, може бити употребљен или као гас за осветљење или као гас за загревање, или наравно за обоје. Поред тога гас је данас још и важан фактор као погонско сретство извесних, тако названих гасних мотора. Београд има данас за осветљење већ један значајан извор, електричну фабрику општинску и електричну фабрику швајцарског друштва „Снага и светлост“, као и друштво с домаћим капиталом „Електро-Макиш“; осем тога истом циљу служе у ограниченој мери и неколики посебни, државни или приватни уређаји с динамо-ма-

шинама итд. Он према томе нема потребе ради тога циља, тј. ради осветљења, помишљати на увођење гаса, иако на много места и у нас и у другим земљама поједине вароши још непрестано и поред електрике прибегавају и употреби гаса за осветљење. Случај са Загребом, Новим Садом итд., нарочито с великих усавршења у појачању интензивности светлости у пламену помоћу торидних, церских и других спојева, потврђује тај факат. Међутим при садашњим приликама за Београд долазе у обзир само оне друге особине ове значајне индустрије. А оне управо и јесу главни разлог са кога треба жалити што ње није до сада било у нашем граду. Гас као гориво, без обзира на место где сагорева и начин, на који се употребљава, има специјално толико преимућстава и добрих особина, да је стога, баш данас, у времену ове опште економске депресије, у Београду већ неодложна потреба за његову појаву и увођење. Ушавши у употребу почетком прошлог века, гас је готово све до почетка овог века био поглавито и само сретство за осветљавање улица, домова, фабрика итд. Међутим потребе новог времена, а нарочито стога, што је он и гориво, учиниле су овај производ дестилације каменог угља — о гасу, добивеном из дрвета или извесних минералних уља није овде реч — толико значајним чиниоцем и за друге циљеве у народној економији да се стога његово увођење, и то баш као горива или гаса за загревање, и намеће Београду као нешто неизбежно. И ту страну треба нарочито осветлити...

Наша престоница, која је већ потпуно узела тип великих европских вароши, употребљава данас за гориво претежно још само: дрва и угаљ. Без сумње, с обзиром на обиље шума у нас и значај њихов за трговину и индустрију, могли бисмо бити и задовољни што један тако важан производ народне економије, као што је дрво, није ни овде запостављен. Његова употреба у домаћој економији у Београду још непрестано је врло велика. Дрвима у том данас већ увелико конкурише угаљ, мада, нажалост, у нашој земљи нема ни оних врста ни оних количина угља са којих су извесне европске земље (Енглеска, Немачка, Пољска итд.) стекле своју репутацију. Фосилно гориво претстављено је у нашој земљи поглавито лигнитима и мрким угљем, и тек у малој количини, с неколико места¹⁾, долазе у обзир и неке врсте каменог угља с калоричном моћи од 6000 па и нешто више калорија. Антрацит, наравно, није познат. У незнатној мери у нашој престоници долазе у употребу као гориво још и петрол.

¹⁾ Види у D-r P. Jovanović, šef laboratorije rudar. u min. šuma i ruda, Privreda uglja u Kralj. Jugoslaviji, Beograd 1931.

дипирит, бензин, извесна минерална уља, лој, стеарин итд. Међутим гас, који дају фабрике, па било да долази из обичних ретората, било из високих, камерних пећи, постаје данас, и постао је већ, у свима великим варошима гориво, које се с успехом такмичи с осталим врстама горива, па их већ увелико и истискује из употребе. И то баш нарочито у домаћој економији. . . .

Гас као гориво има извесна преимућства, са којих му доиста, нарочито у домаћој економији, не може ни оспоравати владу ниједно друго гориво. У једном свом предавању на скупу немачких стручњака за гас и воду у Бреслави 1931. познати стручњак за гас, професор К. Bunte²⁾ из Карлсруа²⁾ набројао нам је у неких девет тачака све особине, са којих гас надмаша све остале врсте данашњих техничких сретстава за загревање, па и електрицитет. Међу тим преимућствима свакако је на првом месту: особина да се њиме централизује рад на произвођењу топлоте, затим да се лако регулише развијање топлоте, прилагођава се пламен објекту, који се загрева, добија се висока температура пламена, сагоревање се врши без непотребних утрошака ваздуха, постиже се независност од димњака, односно од бриге око промахе у димњаку, нема пепела па готово ни сумпора, нити неугодности, које у домаћој економији отуда настају, а може се имати лако како оксидациони тако и редукциони пламен, који често нарочито траже и с мукотом добијају извесне индустрије или занати како по већим тако и по мањим местима. И доиста кад се само помисли на онај рад и издатке, које варошки становник не може да избегне кад у свој стан доноси и смешта уобичајено гориво, затим кад се узму на ум оне тешкоће, одношење пепела или троске, па онда дим, којим и угаљ и дрва и поред све пажње досађују чак и при централним или етажним облицима загревања итд., лепе особине гаса излазе одмах на видело и задобијају и најогорченијег противника. Не треба мислити, као што се то покатак чини, да све те особине могу бити остварене и другим чиме, н. пр. и електриком, која је у новије доба такође нашла знатну примену и у домаћој економији, конкуришући тако и гасу. Не треба мислити зато, што нажалост електрика та преимућства за сад — нема. Она их нема не само зато, што је њена цена много већа и што је њена примена могућна само преко извесних, неоспорно врло скувих апарата, већ и зато што се и у домаћој економији и у индустрији, техници итд. често и врло много баш нарочито тражи примена

гасовитих извора топлоте а не топлота, постала струјањем кроз металне жице. С друге пак стране као што је познато, регулисање топлоте, добивене електричном енергијом, не постиже се ни близу тако лако и просто као при употреби гасног пламена, и тај факат не треба предвиђати. Предњачење пак гаса над осталим изворима топлоте, као што су дрва и угаљ, огледа се између осталог већ и у томе, што се њихова топлота никад не може концентровати на једно одређено место, као што је то случај с пламеном гаса. . . .

У примени гаса као горива неоспорно је важан чинилац његова стварна топлотна вредност. А она, наравно, није једнака код свих врста гаса. Код горива се топлотна вредност уопште исказује бројем топлотних јединица, названих калорије (*cal.*); оне претстављају количину топлоте, потребне да се јединица тежине дестиловане воде (грам, килограм) загреје за 1° (од 0°—1°). Разне вароши употребљавају гас врло различне топлотне (калоричне) вредности, али се оне обично крећу од 3000—5500 па и до 6000 калорија. Висина топлотне вредности једног варошког гаса управља се, дабогме, према варошким потребама и намени и разликује се по својој доњој и горњој граници. Иначе она зависи од материјала, од кога се гас справља и начина, на који то бива. С погледом на материјал и ову топлотну вредност данас се највише и производи тако звани гас из каменог угља, назван још и обични или нормални гас, затим гас добивен мешањем нормалног гаса с већом или мањом количином тако званог воденог гаса (смеса водоника и угљеничног моноксида), дакле мешани, односно двојни гас, и напоследку, као трећа врста — генераторски гас, који се добива такође из фосилног угља али у нарочитим пећима (камерама) и намењује индустријским и техничким циљевима. У осталом, макакве врсте и порекло гаса биле, свакако је при оцени његове калоричне вредности битна погодба да му састав буде сталан, увек једнак и искоришћавање на месту сагоревања потпуно. Немачко друштво стручњака за гас и воду, бавећи се на својим конгресима овим питањима усвојило је као најповољнију норму калоричне вредности варошког гаса 4200—4300 калорија, наглашујући, додуше, уз то да је она нарочито применљива за случајеве мешовитог гаса, који данас у тој земљи и има знатно распрострањене. Али се та калоријска висина гаса за варошку употребу може сматрати као довољна и за случај обичног или нормалног гаса, мада је н. пр. Праг, подижући недавно своју колосалну гасну фабрику, једну од највећих у Европи, узео у обзир висину и од 4800—4900 калорија. Калоричне вредности испод 4000 калорија имају само она места, која се служе тако званим двојним или уопште јако разблаженим мешовитим гасом, као

²⁾ Verhandlungen der Jahresversammlung d. deutschen Vereins von Gas — und Wasserfachmännern, Bresl. 1931.

н. пр. Грац (3300), Брно 3200—3300), Болоња, Осек итд. Свакако, пењући ту висину за још коју стотину калорија, н. пр. до 4500 или 5000, колико се најчешће и налази н. пр. код гаса од каменог угља, добија се један топлотни извор, који претставља норму, преко које се у обичним приликама и не иде. Уосталом, кад се узме на ум да је температура пламена функција од најниже калоријске вредности гаса, затим од количине његових несагорљивих састојака и специфичне топлоте тих састојака у калоријама, лако се увиђа зашто није у примени ни потребно ићи до особито великих цифара у калоријској вредности гаса, па чак ни до оних горњих. Доиста, ако се онај први елемент т. ј. најнижа калоријска вредност гаса означи с Hn , количина несагорљивих састојака с V (редуковано на 0° и 760 мм) а специф. топлота с C , добићемо за температуру пламена формулу $T = \frac{Hn}{C.V}$. За

гас из каменог угља с калоричном вредношћу од 4500 cal. (доња), с количином несагорљивих састојака (азот, угљенични диоксид), до 5% и специф. топлотом 0.40, добићемо по њој температуру пламена већ од 2250° . А тако високе температуре за обичне циљеве не би биле ни употребљиве. За Београд, специјално, калоријски ефекат једног таквог топлотног извора, као што је гас уопште, био би потпуно довољан и с мање од 4500 калорија. То је ваљда свакако и био разлог што су се и надлежне комисије и извесни стручњаци, које је општина у више махова консултовала, стално заустављали на норми до 4200 cal., која може задовољити и врло високе индустријске и техничке претензије, као што би то био случај н. пр. и с извесним топионичарским, ливничарским и другим, сличним индустријама.

Усвајајући гас с таквим бројем калорија, тим самим већ одређена је и природа самог гаса: то мора бити гас од каменог угља, т. ј. угља с најмање 6—7000 калорија. То је дакле класични или нормални гас, чија је фабрикација данас већ толико усавршена, да задовољава све захтеве. Хемијски састав таквог гаса одговарао би отприлике процентуално бројевима: 2% угљеничног диоксида (CO_2), 8% угљеничног монооксида (CO), 50% водоника (H_2), 34% метана (CH_4), 4% водоничних карбида ($CnHm$) и 2% азота (N_2). За такав гас погодне су нарочито старије врсте угља, тако назване гасни угаљ, кенел (cannel), бохед (boghead) и др., који дају и знатне количине испарљивих састојака и употребљив кокс. У нас међутим, као што је већ напоменуто, таквог угља готово и нема и фабрикација таквог гаса, нарочито ако би његова калоријска моћ била већа од 4500 калорија, била би неоспорно упућена знатним делом на увоз и туђег угља. Да ли би пак то било оправдано и жељено? Срећом, спуштајући

калорични ефекат ма и само на 4200 cal., — то би при потпуном сагоревању и проценту несагорљивих састојака (N, CO_2) мањем од 4—5, ипак давало температуру пламена чак и преко 2000° (отприлике 2100°), — могао би се и из угља с мањом калориметријском вредношћу лако добијати један разблажен гас, који би имао све повољне особине нормалног гаса. Такве су н. пр. многе врсте нашег мрког угља. Примера ради може се овде навести да би мрки угаљ из Алексинца са својим саставом: 17.6% H_2O , 14.9% пепела, 45.5% чиста кокса, 22% течних састојака, 67.5 чистог угљеника (C) и горњом калоријском моћи 4795 Cal. био једна од врло употребљивих сировина за ову фабрикацију. А има и других (Јелашница: 4240 cal., испар. матер. 42.6, кокса 41.2; Боговина: 5197 cal., испарљ. матер. 40.1, кокса 45.7; Зеница: 5924 cal., 44.3 испарљ. матер., 42.5 кокса итд.¹⁾ У том погледу познати су и басени неких лигнита, као н. пр. из ресавских ревира, из колубарске долине итд., који се одликују знатним отпуштањем баш оних дестилационих гасова, који и чине битни део једног оваквог гаса.²⁾ Квалитет дакле гаса, добивеног из тих врста угља, не би ни мало био неповољан ни за ону главну намену, коју он треба да има у Београду — загревање и моторну енергију. Нарочито још ако његова калоријска моћ не би силазила испод 4200 калорија. По себи се разуме да принос жељеног гаса у оба случаја није исти: док је он код старијих, бољих врста угља (кам. угаљ) у нормалним приликама и преко 30 м³ на 100 килограма угља, дотле би обичан мрки угаљ и с 65% угљеника стајао приличним бројем процената испод тога

Тако дакле с дефинитивним решењем питања о врсти и квалитету гаса, који би се имао увести у Београд, добијају дефинитивни облик и многа друга питања, која се овде могу постављати. За Београд је, као што је то већ познато, и теоријски и практички најоправданије увести нормалан гас стермичном вредношћу од бар 4200 калорија. То је, уосталом, опште уверење свих, који су се овим проблемом Београда бавили. Значај једног таквог артикла као горива и топлотног извора испољава се при том нарочито кад се упореди с другим горивима. У овом погледу нарочито је маркантан однос гаса баш према дрвима и на њ треба нарочито свратити пажњу. Тако н. пр. узимајући ради компарације буковину, која се највише и троши у Београду за гориво у домаћој економији и чија је калориметријска моћ

¹⁾ P. Jovanović, Privreda uglja u rKalj. Jugoslaviji, Beograd 1931. 1477.

²⁾ Барошевачки легнит по анализи Др. П. Јовановића даје испарљивих делова 38,2%, Кленовник 42,5%, а неки други (Јеклов рудник, Косово итд.) и до 44,6%.

по већ утврђеним податцима око 2000—2500 калорија, лако се увиђа сав дефицит, који отсућност једног оваког артикла ствара у приватној економији београдског становништва. Сагоревањем једног кубног метра таког горива тешко, као што је познато, 400 килограма, производи се — и прост рачун то указује — отприлике 1.000.000 великих калорија (k/cal.) топлоте. Експериментима је потврђено — а и свакидашње искуство то доказује — да се у домаћој економији при кувању, загревању станова и т.д. у нашим пећима, нарочито кухињским, не искоришћава ни $\frac{1}{10}$ део топлоте, добивене сагоревањем дрва. Износ дакле корисних калорија не прелази у том случају 100.000 Cal.; врло често он је и много мањи и највећа количина произведених калорија губи се бескорисно загревајући делове кухињске пећи, који нису у додиру са судовима за кување, иде у димњак, зрачи се у простор итд. И онда се указује овај паралелизам. У Београду стаје данас метар дрва, пренесен кући, смештен у подрум и спремљен за употребу (иструган), просечно 150 динара. Кућа дакле, која произведе 100.000 корисних калорија (метар дрва), плаћа за то 150 динара. Међутим, ослањајући се на цене, које су поједини тражиоци концесије нудили Београдској општини и које готово ни у једном случају нису премашале 3 дин. по кубном метру гаса с 4200 калорија, горњи број корисних калорија (100.000) гаса платио би се само 71,42 динара! Ако се сада упореде ове вредности цена, наћи ће се да оне стоје као 2,1:1. Сразмера ће свакако бити још неповољнија, ако се узме у обзир укупан број произведених калорија у оба случаја, т.ј. и онај, који се губи и уопште не искоришћава: 3.000.000:3200=714:150! Да се загреје литар воде од 15°C до 100°C, т.ј. до кључања, у обичном плавом (емајлираном) лонцу на престену обичне гвоздене кухињске пећи, у којој је огњиште имало запремину 25×25×50 см=31250 см³, потребно је по експерименту, који смо и сами правили, сагорети отприлике 3 килограма буквине за 25—30 минута. Количина произведених калорија, претпостављајући буквину с 2000 калор., биће 6000, које ће према раније навођеним ценама вредети $\frac{150}{400} \cdot 3 = 1,12$

динара. Број калорија, употребљених за подизање температуре те количине воде до тачке кључања (100°—15°) износиће 510. Међутим иста количина воде загрејаће се до кључања на пламену гаса од 4200 калорија из обичног округлог решоа (rechaud) за непуних

10 минута, т.ј. по утрошку $\frac{(100-15) \cdot 4200}{1000}$ или

357 малих калорија. Запремина тако утрошеног гаса биће 0,085 м³ и стајаће 0,25 динара. Однос цена у овом случају биће дакле као 4,5:1, т.ј. ефекат гаса биће скоро 5 пута јевтинији него што је случај с дрвима у Београду.

Није много различан однос ни при употреби угља, па чак ни онда, кад би он имао и 6000 калорија. За произвођење горње количине (6000) калорија помоћу шлеског угља требало би бар 1 килограм угља, који би према годишњим ценама (700—750 д/т) стајао 0,70 до 0,75 динара. Загревање би трајало нешто краће време (20'), а однос према поменутој вредности гаса био би као 3:1. . . .

Однос гаса према овим врстама горива, па дакле и његов значај за нашу садашњу домаћу економију, појављује се у правој светлости тек кад се узму у обзир и неке друге прилике потрошача. Лишен гаса и упућен само на потрошњу дрва и угља као главног горива, Београд троши годишње на ту сврху приближно 25.000 вагона дрва и 8000 вагона угља. У овој последњој количини фигурије туђ угљ, и то поглавито шлески, с калоричном моћи изнад 6000 калорија, за 4000 вагона; уза њ долази још и 2000 вагона кокса, махом такође иностраног порекла.¹⁾ Остатак од 2000 вагона спада на домаћи угљ свих врста. Све те количине дрва, угља и кокса троше се поглавито на кухињу и грејање станова. За питање, које се овде има у виду, значајна су, без сумње, оба ова облика потрошње горива. Али ми овде намерно узимамо на око најпре и нарочито онај први, т.ј. кухињу, будући он мора због погодности гаса, бар у почетку, поглавито и циљати на потрошњу. У том погледу може се с разлогом претпоставити да наша кухиња троши бар $\frac{1}{3}$ од укупне домаће потрошње горива, а за свакога, ко познаје прилике наше кухиње, тај однос неће бити претеран.²⁾ Према томе годишња потрошња дрва око добивања топле воде, справљања јела и осталог у домаћој кухињи, претстављала би цифру од најмање 7—8000 вагона. Угљ овде не долази у обзир, јер се он у Београду претежно и готово само употребљава за загревање станова. Вредност тога дрвеног горива, употребљеног за потребе кухиње, рачунајући с већ наведеном ценом кубног метра дрва и до 15 м³ на вагон, достиже за само 7000 вагона цифру од 15.750.000.— динара. Поредиши пак ову цифру с вредношћу гаса, потребног да произведе потребну топлоту, — а она је, као што је поменуто, само $\frac{1}{10}$ део од оне, која се добија сагоревањем дрва — увиђа се да би она, кад би калорична моћ дрва и гаса била иста, била претстављена с 525000 м³ гаса. Како пак калоријске вредности гаса и буквине стоје у размери као

¹⁾ Податке за угљ имамо љубазношћу овд. трговца угљем, г. Милана Павловића (стовариште дрва „Огањ”); податке за дрва пак од удружења трговаца дрветом и угљем (писмено саопштење).

²⁾ Највећи број кућа у Београду, н. пр. чиновничке, трговачке, па и остале, троше као минимум по 1м³ дрва месечно за кухињу. Минимална годишња потрошња у том случају била би дакле за тај циљ 12м³.

то би за исти термички ефекат било потребно само 262500 м³ гаса. Вредност ове количине гаса износила би само 687.500 динара. Узимајући у обзир чак и евентуалне губитке топлоте при употреби гаса, та вредност не би ни у ком случају достигала цифру 1.575.000, тј. десет пута мању од оне, која претставља вредност свих 7000 вагона дрва. А Београђани у ствари плаћају вредност баш ове последње количине! Разумљиво је дакле шта значи овај артикал у само овој економији једне вароши као што је Београд...

Без сумње, не може се превидети да ови рачуни можда захтевају и извесну корекцију. Дрва, употребљена данас у кухињској економији, и на начин, како се то у нас уопште чини (у кухињским гвозденим пећима и огњиштима), не служе само за справљање јела већ и за загревање простора (кухиње). Гас пак, употребљен за справљање јела, топле воде итд., не загрева и простор. И ту би чињеницу требало такође увести и у рачун. Само стварни однос не би тиме ипак био промењен, а модерна техника и индустрија апарата за гасно загревање (радиатори итд.) доскачу лако томе и с врло мало више издатака постижу сасвим жељене резултате. За суштину ствари много је при том важнија она особина гаса што он ствара топлоту брзо, лако, само онда, кад нам она треба и само онолико, колико нам је треба. Шта пак то значи за мале породице, за време, којим располажу запослени људи, за људе или жене, које, нарочито лети или у малим становима раде у кухињи, — разумљиво је и од себе; на то је довољно и само указати.....

Међутим и само загревање простора, соба, станова итд., које се данас врши у Београду дрвима и угљем, па било то непосредно, на уобичајени начин, било у облику централног или етажног грејања, било би, извесно гасном конкуренцијом можда и од првих дана знатно промењено и увелико потиснуто. Ефекат гаса не заостајени у том нимало иза онога, што гас даје кухињи. Радиатори, грејани гасом, и у облицима, које им данас прописују јавна хигијена и модерна техника, не само што брзо и подједнако загревају простор, већ доносе, исто као и гас у кухињи, знатне уштеде у издацима на огрев. Нама не стоје у овом тренутку на расположењу непосредни подаци за упоређење овога с дрвима и угљем у Београду, али би за то могла бити мериторна једна друга чињеница, а то је — целокупна потрошња гаса у домаћој економији онде, где он постоји, у односу на обе главне врсте његовог консума. Годишња потрошња гаса у Грацу (160.000 становника) износи по извесним подацима 40 м³ на становника, у Прагу (680.000) пре подизања садање велике фабрике била је такође 40 м³, у Паризу она и данас износи 190 м³, у Берлину прелази 200 м³, а у Лондону и преко 300 м³ на становника. Дабогме

да је тај консум различан и у односу на целокупно становништво појединих земаља: у Француској 45 м³, у Немачкој 55 м³, у Холандији 65, у Белгији и Енглеској и по 190.¹⁾ Потрошња гаса, уосталом, није једнака ни у истој вароши у свима њеним деловима, и по извесним подацима, изнесеним на једном недавњем конгресу наших стручњака за гас (1928 г. у Н. Саду), она достиже н. пр. у Загребу на 100 м. кућног фронта у трговачким квартовима 14 м³, у становима 6.65 м³, а у радничким крајевима тек 2—3 м³ годишње. Иначе је у Загребу годишња потрошња гаса 23 м³ на становника.²⁾ Гас се ни у Загребу још не употребљава у јачој мери за загревање простора, што такође није много чудновато, кад се узме на ум да се у том опажају предрасуде често и у земљама, у којима је гас много више одомаћен. Ако би се сад могла количина дрва, коју Београд (по одбитку количине за кухињу) троши за огрев, превести по вредности у односне количине гаса, видело би се да би количина до 18000 вагона дрва у вредности од 40,500.000 динара и с термичном моћи два пут слабијом од гаса била једнака вредности 6,750.000 м³ гаса. Ова количина вредела би 20,250.000 динара, — под претпоставком још да губици топлоте при употреби радиатора итд. буду исто онолики, колики су и при нашем обичном грејању помоћу гвоздених или земљаних пећи. Међутим, количина топлоте, добивена од гаса и потребна за стварни ефекат, била би, као што је познато, далеко мања (¹/₁₀ од горње) и једва би ценом прелазила 4,000.000 динара! Нема сумње и овај је рачун само теоријски и идеалан и не би се могло рећи да ће Београд икад посве заменити дрва и угаљ за огрев гасом; то, уосталом, није случај ни на другим местима. Али то још не потиरे стварни рачун. Узимајући у обзир да потрошња гаса у Београду буде за дужи низ година као што је у Загребу, — а подударност прилика на оба места оправдава ту поставку, — потрошња од 23 м³ годишње по становнику претпостављала би за садашње становништво Београда (250.000) годишњу потрошњу од 5.750.000 м³ гаса у вредности од 17.250.000 динара. Претворена у дрва, ова би вредност према раније поменутој цени дрва, претстављала само 7666 вагона; то би била количина, која отприлике одговара садашњој кухињској потрошњи дрва и коју би Београд у ствари имао платити кад би при садашњим приликама заменио један део садашњег свог горива гасом. Она би, свакако, и толика, не мало снизила ону од 40 милиона, коју он сад троши само за огрев и која тако несразмерно притискује буџет његових грађана.

¹⁾ Београдске општинске новине, 1930 бр. 9—10.

²⁾ Саопштења г. В. Црнековића, управника гасне фабрике у Загребу.

У новије доба често се, нарочито у круговима од утицаја на решење овог питања истицало да наша престоница може наћи важан извор потребне јој термичке енергије за домаћу и другу економију и у — својој електрици. Борба, уосталом, између овог топлотно-светлосног извора и гаса није нова. У већим европским варошима, као и у многим крајевима, где је електрична енергија сразмерно јевтина, електрика већ служи у знатној мери као средство за загревање и у домаћој економији; кухиње многих ресторана, пансиона, школа итд. обрнуле су се и овом сретству, нарочито последњих година, и изазвале не малу реформу посуђа за кување, апарата итд., као и саме природе кухиње. У том погледу све оне лепе особине, које електрика има као средство за осветљење (паћење без жижица итд.), има она и у кухињи. Па ипак то не може бити разлог противу гасне индустрије нити ће гас напустити борбу, која му се с те стране отвара. С много разлога се чак може рећи да су његови изгледи у том и повољнији. Није то само стога, што су електрични кухињски апарати, посуђе итд. скуп и још довољно неприлагођени, или што употребу електрике по природи ствари избегава свака кухиња, која рачуна с пламеном; није то, напослетку, ни стога, што електрична огњишта претпостављају извесна, па чак и виша знања о руковању, а нису чак ни посве безбедна. Не. Има сасвим других разлога, са којих гас још непрестано држи прво место као гориво у овом делу домаће економије. То су: његова ниска цена према електрици и његова погодност за све врсте куварског посла. А ове су две особине нарочито у нас од пресудне вредности. Уосталом, у погледу на ово обоје врло нам је угодно позвати се овде на један податак, који смо још пре неколико година запазили у часопису познатих Сименсових електричних предузећа у Немачкој (*Siemens Zeitschrift*, 8. Jahrg. Heft 7. за јули 1928), у коме је било интересантно упоређење домаћих кухиња с електриком као топлотним извором и кухиња с гасом. За решење питања у каквом се односу појављују гас и електрика у истој кућној економији за дужи период времена, Сименс—Шукерт је 1927 удесио у једној вили нарочиту електричну кухињску инсталацију, па је нашао да је при потпуно истим приликама потрошња гаса од 4500 калорија у породици од 7 чланова (10 соба) износила за извесан дужи период просечно по 4,21—4,87 м³ дневно, док је потрошња електрике за толико исто време била приближно око 7.34 kWh. Из тога је после извесних корекција и као средњи резултат одређена размера потрошње гаса према електрици: 1 м³ гаса : 1.6 киловат-часа електричне струје, из чега се, вели се у извештају, може закључити да би „за ту кућу према ценама гаса и електрике у односној

околини једнакост домаћих трошкова при употреби електрике наступила само онда, ако би струја стајала по киловат-часу највише $\frac{3}{5}$ или $\frac{2}{3}$ цене једног кубног метра гаса”. Према томе рачун за ова два топлотна извора у Београду даје ове податке. Стављајући да је 1 м³ гаса еквивалентан 1.6 kWh струје, која се у Београду у приватној потрошњи плаћа 5 дин. по киловату, увиђа се да је цена 1 м³ гаса од 3 динара у случају паритета за исти број калорија, добивених електричним загревањем, скоро три пута мања од цене, којом би према данашњици морала бити плаћена електрична потрошња. 1.6 kWh стајали би 8 динара. С друге стране, узимајући да 1 kWh струје даје 864 калоријских јединица у обичним апаратима, као што се то уопште узима, рачун показује да би паритет у количини топлоте између такве струје и 1 м³ гаса од 4200 cal. наступио само онда, ако би се трошило 4.8 kWh струје. Цена пак ове количине електрике пела би се и до 24 динара! У Београду дакле борба између електрике и гаса решена је већ самим тим фактом: електрика би била управо 8 пута скупља од гаса! Бар тај би однос био између њих у домаћој економији при садашњим приликама....

*

Питање о фабрици гаса у општинској концесији и гасу као топлотном извору стоји у вези и с мноштвом других проблема, такође од не малог значаја за живот и напредак наше престонице.

Пре свега, отсућност једне модерно уређене фабрике гаса и одуговлачење с њеним подизањем не погађају само домаћу економију. Штету од тога трпе и знатан број заната, индустрија, јавних, нарочито научних установа итд., и то у толикој мери, да се преко тога такође не може прећи. Само један пример илустроваће ствар. У Београду постоји данас већ знатан број (12) великих хемијских лабораторија: на универзитету, у министарству шума и руда, у министарству финансија, трговине, војске и морнарице, народног здравља, у општини итд. и све се оне не могу ни замислити без гаса. Данас се оне помажу карбурирајући у не мало скупим апаратима ваздух помоћу бензина или каквог лаког водоничног карбида (петролски етар, лигроин, газолин итд.). Од једног килограма течности добијају се 3 м³ карбурираног гаса. Поједине од њих, стално троше на тај циљ годишње по 30.000 д., а по који пут и до 50.000, купујући лаки бензин (авионски) просечно по 13 д. килограм. Друге, као универзитетске (философ. факултет, техника итд.), затим лабораторије Централног хиг. завода, општинске итд. троше и много више. Нажалост ниједна од њих не може бити задовољна тим начином произвођења потребног јој горива, јер температура таквих пламенова у обичној Бунзеновој грејалици не прелазе ни

при употреби дуваљке или мехова 1200 до 1300°. За добијање пак 3 м³ таквог гаса мора се употребити 1 кг. бензина, који без ичега осталог стаје 13 динара по килограму. Шта то значи, види се одмах кад се узме на ум да би фабрички гас с 4200 калорија, *чист и без ваздуха*, стајао 3 дин. по кубном метру. Његове пак температуре далеко надмашају температуре карбурираних пламенова. Дефицит, који дакле трпе буџети ових усанова, није ни близу количина за занемаривање. —

Читав низ и других потрошача у вароши налази се у сличном па можда и горем положају. Ту су нарочито многобројне занатлије: лимари, механичари, радници на завривању метала, бербери, посластичари, произвођачи луксузних пецива, обућари, столари итд., а сем њих исто тако и гостионичари, кафеције, крчмари (власници бифеа), извесне радионице, фабрике итд. Свима је њима потребно брзо и лако произвођење топлоте и њихов се рад у другом свету не може ни замислити без — гаса. Величина штете, коју они сад трпе, једва да се може ма и приближно оценити. . .

Међутим осем већ наглашених уштеда, употреба гаса имала би и других последица, које би мењале у знатној мери и цео начин престоничког живота. А тај проблем није од најмање важности у овој ствари. Промене би морале наступати већ и у самом грађевинском (архитектурном) облику станова, па би се, свакако, у многоме изменила и сама култура и цивилизација престонице. Те пак чињенице, понављамо, нису без вредности. Оне би имале нарочити значај баш у самој домаћој економији. Низ тих промена додирнуо би нпр., послугу, поправио појмове о времену и његовом значају, олакшао одржавање чистоте па поступно трансформиран и саму нашу данашњу, махом нехигијенску кухињу. Она би, бар у већим београдским кућама, морала одмах бити прилагођена новом гориву, добити нарочите преграде, више или мање декоративне дигесторије („ошаклије“) и уопште одговарати новини, коју природа посла намеће, а о којој би се имали бринути и општина и јавна власт. Гас, додуше, није, као ни електрика, посве безопасна ствар и с обзиром на то општина као издавалац концесије морала би концесионару наметнути и извесне погодбе ради отклањања нежељених случајева. Гас се, нпр., већ осећа у кући, чим га има у ваздуху 0.5%; ако је у томе ма и само 0.1% његовог најопаснијег састојка, угљеничног монооксида, он је већ опасан за затворене просторе. И људи, који не увиђају користи, које се имају од гаса, или их превиђају, истичу врло често баш ту страну овога питања, па указују на то како је гас отрован, како гуши, има непријатан задах, производи опасне експлозије итд. итд. У ствари то све не може понизити праву вредност овога горива нити ти преговори

могу бити пресудни за ово питање. Гас доиста може имати непријатан задах, па га и има, кад је фабрикација несавршена, а нарочито кад је и без контроле; он може бити опасан за становнике појединих кућа или затворених простора, ако су цеви-спроводнице рђаво инсталоване и руковање непажљиво. Али од таквих приговора није слободно ниједно гориво, па наравно ни гас ни електрика. Међутим ако би страх од тих опасности и у нас донео извесну обазривост становништва, или је бар појачао, онда би то била лепа васпитна акција, која би се само могла поздравити. Још мање се може жалити, као што се то понеки пут чини, ако би, као што је и несумњиво, увођење гаса у домаћу економију имало реперкусије у самој нашој данашњој куварској вештини. На гасу се, додуше, могу справљати сва наша данашња тешка и нехигијенска јела (ћевачићи, ражњићи, прасеће печење, разне јаније, сарме, ђувеч и подварак итд.). Али би појава једне лакше, хигијенски оправданије и јевтиније кухиње био други срећан ефекат, који би морали поздравити сви пријатељи народног здравља. Гас, који би потиснуо кухињу, која односи онолико времена и материјалних издатака, колико је то случај с нашом данашњом, морао би се сматрати као врло спасоносан чинилац у акцији на поправци кућних финансија, навика и здравља. . .

Једна од значајних појединости у овом питању о фабрици гаса јест и питање о другим материјалним користима, које ова фабрика даје околини, у којој је, па посредно и самој земљи. Такве су нпр. користи од оних многобројних споредних производа, који се увек појављују код оваких предузећа. Дестилацијом каменог или извесног мрког угља добија се осем гаса (30—40 м³) још и кокс (70%), катран, амонијски сулфат, амонијачна вода, сумпор, разни фенолни деривати итд. Економски значај ових производа толики је да поједини од њих, нарочито кокс и катран, често и јесу главни разлог за подизање једне оваке фабрике; гас је онда у њој споредан производ. Али макако био велики значај свега тога не само за Београд већ и за целу земљу, ипак за питање о изворима топлотне енергије у Београду то све мора имати само подређен значај. *Централно питање остаје само питање о гасу и његовој примени.* У том погледу Београд мора строго и разликовати питање о фабрикацији гаса као горива од питања о фабрици других производа, које даје дестилација каменог угља. *Suis cuique!* Данашња битна потреба Београда је најпре и поглавито — у гасу. Остало је споредно, па иако од превеликог значаја. Ту би чињеницу требало да увиде сви фактори, пресудни за њено остварење, па да помогну да предмет дође поново и што пре на дневни ред. Београђани им, извесно, не могу за то бити незахвални. . .

Само ипак у низу корака, који се при поновном покретању овог питања имају чинити, има један, на који нам нарочито треба скренути пажњу. Издајући концесију, Београдска је општина до сад као извесну бенефицију за концесионара стављала оворе под извесним погодбама на расположење и земљиште за фабрику; техничким пак условима прописивала је и друге појединости, од којих су неке очевидно биле и без значаја за њене интересе. Земљиште је предвиђано скоро стално на Дунаву. Међутим изгледа нам да ова солуција није за усвајање. Атмосферске прилике Београда, мислимо, не говоре у прилог томе. У Београду је готово сталан ветар кошава, нарочито зими, и она долази баш са оне стране, на којој се предвиђа овака фабрика. Ту дакле треба учинити извесну корекцију. Без сумње, за једну оваку фабрику, најпогодније земљиште и јест непосредно уз велику реку. Међутим поред свих мера, које би могле бити предузете, да се једна овака фабрика учини нешкодљивом за околину, искуство казује да се присутност оваких инсталација ипак неугодно осећа на приличној даљини у околини и да гасови при дестилацији нису пријатни бар за ближу околину. Зашто би дакле морала кошава и југоисточни ветрови стално разносити те гасове на запад и чинити да се ваздух Београда, ма колико то било, кужи једним непријатним гасом? А тај би случај стално наступао, ако би се фабрика и њени гасометри налазили на тој страни. С много више разлога међутим, чини нам се, могло би се то предузеће подизати на крају Макиша или негде уз обалу Саве, одакле не би било никакве неугодности за Београд; при томе би пак чак и интереси концесионара, с обзиром на близину Чукарице, насеља у Топчидеру и крајеве Београда

на западној страни, били много боље подржани него иначе. — Није исто тако, од мањег значаја ни услов, под којим се концесионару уступа постављање мреже спроводних цеви, одређује њихов квалитет и њихова веза за кућне и друге инсталације. У том погледу Београд претставља једну погодност, каква се ређе налази. Његово је насеље на брегу и постављање широких спроводних цеви било би ограничено само на ниско периферијско земљиште. За цеви малога пречника постоји довољно места дуж тротоара, по травњацима главнијих улица, по двориштима, празним просторима итд. тако, да за инсталацију ту не би било тешкоћа; она би имала само да се тим користи. Обезбеђење пак довољног притиска у горњим регионима вароши појединост је, која се тиче и концесионара и општине. То је, уосталом, као и неки други детаљи техничке природе, за општину од много већег значаја него погодба, уношена у досадање услове, о природи и изгледу пећи (вертикалне камерске пећи?), у којима ће се гас производити, порекло и однос угља и његових производа. Интересовање за те детаље улази у првом реду у круг брига — предузимачевих. Општину мора тангирати у много већој мери питање о контроли природе и квалитета гаса, о његову притиску у цевима, квалитету и распореду мреже, начину везивања њеног за потрошаче, право продаје и техничко савршенство апарата, а пре свега о обостраном лојалном испуњавању уговора. Под таквим приликама Београд ће у гасу за загревање заиста добити моћно оружје за олакшање животне борбе и увећање културе његових грађана. Крајње је време да се томе већ једном озбиљно приступи.

La question du gaz à Beograd

Par M. A. Stanoyévitch, prof.

Belgrade n'a pas d'usine à gaz. Cependant, le besoin commence à s'en sentir de plus en plus. Ce n'est pas que la ville en aurait besoin aux fins de l'éclairage; une usine électrique municipale et les nouveaux établissements électriques d'une société étrangère concessionnée „Force et lumière”, de même qu'une usine électrique indigène à Makiche, à quelques kilomètres de Belgrade, y suffisent parfaitement et depuis longtemps. Malgré cela, bien des raisons, et des prépondérantes, imposent toujours la fondation d'une usine à gaz. La concession donnée il y a trois ans à une société allemande, n'a pu être réalisée faute du recul du concessionnaire. Toujours en est-il que la population aurait tout l'intérêt à avoir du gaz à sa disposition, et précisément parce qu'elle est tenue actuellement à satisfaire ses besoins en matières combustibles

par die bois et, dans une quantité restreinte, par du charbon de terre. La consommation du bois à brûler, très abondant dans le pays, se chiffre pour une population de un quart de million à 25000 wagons, tandis que celle du charbon de terre, abondant, lui aussi, dans le pays, ne dépasse guère 8000 wagons. Dans ce dernier chiffre la moitié du combustible est de l'origine étrangère, notamment le charbon silésien. Un tiers de la consommation du bois va à la cuisine et le caractère de celle-ci, forte et nourrissante, il est vrai, mais peu hygienique et demandant beaucoup de temps pour la préparation, pèse lourdement sur le budget familial du petit bourgeois. L'auter nous demontre ainsi que vu les prix toujours très élevés du bois et du charbon de terre les finances de la population économiseraient par l'usage du gaz un

www.bor.rs

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Un nombre de millions de dinars, et notamment, sa consommation se généralisait. La consommation actuelle du bois pour la cuisine et le chauffage va jusqu'à 57 millions dinars par an; la cuisine seule en demande plus de 15 millions. Supposé le prix du mètre cube du gaz à 4200 calories 3 dinars au maximum, comme il a été calculé dans presque toutes les demandes de la concession, les frais de chauffage et de la cuisine seraient réduite au moins pour une somme de 15—17 millions dinars — tout juste les frais de la seule cuisine d'aujourd'hui. Et l'économie n'est pas à négliger, surtout pour les gens peu fortunés, ouvriers, et les autres. En outre, un bon nombre d'instituts savants, de laboratoires chimiques et autres, de même que quantité d'industries, de cafés de restaurants, de petits métiers et de magasins etc. souffrent actuellement, et même se beaucoup, du manque de ce moyen de chauffage facile et commode.

A ce point de vue, l'auteur démontre en particulier les qualités du gaz à introduire, sa production, ses avantages sur les combustibles ordinaires et fait la comparaison entre le gaz et l'électricité non seulement au point de vue de coût et de revient dans la cuisine et dans le chauffage, mais aussi au point de vue de l'emploi dans les laboratoires et dans les opérations où l'on a besoin de la flamme et du combustible gazeux. Pour ce qui touche aux qualités du gaz, il reste entendu — l'auteur en donne des raisons savantes — que Belgrade doit posséder un gaz normal et à 4200 calories au moins; c'est donc le gaz de la houille diluée et pour la production duquel le charbon de terre du pays convient dans une large mesure. Quant aux avantages au point de vue financier, il est évident qu'un tel gaz comparé au bois, de hêtre, p. e., qui est le plus en usage à Belgrade, dont le mètre cube, scié, transporté et mis à la dispo-

sition des ménages coûte actuellement 150 dinars, serait au plusieurs fois meilleur marché que le bois. Le calcul fait ressortir que pour produire 100.000 calories utiles par un mètre cube du bois de hêtre, et qui sont payés 150 dinars, il suffit de ne brûler que 71,42 dinars du gaz au prix de 3 dinars par le mètre cube. Si on comparait cependant la totalité des calories ainsi produites, — le fait est que nous ne consommons dans nos poêles en fonte et autres dans la cuisine et dans les appartements qu'un dixième de la totalité — le rapport en serait encore plus désavantageux pour le bois on même pour le charbon. Dans ces calculs la consommation mensuelle du bois dans une cuisine ordinaire et pour beaucoup la plus fréquente en ville est supposé d'un mètre cube; la valeur calorimétrique du bois de hêtre monterait jusqu'à 2500 calories. L'avantage du gaz sur l'électricité à Belgrade se fonde non seulement sur son énorme infériorité du prix envers l'électricité mais aussi sur ses qualités du moyen de chauffage à flamme. Un calcul de l'auteur, basé sur les données d'un journal Siemens (maison d'électricité connue) d'il y a quelques années montre à l'évidence que le prix de 5 dinars d'un kilowatt-heure de l'énergie électrique à Belgrade ne présenterait jamais de concurrence au gaz; celui-ci resterait toujours 8 fois meilleur marché....

Tout en plaidant pour la création d'une usine si nécessaire, l'auteur ne manque pas à faire des réserves sur l'emplacement que la municipalité avait jusqu'ici désignée aux demandes de concession. Les raisons météorologiques, et en particulier certaines vents de l'est et du sud-est, parlent plutôt pour la construction de l'usine quelque part à l'ouest, le long de la Save et sur le terrain communal.

Жив. Ст. Девичерски,
виши инспектор Мин. финансија

Проблеми једног напредног краја престонице

Београдско „Насеље Краља Александра Карађорђевића” простире се са обе стране Александрове улице и захвата простор од Гвоздићеве улице, испод „Боровог Парка”, до Зеленог Брда и од нове астрономске опсерваторије на Источном Врачару па до Предграђа Краљевића Томислава и Предграђа Војводе Степе.

Пружајући се по једном најздравијем и најлепшем крају наше престонице, који са широке висоравни доминира градом, оно је њен природни и ничим непрекинути део, јер са старим Београдом чини нераздвојну целину чврсто повезану централном комуникативном артеријом: улицом Краља Александра и читавим сплетом других, мањих, које иду паралелно са њом. Иако је удаљено од центра града 4—6 километара, положај Насеља је јединствен. Са њега, као са неке велике платформе, види се цео Београд, блистави огранци Саве и Дунава, и прекрасни пејсажи, који се на све стране нуде оку по банатској и сремској равници или таласастом подгорју Авале. Ваздух је чист, прозрачан и лети готово непрекидно у покрету. Ко се лети од Београђана из центра прошета овим крајем, чим узиће уз благу узбрдицу код „Боровог Парка” одмах осети да је ваздух друкчији, хладнији и чистији и да се лакше дише.

Природа је дала доста!

*

Насеље као грађевинска целина новијег је датума. Пре ратова постојало је, до душе неколико кућа и циглана поред пута али су све те зграде могле на прсте избројати. Познатих „Седам кућа”, као географски појам у оно доба, најбоље карактерише слабу насељеност у томе времену. Сем њих, имали су ту, од старијих насељеника, своје куће и циглане Милош Јаћимовић и Спаса Јовановић, баштовану и кућу чича Денко, кафане Јаћимовић и Цветко Јовановић, па доцније Ђорђе Јовановић и још по који.

Тек од последњег рата па на овамо почео се овај крај живље насељавати.

Но приметно насељавање и изграђивање овог Насеља почело је тек око 1922 године. У то доба, у предратном делу Београда почеле

су цене станова и локала несразмерно да скачу услед великог прилива дошљака из унутрашњости, које је привлачио приметан просперитет привредног живота у оно време или којима је из будикојих разлога било немогуће да и даље остану у средини у којој су дотле по унутрашњости живели. Они су скоро редовно нудили веће закупне цене и то је изазвало неизбежне стамбене поремећаје код предратних Београђана.

Конкуренција је била велика и имућнији дошљаци потисли су сиромашније староседеоце. Велики број Београђана економски слабијих, као што су чиновници, занатлије, радници и ситни службеници Општине београдске и приватних предузећа и институција, доведени су били у немогућност да плаћају високе закупе и бежали су на периферију града. Њима су се придружили и они Београђани других сталежа, који су некад имовно добро стајали али су упропашћени ратом, те су продавали своја срушена и оштећена имања, да на њима ускоро имућни купци сазидају палате, а они су се склањали на периферију, где су са добивеним новцем могли саиздати скромну кућу и отпочети неку радњу. Уз њих иде и један мањи број досељеника, који није могао да купи кућу у центру или који је у Београд дошао да тражи рада са извесним капиталом или и без њега.

Тада почиње парцелација безбројних комплеска земљишта на све стране око Београда и изградња малих, јевтиних кућица, које су махом даване на отплату.

Најживља делатност у овом правцу, може се слободно рећи, била је на „Насељу Краља Александра”. Она интензивно почиње тек 1925 па је временом расла све више и више и за 6—8 година на њивама и ливадама Малог Мокрог Луга изникле су читаве улице. Овим послом највише су се бавили г.г. Браћа Јаћимовић, Браћа Мандил, Цветко Јовановић, Ђока Илић и други. Од њих, Браћа Јаћимовић су и зидали зграде па и данас врло живо раде на овом послу подижући све нове и нове грађевине.

На местима где су парцелацију вршили стручњаци, улице су праве као стрела и одго-

варају ширином грађевинским условима. Али има и кривих и узаних улица и ту ће се неминовно морати вршити исправке. Највећи део Насеља припадао је до 1930 године Општини Малог Мокрог Луга и под њеном управом изграђен. Отуда су и разумљиве грешке које су се код парцелације дешавале, јер Општина Маломокролушка нити је имала стручњака за овај посао, нити је овај крај намеравала уступати Београду. Али надлежни фактори из Општине града Београда могли су још пре десет година наслутити и осетити да ће овај крај несумњиво ући у састав престонице, јер су му већ давали своју воду и осветлење, па су требали још тада све учинити да се он припоји Општини београдској. Да је то учињено пре десет година, парцелација би била изведена на модерној основи и многе бриге садашње и будућих општинских управа биле би уштеђене, а крај би у лепоти добио двапут више.

*

Као што је напред речено, овај крај је приватио економски слабије сталеже али један вредан и честит елемент. Доцније, кад су бар унеколико добивене културне тековине, као што су вода, осветлење и слично, почели су у овом крају куповати имања и имућнији људи, па и високи државни функционери. Али иако је то скуп разних сталежа, међу њима се разлика не опажа јер је овде дружељубље развијено до завидне мере.

Зато на првом месту припада заслуга друштвима, која постоје и неуморно делају на Насељу.

Још док је овај крај био под Општином Малог Мокрог Луга, постојало је једно друштво за улепшавање Малог Мокрог Луга, — у ствари за улепшавање овог Насеља, које никад није било саставни део села Мокрог Луга, већ само у његовом атару. То друштво уз обилну помоћ агилних грађана подигло је на општинском земљишту зграду за основну школу коју је дотерало до крова али је није могло довршити.

Доцније је то друштво ликвидирало.

*

Кад је овај крај потпао под Београд, неколико највиђенијих грађана покренули су акцију да се почне озбиљно радити на унапређењу овога краја у свима правцима. Ради тога су сазвана два збора у јулу 1930 г. На првом је одлучено да се цео овај крај назове „Насеље Краља Александра Карађорђевића” и да се оснује Друштво за његово унапређење.

На другом збору у истом месецу основано је то Друштво и примљена су друштвена правила. Одмах затим Друштво је почело врло активно да ради. За назив Насеља добијено је одобрење са Највишег места а сем тога Њ. В. Краљ примио се и покровитељства Друштва за унапређење Насеља Краља Александра Карађорђевића.

Циљ Друштва је унапређење Насеља, што значи: не само улепшавање улица, већ унапређење у свима правцима социјално-културних до привредних. Зато он нема чисто урбанистички карактер, какав обично имају оваква друштва.

Људи који су водили Друштво од самог почетка били су свесни тешкоћа на које ће наићи. Они су знали да својим сопственим средствима не могу уредити овај крај ни за сто година, јер га насељава већином сиротиња, али су знали и за стару и просту истину: да се удруженим снагама ипак може више урадити него појединачно. Они су знали за комуналне дужности Општине према сваком делу своје насељене територије али су исто тако знали и чињеницу да интервенције солидних и јаких заједница више вреде од интервенције појединца.

Крајњи део Насеља Краља Александра

Зато су, да би омогућили у Друштво приступ и најсиромашнијим грађанима, одредили минималне чланске месечне улоге од 5 дин. за имућније и 3 дин. за сиромашније, са најлибералнијом могућом одредбом: да сваки сам за себе одлучи да ли долази у ред имућнијих или сиромашнијих.

Као год што је Друштво знало да из ових малих чланских улога не може само изградити све модерне културне институције и задовољити све хигијенске и друге потребе грађана, његови оснивачи били су свесни да ће наилазити на тешкоће и на другим странама и да то све неће моћи брзим темпом урадити и уредити ни сама Општина, због познатих финансијских тешкоћа, од којих пати цео свет па и наша комунална заједница. Зато су одлучили да поред бриге за урбанистичко уређење и улепшавање овога краја у слободном времену узму на себе и бригу за улепшавање духовних особина својих суграђана, да помажу сваку хуману акцију и да раде на дружељубљу и солидарности између њих.

То је сасвим јасно истакнуто и у друштвеним правилима, где је прописано да ће Друштво и сви његови чланови радити не само на модерном уређењу и изграђивању овога краја, већ исто тако и на развијању слоге, гра-

љанске солидарности, помагању сиротиње и сваке хумане акције.

У тим правцима Друштво је до данас и радило.

У хуманом погледу урађено је ово:

За две и по године свога рада, оно је оденуло око 200 сиромашне деце из овога краја, поделило је неколико пута веће количине брашна и масти сиротињи, а ове године пред Божић поделило је брашно и дрва за 218 сиромашних породица из овог краја. За овакву обилату помоћ сиротињи Друштво највише има да заблагодари Њ. В. Краљу, који сваке године помаже хумани рад Друштва Својим прилозима, а захвално је и свима другим добротворима и добрим људима који су својим прилозима омогућули ову успешну хуману акцију његову.

Нова пожарна станица на Насељу Краља Александра

Ових дана Друштво је одвојило од свог скромног капитала приличну суму а скупља и добровољне прилоге, па ће све то поделити породицама незапослених на Насељу, пошто је непослена сиротиња са овог Насеља до скоро имала врло мало среће у коришћењу кућиња за незапослене и других врста помоћи.

Сем изнетог Друштво и његови претставници радили су на запосљавању незапослених у безброј случајева, како код Државе и Општине, тако и код приватних лица.

И сад, док Друштво скупља прилоге за незапослене, оно непрекидно објављује: *да сматра као изузетно важан и велики прилог ако неко предузме прими у службу или на рад некога од незапослених са овога Насеља.* Таквих добрих људи већ има и њихова имена биће објављена у дневним листовима.

Друштво је радило неуморно и интервенисало бесплатно да многи од малих људи и сиротиње дође до своје кућице на отплату и под повољним условима, јер они који га воде знају добро да обезбеђен кров значи мир у

породици, а мир у породици је основ за социјални мир.

У тешким приликама за појединце, Друштво је интервенисало за извесне могуће олакшице код појединих власти. Оно је у више махова објавама упућивало грађане на њихове дужности према држави и властима, на рокове у којима се имају испуњавати извесне дужности законом предвиђене и чиниле све што се могло да грађани буду на време обавештени о ономе што су дужни чинити...

Резултати овога рада знатни су. *Сталешке разлике изгубиле су своју ранију оштрину, дружељубље и осећање солидарности развијају се у логичној прогресији са напорима који се чине и мали човек не осећа се заостављеним и заборављеним у овом крају престонице.* Са највећим задовољством можемо констатовати: *да услед благотворне делатности Друштва, полицијска кроника не бави се грађанима овога краја од када Друштво постоји.*

Друштво је снажно утицало и за развитак културног живота и на оснивање других друштава и установа, о којима ће доцније бити речи.

У погледу уређења овога краја учињено је до сада следеће:

На виšekратне интервенције Друштва, Општина нам је изашла у сусрет по многим тражењима. На пример: калдрисане су улице: Господара Вучића, Неготинска и Опатијска, а постављен добар шосе од „Мале Антанте” до Зеленог Брда у Александровој улици; отворена је амбуланта, подигнута пожарна станица, израђен тротоар-стаза од „Цветкове кафане” до Зеленог Брда, оправљен пропуст на шестом километру Смедеревског друма и спасен читав један крај од поплаве, оправљени и очишћени канали до Зеленог Брда, добивено је осветлење на целој периферији Насеља, подигнуто 8 јавних чесама и кроз 3—4 улице кроз проведена вода, снижена трамвајска цена на трамвај бр. 6, обезбеђена основна настава, јер је број учитеља повећан од 2 на 12 лица а број учитељица од 1 на 4, добивена је пошта и телеграф, размештени поштански сандучићи по Насељу, изграђени мостићи на процима куда пролазе стазе и тротоари (делимично од Општине, делимично од стране Друштва), добивена је прошле и ове године сваки пут потребна количина шљаке за израду стазе од шљаке које воде ка школским учионицама, приватном иницијативом, а уз помоћ Друштва, отворена је апотека и направљена и уређена привремена пијаца итд.

*

Пред Друштвом стоје још многи и многи задаци.

Оно што може својим трудом и својим средствима Друштво ће учинити и само. За по-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

слова већег обима или такве, које оно по закону не може вршити, оно се нада да ће их свршити Општина.

Међу најхитније и неодложне послове у овој грађевинској сезони спада довршење Основне школе код Пашине Чесме и изградња неколико улица.

Основна школа код Пашине Чесме је неми али врло живи сведок нашег јавног нехата. Подигнута приватним сретствима и приватном иницијативом пре неколико година, она лежи небалтерисана и неупотребљива из године у годину само због тога што се Општина београдска и Општина мокролушка препиру о праву власништва на земљиште, на коме је она подигнута!

Њу треба проширити и довршити још овог лета неминовно. Грех је да овако пропада! А она, незастакљена и разјапљена пропада и влажи се све више и више, док деца овог Насеља уче школу у четири зграде на четири разна места, за које се плаћа велика закупнина.

Даље: треба калдрмисати или бар солидно шосирати улицу Црнопоточку која везује Александрову улицу са Миријевским путем и све улице десно и лево које прима у себе а којих има неколико. Данас се њом, и ако је она једина саобраћајна артерија за целу леву страну од Цветкове кафане до Зеленог Брда, не може колима прећи. Ово би се могло урадити и уз помоћ (макар у радној снази) Миријевске општине, јер је и Миријевцима овом улицом најзгоднији прилаз у Београд. Али и без њихове помићи ову улицу треба што пре уредити, јер се данас, са ове стране из ње уноси највише блата у престоницу.

На левој страни Александрове улице треба просећи још једну улицу која би везивала цео блок улица: Војводе Блажете, Проке Ђурића и друге са улицом Кр. Александра. Ту има сопственика који бесплатно нуде земљиште, а од других треба експроприсати. Да би се то могло урадити потребно је да се за овај део Насеља већ једном изради генерални план, о коме се одавно прича да ће бити готов, јер је и премер терена одавно извршен. Надамо се да ће и то бити готово овог лета, јер се грађани расељавају из ових улица услед тога што им деца морају да обилазе по цео километар док дођу до школе.

Неоспорно је да би требало уредити и Живка Давидовића улицу и њом одвести трамвајску пругу до Зеленог Брда још овог лета. Тај посао исплатио би се брзо а има и свој хумано-социјални значај јер ту око Зеленог брда, са обе његове стране, има доста праве сиротиње и сиромашних службеника и пензионера.

Господара Вучића улицу и Опатијску које су калдрмисане готово целе треба извести на Александрову, као што је по пројекту и предвиђено. Овако се не види она корист која се од њих очекивала. Исто тако треба још сад

с пролећа, поплочати турском калдрмом улице које излазе на Господара Вучића од Војислава Илића до Александрове улице. Ту треба изградити само коловоз а грађани ће изградити сами тротоаре. Ово треба учинити што пре, јер су улице правилно просечене и густо насељене, а са њих се преноси благо на Господара Вучића улицу и даље у Александрову, у чијој су непосредној близини.

Треба се постарати да у овој години пре лета цео крај добије довољно воде из водовода, нарочито онај блок улица између Спасине Циглане и Црнопоточке улице, на левој страни Краља Александра улице. Ту се неколико улица лети формално гуше без воде.

Неопходно је потребно отворити гимназију за овај крај, јер број деце која похађају гимназију и иду са Насеља чак у центар града

Дечје обданиште Насеља Краља Александра

велики је. Исто тако добро би дошла и једна грађанска или једна средња техничка школа. Ова последња још најбоље би одговарала потребама овог краја. Сва деца не могу у гимназију и на више школовање, јер су сиромашна, а по новом Закону о радњама до 14 године не могу на занат, те прети опасност да се запусте и пропадну као жртве улице.

Зато би о овоме проблему у сиромашним крајевима свих малих градова, а специјално Београда, требало што пре и без одлагања добро и трезвено промислити. Испречиће се ту, можда, увек претеће питање новца. Можда, али не треба презати од њега, јер губитак, који предстоји у противном случају, опаснији је од тог тугаљивог питања како ће се новац набавити.

То су отприлике најхитније потребе овог Насеља. Оне нису једине; постоје још и многе друге и од велике важности. Али ми рачунамо са реалним чињеницама и знамо да за велике послове треба стрпљења и поступности.

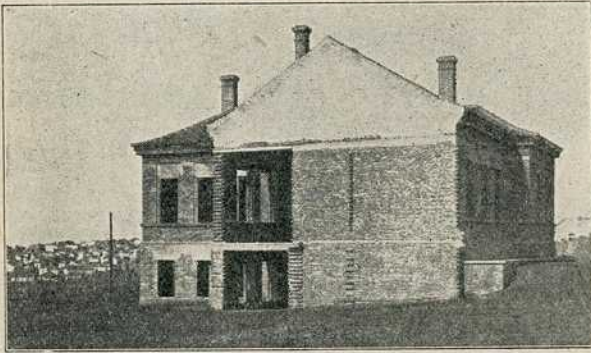
Друштво у том правцу и упућује и васпитава своје суграђане.

Друштво води од самог оснивања као председник управе писац овога чланка, Жив. Ст. Девичерски, виши инспектор Мин. финансија. Претседник Надзорног одбора је данас г. Никола Николић, трг. и општински одборник а секретар је г. Вукашин Станковић, капетан у пензији.

*

* * *

После Друштва за унапређење „Насеља Краља Александра Карађорђевића“, на Насељу су основана још два Удружења са хуманим циљевима. Госпође са Насеља, већином жене чланова горњег Друштва, основале су „Коло српских сестара на Насељу Краља Александра“. Оно је врло вредно радило, оденуло је изванредан број деце, и отворило децје Обданиште, које исхрањује и чува око 45 деце си-

Недовршена Основна школа на Насељу Краља Александра

ромашних људи из овог краја сваки дан. Ту скоро Коло је приредило забаву за незапослене и приход послало Централном одбору за исхрану незапослених.

Претседница управе је г-ђа Милоша Јаћимовића, председница Надзорног одбора г-ђа Александра Ж. Девичерски, секретар г-ђа Олга Анђелковић, учитељица.

Пре кратког времена основано је ново женско друштво под називом: „Друштво матера и домаћица“. Оно ће радити у духу правила своје централне управе, а намерава васпитати и спремати за живот женску децу сиромашних родитеља из овог краја.

И ово Друштво, тек што је постало, приредило је пре неки дан матине у корист незапослених и приход послало Централном одбору за помоћ незапослених.

Претседница управе је г-ђа Ракетић, председник Надзорног одбора је г. Никола Костић, управитељ осн. школе, секретар г-ђа Д-р Радмила Атанацковић.

Поред ових хуманих Друштава, постоји још и у овдашњој основној школи Фонд за помагање сиромашних ученика те школе. Овај Фонд поделио је до сада сиромашној школ-

ској деци овога краја 20 одела и преко 150 пари ципела. Претседник Управе фонда је г. Св. Ничић, инжењер, председник Надзорног одбора г. Никола Николић, трг., секретар г-ђа Ружица Поповић, учитељица.

Али хумана осећања људи овога многољудог краја Београда не устављају се и не ограничавају само на територији овог Насеља. Као што смо напред видели, приход са две забаве т.ј. остварени послат је Одбору за помоћ незапосленима, целом Београду, а сем тога, Друштву за унапређење „Насеља Краља Александра“, као и појединцима, обраћају се многа друга друштва из престонице позивницама за помоћ и наилазе редовно на братски одзив.

Кад се узме да су и у поменутих женским друштвима све жене, сестре или мајке људи из Друштва за унапређења Насеља Краља Александра и у школском фонду скоро све сâми наши чланови, онда је јасно да све ове напоре сноси једна група људи и жена вољних да и морално и материјално унапреде свој крај али да буду и верни помагачи сваке комунално-социјалне акције и ван њега. То у исто време најбоље сведочи да су на овом Насељу сталешке разлике данас прилично утврене и да се солидарност и дружељубље развија врло интензивно.

*

Као што се види овај крај престонице насељен је добрим људима и исправним грађанима. За њих се не може рећи да им недостаје иницијативе, воље и солидарности, али је јасно да им недостају две основне ствари за један скроман али спокојан живот, недостаје им материјалних средстава и рада.

И поред свих напора, које чине напред поменута друштва, број гладних на овом Насељу данас је велики. Незапосленост је толика да има читавих породица које већ годинама једва таворе, гладујући с времена на време и по неколико дана.

Не само општечовечански обзира хуманости, већ и добро смишљена комунална и социјална политика императивно захтевају да се овом вредном и честитом елементу са периферије што пре помогне, док се под притиском големе нужде није почео кварити.

Зато надлежни фактори и Општина и Држава треба што пре да учине своју дужност према сиротињи овог Насеља и других сиротињских крајева престонице запославајући их на места придошлица и протекционаша, који у унутрашњости имају своја имања и потребне услове за живот, а у Београду их вуку често нимало леви мотиви.

Исто тако ми апелујемо и на све грађанство Београда, заводе и установе и молимо их да нас помогну при упославању незапослених. Са највећом захвалношћу примићемо сваку понуду за упослење занатлија, радника, надничара и незапослених интелектуалаца из нашег краја.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

Павле Кара Радовановић,
новинар и одборник Београдске
општине

Шта се ове године може урадити и ван буџета?

Одборник сам толики низ година. *Никада се нисам у своме јавном раду руководио каквим својим личним рачунима и себичним циљевима. Никад у своме политичком животу и раду — који је дужи од шездесет година — нисам био никоме опозиција из ината ни присталица из атара.* Овога сам се принципа држао кроз цео свој тако дугачак живот. Као одборник Београда бринуо сам се и бринем се да што боље и савесније извршим поверену ми одборничку дужност. На одборничком послу припадао сам и припадам само Београду и Београђанима.

По закону општинску управу сачињавају Суд и одбор. Предвиђене су дужности и једнима и другима и шта који у својој надлежности има да ради. У колико чланови суда и одбора боље схвате своју дужност — а уз потребну вредноћу — у толико је боље и савесније, а и корисније врше и изврше. Чланови Суда и одбора Београда дужни су да најозбиљније поклоне пажњу општинским пословима. **Морамо размишљати о свему шта треба и шта се може урадити и то што пре и што боље извршити.** Ја сам био свакад начелан и добронамеран и свакада сам настојавао да се у својем општинском пословању крећемо — по оној народној: **пружај се колики ти је губер** — у границама буџетске могућности. Да радимо прече од пречега, а једновремено и да размислимо и о пословима, који су прека потреба и који се могу обавити и ван буџетских позиција. **Морамо се данас довијати да извршимо своју дужност према Београду и Београђанима неоптерећујући их ни са каквим новим дажбинама, јер се нове дажбине не могу поднети.**

Да би Суд и Одбор Београдске општине постигли ма и најмање колико желе и без обзира на буџет, ја, као стари одборник, предлажем овде: *шта би се и ван буџета у овој грађевинској и радној години могло урадити ако буде наше добре воље и још бољега разумевања:*

Израда тротоара

Пошто су неповољни изгледи да ћемо у овој години имати буџетске могућности за

нова калдрмисавања, то налазим да би суд требао да ступи у контакт са предузећима за израду бетонско-асфалтских тротоара, који се раде на рачун сопственика имања у дотичним улицама. Суд ваља да покуша, а уз припомоћ одбора, да дође до споразума са грађевинским предузећима, да та предузећа — на подлози хипотеке — израде тротоаре у свима улицама Београда. Да суд и одбор обрачуне за ове послове пренесу на нашу општинску штедионицу. Ако суд буде вредан и увиђаван, и одбор га у томе буде марљиво и несебично потпомагао, ми још у овој години можемо израдити тротоаре, *што је грађанима неопходно потребно.*

Израда и набавка потребних зграда

Општина у разним крајевима и свима квартовима у Београду узима и за наше и за државне потребе већи број зграда за које плаћа баснословно високе кирије. То је сува штета и слагање пара у туђе џепове. Том великом злу ваља стати на пут, а може му се врло лако учинити крај. Како нема буџетске могућности да општина данас сагради себи велелепни дом и остале зграде потребне јој за њена и државна надлештва, — која смо дужни издржавати — то би могли, да набавимо на кредит и подлози садањих кирија, које су буџетом предвиђене и редовно се исплаћују. А ево како:

Државна хипотекарна банка има у Београду велики број својих зграда, које су јој остале од дужника. Споразумно са дирекцијом банке Суд би могао помоћу својих стручних комисија да прегледа те грађевине, па за коју се нађе да би могла задовољити потребе општинске, да изврши погодбу и прими зграде у своју својину, на подлози кирија које општина сада приватнима мора да плаћа. Ако до споразума дође, онда и овај посао — наплату кирије и исплату хипотекарног дуга — поверити Општинској штедионици. На овај би начин сачували велике општинске интересе и за низ година дошли би, амортизацијом, до својих сопствених и потребних зграда.

Београдска тржишта

Пошто је стање београдских тржишта очајно, а за великопродају и немамо тржишта, то ваља направити све силе да још у овој години изградимо и трг за великопродају и сва локална тржишта по свима крајевима где су предвиђена. Да изградимо тргове који би одговарали свима потребама и какве изискују углед Краљевске престонице, а са хигијенскога гледишта здравље наших грађана. Ми ово можемо постићи ако Суд буде довољно вредан да нађе потребан кредит. А овај кредит можемо добити на подлози тржишних прихода, који би били неколико пута већи но што су данас. Питање је ово од капиталног комуналног значаја и Суд ће у овоме послу наћи пуну потпору општинског одбора. И овај посао за обрачуна ваља пренети на Општинску Штедионицу.

Зграда особља трамваја и осветљења

Под малим Калемегданом на углу Душанове и Маршала Пилсудског улице Општина има велики и особито леп плац. Ваља потражити какво имућније грађевинско предузеће, које би на подлози сигурне кирије трамвајских службеника, подигло једну велику и хигијенску палату са много јевтинијих станова и која би задовољила једну велику потребу нашег трамвајског особља и уздигла углед Београду. Ако би се нашло овакво грађевинско предузеће, — а оно се може наћи — онда и ову ствар пренети на Општинску штедионицу, да прима кирију и са предузећем врши обрачун до коначне амортизације. Овим би обезбедили трамвајско службено особље са угодним, здравим и јевтинијим станом и обвезали га да буде одано послу и предузећу.

Саобраћајна политика

Саобраћајна политика Београдске општине и сувише је нездрава и свакодневно штети Општину са неколико десетина хиљада динара, а да и не наводимо штету грађана, који трпе због тако рђавог саобраћаја.

И ово питање можемо решити на кредит, само ако суд буде одлучан. Кредит можемо добити само на подлози прихода нових трамвајских кола. Да би ову потребу што пре могли задовољити, треба одмах приступити озбиљном проучавању овога питања. На овој основи и за сад ваља набавити *педесет великих моторних четвороосовних кола*. Приколице ваља искључити из саобраћаја пошто ометају брзину саобраћаја, а и деле грађане на две класе што није угледно и корисно нарочито у данашње социјално хаотично време. Овим би задовољили и општинске и грађанске интересе. И овај би се посао, по рачунској страни, имао пренети на нашу Општинску штедионицу ради обрачуна и исплате одређених рата. У овоме послу, као ни у раније наведеним, нема никаквог ризика за кредиторе, јер се њима дуг плаћа из сигурног прихода.

Од новог моста до пристаништа

Углед Београда и његова велика потреба изискују, да се обележи део Карађорђевог улице, од новог моста до савског пристаништа, што пре очисти уклањањем оних старих, трошних и неугледних грађевина често правих страћара. Да би се то што пре могло постићи потребно је одмах доћи у контакт са сопственицима имања на другој прибрежној страни. Ваља да са њима покушамо споразум, да они приме на себе најмање половину додељене суме порушених зграда и одузетих плацева, јер њихово имање добија дуплу вредност пошто изилазе на широки и модерно израђени кеј и пристаниште. А другу половину Општина да подели са бродарским друштвима чији бродови пристају на нашу обалу. Ја и ово питање овако крупно само додирнух да Суд и Одбор и о њему размисле и учине што би се, у данашњим приликама могло учинити.

Наравно, само се по себи разуме да би се ја особито радовао, кад би Суд у једној од наредних седница обавестио одбор о томе: *Како на све актуелне комуналне проблеме гледа и да том приликом затражи и мишљење Одбора.*

Д-р Ст. Павловић

О киријама у Београду

— Упоредне цене станова —

Једно од најважнијих питања у станбеном питању Београда уопште, несумњиво је *киријско* питање: *висина станбених цена*. Јер, откако је изградња кућа, великих и малих, отклонила некадашњу акутну кризу станова у Београду; откако је формално и привидно настала већа понуда од потражње станова; откако изврстан не мали број станова остаје неизменично празан и неиздат — *проблем цена код закупа постаје у Београду све акутнији*.

Међутим, ова очигледност потребе: да се утиче на нормирање цена код станова, увек је имала својих непомирљивих игнораната и љутих непријатеља. Кућевласници су поред свога одлучног опирања имали увек и своје окретне адвокате, који су својим бранилачким подвизима утицали, у овој или оној форми, да се сузбије свака јача социјална акција у корист решавања овога питања.

Код последњих анкетних покушаја, обављених тек ове године, учињени су одлучни кућевласнички потези противу постављеног киријског питања. Тада је јаче но раније путем штампе нападнуто кираџиско тражење обарања цена становима.

Због својих аргумената и због своје обимне антикираџијске кампање тај последњи напад вреди да буде запамћен и нотиран. Јер, у Београду једнако постоје три економска чиниоца, који су по своме негативном ефекту стекли репутацију трију феномена: млинар, хлебар и кућевласник, не могу никако да буду јавно контролисани у својим основним калкулацијама. Њихова је рачуница досада била нешто специфична, пред чиме се увек остаје запањено и, рецимо, разоружано! После свакога „окршаја“ између кућевласника и кираџија, ови други су се повлачили у пасивност на краће или дуже време. То, истина, није бивало због тога што би кираџије стекле неко друго противно мишљење о својим дотадашњим захтевима, већ просто ради индигнације и увиђања, да је кираџијски противник јачи и окретнији на положајима својих супротних интереса.

Тако је у фебруару ове године изврстан бранилац „угрожених кућевласничких интереса“ и поборник неизменљивих, стабилних, тадашњих кирија, тврдио у београд. штампи: да је јануарска анкета третирала питање

евентуалног снижавања кирија са гледишта социјално - политичког, правног државно-правног, фискалног и највише са гледишта сентименталног, само не са гледишта рачунско-економског.

Карактеристична је овде чињеница индиректнога признања — можда и нехотично учињена — да је ово рачунско-економско гледиште у колизији са свима оним осталим гледиштима...

Консеквентан у своме схватању, овај одважни бранилац чврстих цена код станова, подухватио се да рачунски изложи и објасни *прилике које морају постојати за све кућевласнике...* И, већ према првоме примеру његовог рачунско - економског расматрања; коштања и амортизовања једне београдске троспратнице са 8 станова и 80 просторија укупно, кућевласник је у опасности да губи годишње по 23.000! То чак и онда кад су му сви станови издати и са киријом од по 2430 динара месечно, односно са 243 динара просечно за сваку поједину просторију.

На основу тог и сличних рачунских закључака, и на основу приказивања прилика: „које морају постојати за све кућевласнике,“ тврдило се, да би макар само *десетпроцентно* снижавање тадашњих кирија значило за 97% кућевласника неизбежну материјалну пропаст и одвођење у некакав београдски кућевласнички пролетаријат!

Међутим, у даљем излагању чињеница — које може свако контролисати — видеће се да је „рачунско-економски“ ипак било могуће: да цене киријама у великим становима падну од тада па досад више него за 10%. Исто тако ће се видети и зашто је то било могуће.

Један од разлога познате кираџијске акционе малодушности свакако је у томе, што још не постоје никакви *обимнији и срећени подаци о конкретним ценама* станова у Београду. Због тога што је код нас скупоћа станова тако *очигледна*, били су захтеви београдских кираџија све до сада оснивани само на тој очигледности. По подацима д-ра Бајкића — „Народно Благостање“ од 31 октобра 1931 године — индексни број коштања станова у Југославији далеко је изнад индексног броја у другим земљама. Код нас је његов број 202, а у Чехословачкој 75 (мањи од

половине). У Аустрији 25 (осам пута мањи). У Француској 70 (три пута мањи). Ова очигледност киријске оптерећености била би довољна у срединама са развијенијим осећањем одговорности и социјалне савести Али, код нас, где се морају доказивати и неопоречиве очигледности, нужно је пре свега другог имати сва факта и све чињенице на длану...

Један покушај скромних размера учинили смо у октобру месецу 1931 године и у октобру 1932 године, за скупљање података о ценама кирија у Београду. То је ишло тешко, с обзиром на факат што кућевласници ретко објављују цене својих понуђених станова. Често пута је огласивачка глагољивост код нуђених станова набрајала по два улаза, са одвојеним клозетом за кућну послугу, са таваном, чесмом итд., али су цене нуђеног стана прећуткиване.

Па ипак, последње селидбене сезоне цене су објављиване много више но раније. У октобру ове године, у другој половини тога ме-

сеца, објављено је два пута више цена само у једном београдском листу, но целога прошлогдишњег октобра у три београдска листа. У „Политици“ је одштампано за 16 дана 3229 мутираних станбених огласа, а између ових је било 235 огласа са 325 станова са објављеним ценама.

Тој огласној повећаној индискретности београдских кућевласника имамо да благодаримо што смо у стању боље обавештености за три ствари: 1) за сазнавање степена падања кирија; 2) за сазнавање сразмере цена код станова разнога квалитета и типа; 3) за сазнавање просечних цена станова уопште.

Податци, додуше, нису обимни по броју обухваћених случајева, како је то у оваквим питањима потребно, али они су ипак довољни — има их заједно 516 случајева — да послуже као велика вероватноћа стања и као индикација за откривање тенденција које се крију и укрштају у станбеном питању Београда уопште.

УПОРЕЂЕЊЕ СТАНБЕНИХ ЦЕНА У БЕОГРАДУ У 1931 И 1932 ГОДИНИ

У КОМЕ ВРЕМЕНУ	Станови		Друге просторије					Разно				Све остале принадежности	Ц е н е			Процент појевтињавања	Сразмера код цена	
	Са колико собе	Број станова	Укупно соба	Предсобље	Трпезарија	Кујна	Шпајз	Девојачка соба	Купатило	Веранда-тераса	Балкон		Шула	Збир свих цена	Просечно			
															Од једног стана			Од једне собе
1) Октобар 1931 год.	1	41	41	11	—	33	8	—	4	1	—	8	5	23.340	569	569	—	100
2) „ 1932 „		56	56	16	1	50	12	1	9	2	2	14	5	32.020	571	571	—	
1) Октобар 1931 год.	2	66	132	30	3	48	17	4	18	3	—	2	30	71.320	1.080	540	—	91·4
2) „ 1932 „		133	266	62	13	85	21	15	63	8	7	4	75	133.550	1.004	502	7·1	
1) Октобар 1931 год.	3	49	147	30	3	28	10	15	28	7	—	2	28	80.730	1.647	549	—	89·1
2) „ 1932 „		94	282	54	3	44	14	19	49	14	5	3	62	131.700	1.401	467	15·—	
1) Октобар 1931 год.	4	25	100	9	3	6	3	2	11	4	—	1	17	55.000	2.200	550	—	90·6
2) „ 1932 „		32	128	12	—	10	6	10	19	—	3	—	20	61.900	1.934	483	12·2	
1) Октобар 1931 год.	5	10	50	2	—	2	1	1	6	—	—	—	9	26.500	2.650	530	—	81·1
2) „ 1932 „		10	50	3	—	1	1	1	4	2	—	—	8	20.250	2.025	405	2·36	
1) Укупно Окт. 1931	—	191	470	82	7	117	39	22	67	15	—	13	89	256.890	1.345	546	—	90·4
2) „ „ 1932	—	325	782	147	17	190	54	46	144	26	17	21	170	379.420	1.167	485	13·24	

Просечне цене

Просечне цене станова у Београду пале су за последњу годину дана код свих врста станова, осим код оних најмањих и најгорих! То је прва и свакако социјално најгора карактеристика коју нам показују прве контролисачне чињенице.

Упркос другој, дубокој и обимној економској кризи, која је многобројне и најсиромашније београдске кирајнице скопчала немилосрдније и суровије но остале друштвене редове у Београду, цене њихових станова немају уопште тенденцију појевтињавања.

Могу све могућности привређивања: запошљавања и зарађивања, бивати из године у годину горе и горе; може због тога стандард живота најсиромашнијих падаати рапидно све ниже и ниже; могу се ти несрећници у својој социјалној несигурности социјално декласирати, ипак сви они морају и сада као некада у бољим приликама плаћати једнако високу кирију! То до сада није ништа утицало да цене најгорих станова буду у својој чврстини пољуљане и поремећене...

Друкчије је стање код цена већих станова; тамо се већ испољио један „феномен“

који регулишући утиче на обарање цена: тамо је јасна тенденција на нормирању кирија, и ако је оно још далеко од нормалне. Код станова са 2 собе кирије су у паду за 8%. Код станова са 3 собе 15%; са 4 собе 12.2%, а код станова са 5 соба са 23.6%. Тако видимо једно необично стање код кирија: *што је већи здравији и конфорнији стан у питању, тим је већи пад његове кирије и обрнуто!*

Према једној процени о висини садашњих кирија у Београду, а односећој се на првоновембарске цене, и само на станове у новим зградама, изграђеним у овој години, пад цена је остварен и у малим и у великим становима. Према тој публикацији у најновијим зградама просечне су цене биле за новембар ове год. 800, 1316, 1633, 2010 динара за станове са 1, 2, 3 и 4 собе. То јест, са појевтињавањем према новембарским ценама у прошлој години, за 17,3, 11,6, 17,5 17.5%, са општим просечним падом од 16.1%...

Међутим, наше утврђене статистичке чињенице, изнете у табели, обухватају укупно 516 разних београдских станова и њихових грађевина. Затим, у Београду има после рата изиданих 5200 нових кућа са 17.000 станова, а 17.000 старих кућа са 32.000 станова.

Додати треба, да се стално зида више великих но малих станова, — оних који су намењени издавању, — па ће одмах бити разумљиво зашто смо ми утврдили чињенице — које свако може контролисати у огласима — по којима цене малих станова остају у последњој години дана непоколебане, док напротив, цене великих станова падају. Изоловани случај код стања које се јавља између нових и најновијих конфорних станова, може се објаснити смо специјалним чињеницама, које важе само за нове куће и њихове станове.

Још више од ових побројаних негативна је чињеница, што Београд још и данас репрезентује у себи три разне грађевинско-станбене епохе! Нажалост, према напред реченим цифрама о броју старих и нових кућа, две раније епохе два пута су заступљеније са становима, а три пута са кућама. Сами центар београдског центра већ документује ову урбанистичку стару историју, а о периферији и да не говоримо. Затим колика тек мора да је хигијенска естетска разлика између станова у старим и станова у новим кућама? Због свега тога „конкуреније“ у киријама може за сада бити само између станова у новим и станова у најновијим грађевинама, које имају врло мало станова са једном и две собе и чије стање кирија не може бити никакво мерило за оцену општег киријског стања код малих станова уопште.

Размера цена

Мали станови су најскупљи у Београду. Станови са једном собом плаћају се просечно

по 570 динара, док се станови са више соба плаћају — по свакој соби просечно 500, 480, 460, 405 динара. Што већи стан тим јевтинија соба. Тако је када се рачуна цена по броју соба, а још горе када се узме у обзир укупни број одељења и просторија. Квалитет соба у малим и великим становима, у три пута већем броју старих и толико пута мањем броју нових кућа, веома је различит. Кубатура, светлост, удобност, грејање, патоси и здравственост уопште, надају се ни упоређивати. *Па ипак су цене код оних бољих квалитета и релативно и апсолутно јевтиније од цена оних најгорих.* Рабатан патос, влажни зидови, тамне собе, конкуришу паркету, дуплим прозорима и измаланим собама! Прокоди се више плаћају од енглеског клозета, а нахерене шупице, које у многим малим становима замењују кујне, ругају се ценама трпезарија, веранди и тераса!...

Размера цена изражена у процентима изгледа овако за станове са 1, 2, 3, 4, 5 соба: као 100, 91.4, 89.1, 90.6, 81.1 од сто. *Просечно* сви већи и велики станови имају кирије као 79.6 према 100% код једнособних станова. Ова разлика је реална и већа када се пореде сва одељења и просторије у великим и најмањим становима. Разуме се да су и ови последњи примери узети на основици цена по једној соби, јер су податци „о споредним“ одељењима у великим становима веома непотпуни. Тако је код 20 станова са 100 соба укупно обелодањено само 3 кујне и 2 спајза, а у 57 станова са 228 соба укупно, само 21 предсобље и 16 кујни! Код једнособних станова, напротив, оглашено је 88 кујни на 97 станова. То је зато што се овде извесно није имало више шта ни објављивати.

Станови и улице

Постоје многобројни објективни разлози због којих врло велики број кирајџија настојава да нађе стан у средини вароши, и да избегне удаљеније реоне. Први и главни разлог је зато у факту неприродне раширености Београда, због чега му је саобраћај скуп и недовољан. Та околност веома осетно економски погађа све кирајџије на периферији Београда. Школа, канцеларија, радионица, пијаца са животним намирницама, све је то вишеструка свакодневна потреба једног или више лица из сваке породице. Све је то скопчано са видљивим и невидљивим али осетним, изванредним материјалним издатцима, који нигде не улазе у калкул најамнине, плате, или зараде. Радити у Београду, у Маркарници, код Вапе или у „Прогресу“, а становати на Вождовцу или код „Липова Лада“, — значи никада не моћи искористити слободно време за физички одмор или у лично усавршавање. Обично је да се због тога радник, чиновник и службеник изјутра и уподне слабије храни, а више на храну издаје.

www. просторија мора да буде плаћено просечно по 243 динара.

По нашим податцима (табела), у којим је оглашено само 20 станова да су у новој кући, те цене су биле и у октобру 1931 год. мање, а сада су већ и знатно смањене.

По податцима „Политике”, који се опет односе само на нове и најновије грађевине, цене су у прошлој години биле такве какве је кућевласничка одбрана заступала — уз напомену да и оне значе ефективни годишњи губитак за сопственике троспратница од 10% — али и ови податци показују, да је већ и код нових станова био могућ пад кирија за најмање од 16 од сто!... И, упркос „свих опасности”, које у себи носи свако померање кирија из 1931 године — како то лепо рекоше онда кућевласнички „рачунско - економски” аргументи — нити су кућевласници отишли због тога у пролетаријат, нити су, хвала Богу, престале даље градње нових кућа...

Једно је ипак тачно: кирије једнособних станова остале су и сада на висини цена које су кућевласници заступали! Шта више, те су кирије биле и онда а и сада су веће од цена које су кућевласници као минималне кирије истицали.

Јер, у новим кућама су цене таквих станова биле по 322 лањске, а по 266 динара ове године по свакој просторији. У осталим нашим податцима, оним које обухвата ова табела, цене једнособних станова тј. њихове сваке просторије, су биле у 1931 години по 240, а у 1932 години по 220.

Ова привидна разлика од 20 динара по једној просторији дошла је отуда, што је код једнособних станова нађено у 1932 години нешто више оглашених одељења но што је било објављено у претходној години. Ти станови су иначе у својој целини остали и надаље са истим и неумањеним киријама, док су велики станови добили баш у својој целини смањење киријског оптерећења за 13%.

Још очигледнији је пад кирија код оних нових и најновијих станова, који су свакако веома блиски и једнаки по типу својих просторија, чије је појевтињавање видљиво и по стану и по просторији.

У овоме чланку илустроване су неколике ствари из области киријских цена у Београду: 1) стално постајање двеју великих али ипак неједнаких станбених група у Београду; старих и најновијих грађевина и станова са неједнаким киријама такође; 2) опште падање кирија у најновијим становима; 3) мање падање кирија у старим али само великим становима; 4) одржавање стабилних и непроменљивих цена код најмањих и најгорих — и најмногобројнијих станова Београда; 4) несразмерност кирија између великих и малих станова, на штету ових других.

О просечности кирија уопште довољно је рећи само толико, да су, с озбиром на мале зараде огромног броја београдских киријација, превелике, јер у већини случајева им прождиру читаве половине тих зарада.

Проф. Богољуб Н. Јањић
претседник Друштва за уређење
предграђа Војводе Степе

Отварање нових гимназија у Београду

Ово крупно питање, подизање зграда за нове гимназије у Београду, налази се већ поодавно пред Општинском управом. Већ годинама Министарство просвете бави се тим питањем и труди се да дође до једног рационалног решења. Годинама такође, поједина друштва за унапређење периферије Београда потстрекавају надлежне да то питање једном скину с дневног реда, решивши га повољно. И свуда се наилази на одобравање предлога о подизању нових гимназија по београдској периферији: директори и наставници постојећих гимназија покрећу то питање сваке године код Министарства просвете; Министарство просвете у више махова обрађало се Суду Општине града Београда с молбом да уступи или откупи потребно земљиште, обавезујући се истовремено да у свој буџет, буџет Министарства просвете, унесе кредите потребне за подизање зграда; Београдска општинска управа са своје стране донела је још средином прошле године принципијелно решење о уступу или откупу траженог земљишта; грађнство такође занима се тим питањем, можда и много више но надлежни, сазивајући чак и конференције, као ону код Цветкове механе пре кратког времена. Међутим, упркос свему и противно сваком очекивању, питање отварања нових гимназија у Београду не миче се с места; чак нема ни изгледа да ће се у догледном времену покренути с мртве тачке на којој се данас налази.

Стога, сагласно одлуци управе Друштва за уређење предграђа Војводе Степе, покушаћу да потребу нових гимназија изложим најобјективније за орган Београда, за часопис „Београдске општинске новине”, чинећи тиме апел на Суд и Одбор Општине града Београда, да у најкраћем року донесу своју одлуку.

*

Још пре рата почела се осећати потреба за подизањем нових средњих школа у Београду. Још тада се дешавало да су поједине београдске гимназије бивале препуњене, то јест да је у извесним одељењима број ученика премашао законом одређени максимум. Али тада ипак још није била наступила данашња пренатрпаност, и настава се могла још одржавати преко целог дана за све ученике.

После рата, међутим, услед наглог пораста становника у престоници, предратни број гимназија постао је сасвим недовољан, у толико пре што се у свим слојевима београдског грађанства манифестовала све више тежња, да се нове генерације школују више но што је то било пре рата. Да би се тој тежњи изашло на сусрет, у Београду није поступљено рационално: нису отворене нове гимназије. Што се није тако поступило, разлог је у једној штетној појави. Наиме, наш свет је бивао све више захваћен послератном филмском бујицом живота. Сваки је желео да се што пре обогати, да се што пре истакне, да се што пре дохвати високих положаја. Нико није имао времена за право студирање и за темељно припремање своје каријере. Требало је само што пре почети. И прилике су потврђивале такво мишљење. Ко је радио друкчије, остајао је запостављен, претекли су га они који су без оклевања заузели положаје за које нису чак ни спремни ни способни. Сасвим природно, школе су се престале сматрати изворима културе и напретка; на њих се почело гледати као на обичне фабрике за лиферовање потребних „квалификација.” Није било важно како ће ко да сврши школу; главно је било да се некако добије неко сведочанство или диплома.

И Министарство просвете било је спутано у својим напорима под притиском таквог јавног мњења. За подизање и отварање нових гимназија у Београду није се никад имало пара. А како је ипак требало нешто учинити, настава је сведена на полудневну, те је на тај начин дуплиран број гимназија, пошто је удвостручен њин капацитет, ако се тако може рећи.

Увођење полудневне наставе штетно је по ученике. Сви часови морали су бити груписани у једну половину дана, те поједини разреди имају по пет или шест часова узастопце. Не само што је то за многе ученике велики замор издржати шест часова непрекидно миран и пажљив у клупи, већ је и само календарско ређање шест разних предмета за једно пре или после подне по мишљењу многих научника рђаво и ретко штетно. Велики број наших ученика није уопште способан да по шест часова тако-рећи непрекидно дисци-

плинује своју пажњу. Тиме би се можда, бар у извесној мери, могло објаснити опадање дисциплине и прилежности код послератних ђака, што је свуда позитивно констатовано.

Међутим, почев од претпрошле 1930/31 школске године, ни овај, помоћу полудневне наставе дуплирани број гимназија, није у стању да прими све београдске ученике, који се за школовање јављају. Наишла је нова бујица ђака, која је забринула директоре и професоре београдских гимназија, а преко њих и Министарство просвете. Тај нагли пораст у броју ученика наступио је отуда што су почеле пристизати генерације деце рођене после рата. Школске 1930/31 године, доспела су до гимназије деца рођена 1920 године. Није потребно завиривати ни у какве статистике, па да се уверимо у важност ове констатације: сви знамо колики је био број рађања у току првих година после рата. И тај број расте из године у годину.

Да би се та бујица ђака колико толико умањила, заведен је читав низ мера које отежавају школовање, ма да међу тим мерама, има и таквих које су дошле из чисто фискалних разлога. Обновљен је нижи течајни испит, мала матура, чије је укидање помогло многим ученицима да лакше доспеју у више разреде гимназија или у стручне школе. Исто тако обновљен је и пријемни испит за ступање у први разред гимназије, чиме је допуштена знатна селекција међу ученицима који долазе из основне школе; помоћу тога пријемног испита, скоро трећина деце, која се пријављује за гимназијско школовање, заустављена је на улазу у гимназију. Затим, изузев прва три разреда, у свим осталим разредима број слабих оцена потребан за понављање сведен је од три на две, тако да данас ученици од IV до VIII разреда понављају разред са две слабе оцене. С друге стране, олакшано је полагање приватних испита укидањем великих такса. Најзад, уведена је и школарина.

Пред почетак ове школске године, постојало је уверење да ће све те мере, а нарочито пријемни испит и школарина, смањити у знатној мери број ученика. Десило се пак обратно: број ученика повећао се. Због тога су београдски директори гимназија дошли скоро у безизлазну ситуацију: нису знали где да сместе уписани број ученика. У учионицама је буквално нагрпано онолико клупа колико је могло у њих да стане, и све су те клупе попуњене, без обзира на ма какве законске максимуме броја ученика по одељењима. Употребљено је чак и „пресипање” ученика из једне гимназије у другу, без обзира на реоне, па чак и упућивање у реалку, противно вољи ђачких родитеља.

Превелики број ученика по одељењима отежао је рад по свима београдским гимназијама. Успех у настави мора да трпи. Сваки који је радио у школи зна колико се успева у

разредима са по 60 ученика, а са просечно три часа недељно.

Нагомилавање ученика по одељењима опасно је и из хигијенских разлога. Има разреда где између катедре и првог реда клупа нема ни пола метра размака, тако да ученици, када излазе пред таблу или на одмор, просто прескачу преко клупа или преко катедре. У тако претрпаном учионицама ваздух је неиздржљив после једног одржаног часа, а треба издржати по пет, па и шест часова узастопце... И у таквој атмосфери треба годинама, из дана у дан, учити, предавати, испитивати, предати се науци! И за професоре као одрасле људе, то је врло тешко, скоро неиздржљиво, те изађу с часа исцрпени, скоро болесни. А како је тек за децу, и за ђаке нижих разреда!

Да би се бар ваздуха имало, отварају се прозори и за време часа, чим зима попусти. Али онда кроз отворене прозоре допре великоварошка хука свих врста саобраћајних средстава, која заглуши сваку реч у разреду, те нити ђаци чују професора, нити професор ђаке. Охрабрени том лармом с поља и тако рећи наведени њоме, ђаци започињу угодне разговоре између себе, или несметано и нечујно суфлирају. Ово се све нарочито дешава у III мушкој гимназији у Београду, где близна пијаце „Цветног трга” изјутра просто онемогућује отварање прозора.

С друге стране, Београд се врло много раширио после рата. Периферијска насеља данас су толико удаљена од центра вароши, од предратног дела Београда, где су груписане гимназије, да више од половине београдских ђака полази на право путовање кад одлази у школу. Многа од те деце сиромашног су стања, те нису у могућности да се користе каквим било саобраћајним сретствима. Она према томе морају да пешаче по читав сат док не стигну до своје школе. И лети је то тешко за децу, док је зими убиствено, у пуном смислу те речи. Треба само завирити у гимназијске каталоге, па се уверити да је права реткост дан када су сви ученици једног одељења присутни у школи. А колико су способна за прави, користан рад та прозебла, заморена деца, када после пуног сата пешачења по киши и снегу стигну у школу, о томе и да не говоримо. Школе, дакле, треба разбацати по целој вароши, поставити по средиштима периферијских насеља, приближити их ученицима, а не сконцентрисати у средини града.

Схватајући ове разлоге, Министарство просвете започело је још 1925 године озбиљнију акцију у циљу рационалног решења овог питања. Г. Илија Маричић, тадањи начелник Одељења за средњу наставу, специјално се занимао њиме и енергично радио на отварању двеју нових гимназија у Београду. Једна од њих требала је бити на Смедеревском а друга на Крагујевачком ђерму. Прва није отворена изгледа само због тога што се није могла наћи погодна зграда за ту сврху. Друга је била

нешто срећнија: узета је под закуп зграда, одређени су били директор (г. Милан Недић, професор), и наставници, нађени су кредити за набавку учила, чак је званично бјављен и почетак рада у тој гимназији, али је све то изненада пропало, из разлога мени недовољно познатих и несхватљивих.

Прошле године опет је покренуто исто питање, благодарећи онајвише заузимању г. Косте Срегеновића, тадањег начелника Одељења за средњу наставу. Министарство просвете обратило се Суду Општине града Београда с молбом да и он припомогне решењу овога животног проблема тиме, што ће Општина дати земљиште на коме би Министарство просвете подигло зграде за гимназију. И Суд Општине града Београда, донео је, још средином прошле године одлуку, да се у ту сврху уступе или откупе четири плаца на периферији Београда. Према тој одлуци један од тих плацева имао је бити на Дорћулу, други на Смедеревском Ђерму, трећи на предграђу Војводе Степе а четврти на Сењаку или Чукарици.

Пре кратког времена, међутим, дато је полуванично саопштење да је Општина у немогућности да у овогодишњи буџет унесе потребну суму за откуп земљишта на Смедеревском Ђерму и предграђу Војводе Степе, где нема општинских имања, погодних за гимназију.

Претпостављајући да је то тачно, Управа Друштва за уређење предграђа Војводе Степе, својом претставком од 10 јануара ове године, предложило је Суду Општине града Београда једно могуће решење: да се изврши трампа земљишта на Пашином брду, погодног за гимназију, у замену за општинско земљиште у ма ком делу Београда. На тај начин, Општина би дошла до траженог земљишта на предграђу Војводе Степе, не оптерећујући свој буџет никаквим великим издатцима.

У том смислу Друштво за уређење предграђа Војводе Степе већ је припремило терен. Обратило се неколицини власника великих плацева на Пашином брду са овим предлогом. Позитиван одговор добило је Друштво од г. Драгића Павловића, адвоката, који је по позиву чак дошао на седницу Управе друштва, и изјавио да је вољан уступити онолико земљишта колико је за ту сврху потребно, у замену за које било општинско земљиште. Г. Павловић је — у жељи да искрено помогне ову лепу акцију Друштва — и са своје стране поднео једну формалну понуду Општини.

Имање г. Павловића, које је Друштво предложило као врло подесно за гимназију, на-

лази се опкољено улицама: Господара Вучића, Тиквешком, Гарибалдијевом и „Новом” улицом, близу главне артерије, улице Престолонаследника Петра. Површина предложеног имања, приближно израчуната, износи 4.350 м². Земљиште је у облику скоро правилног квадрата.

Место је врло добро изабрано, пошто би се та будућа гимназија налазила на брду, са одличним климатским условима, на једном од најздравијих места у Београду, а скоро на самој раскрсници двеју великих саобраћајница тога краја, улица Престолонаследника Петра и Господар Вучића. Овим двома улицама и другим мањим био би омогућен лак прилаз гимназији са свих страна, од Неимара, од Чубуре, од Црвеног Крста, од Предграђа Краља Александра I, предграђа Петра Мркоњића, Душановца и Вождовца, а да и не говоримо о самом иначе пренасељеном предграђу Војводе Степе, на чијој би се територији гимназија налазила.

Међутим, протекло је три месеца од како је поднет овај предлог а по њему није донето никакво решење. Односно, како сам сазнао од појединих чланова Суда, одлучено је „принципијелно”, да се за гимназију уступи празан простор поред Основне школе у Шуматовачкој улици. Овакво решење не би било добро, јер би се у томе случају гимназија морала саградити у самом Чубурском потоку, испод основне школе. А подићи школу у самом Потоку рђаво је и са хигијенско-здравствене и са естетичке тачке гледишта. Сем тога, празан простор који би остао између основне школе и гимназије, не би био довољно велики за два дворишта, гимназијско и школско. А није препоручљиво једно исто заједничко двориште за основце и гимназисте.

У сваком случају, питање је врло хитно. Почетком идуће школске године неће бити места у садањим београдским гимназијама за велики број ђака који дођу из основне школе у гимназију. Ако је Општина београдска заиста вољна, — а ми смо у то уверени — да својим грађанима изађе на сусрет и да задовољи ову преку потребу, она је онда дужна да питање плацева за гимназије без даљег одлагања реши. Па ако не може прибавити плацеве на сва горе поменута четири места у Београду, онда нека бар, за ову годину, ликвидира питање плаца на предграђу Војводе Степе. Што пре, одмах, сместа, јер је крајње време, ако већ и није доцкан за зидање зграде у току ове године.

Проф. А. Шаулић

Питање зграде Прве женске гимназије

Прва женска гимназије на углу Зорине и Његошеве улице имала је ове године уписаних 1.131 ученицу, величина зграде је међутим иста онако као што је била за време директора Зделара, око 1908 г. За оно време, односно за број ученика — било их је највише 80 — зграда је била не само довољна, него и пространа па чак и луксузна. Сагови са белим платном и месинганим шипкама преко степеница, двориште пуно цвећа. У скамлијама по двоје; у разреду највише 10 до 12. Данас у истим разредима има 40—60 ученица. Они који су 1922 год. откупили зграду за гимназију, нису били далековиди ни за 10 год. у погледу развитка престонице Југославије. У данашњим приликама ни најбољи педагошки принципи не могу помоћи. Довијамо се до душе у својој сиротињи. Директор г-ђица Јаношевић уступањем директорског стана омогућила је да на спрату добијемо ћачку читалоницу, која је уједно склониште за децу ослобођену вештина и за неправославне, те не морају у случају рђавог времена да зебу на дворишту или по ходницима. Од друге собе директорског стана начинили смо кабинет за исправљање задатака, а од преостале две просторије ћачку трпезу, у којој сиромашне ученице бесплатно добијају топло млеко и хлеб са маслом или пекмезом, о главном одмору. Али проширити двориште, размакнути учионице и преместити школу у некакав парк или бар мање прометну улицу, нисмо могли.

Стојимо дакле пред проблемом нове зграде. Њену потребу осећамо живо и ми наставници и ученице. У другом разреду дала сам овакав задатак: Шта бих желела да имамо у школи? Сва деца вапију за великим двориштем са дрвећем. Једна пише: „Замишљам кад би смо имали једну велику липу. — Свакако је имала у машти претставу о лепо расцветаној липи када изиђе на одмор. Једна пише: „Волим нашу школу, али сам позавидела другарици из Друге женске гимназије када је причала о њиховој дворани за гимнастику. Тако бих волела да и ми имамо такву салу у којој бисмо могли играти, скакати, ваљати се.“ Зар не избија из ових речи дечја потреба за кретањем, за ослобођењем које би донела промена после тесних и ниских скамлија? Као што каже једна: „Ах, највише бих волела да седимо по две у клупи, јер кад имамо писање или писмени, сваки час се чује: јо, не гурај се!“ Друга примећује да се клупе

клате и да мастила спадају с њих. Нека се тужи што су лењери и шестари сасвим расклиматани, па се редаре просто грабе о боље. Једна пише како сваки дан полази у школу са радошћу „али кад стигнем видим како немамо ничег лепог, ни потребног, чак ни сунђер.“ Друга опет нарочито жели да свако одељење има своју посебну учионицу, јер је после подне када она долази јако загушљиво.

Заиста је после подне, после два часа ваздух тако рђав да деци, нарочито малокрвној скоро увек позли: осећају несвестицу, муку. Ако се међутим отворе прозори, хука терет-

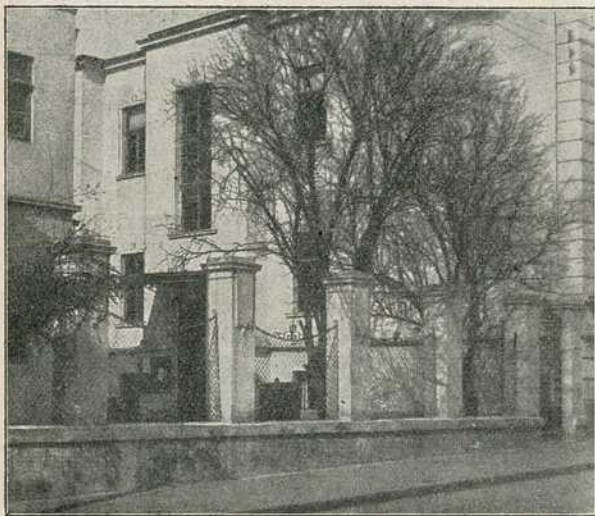

Београдска Прва женска гимназија

них аутомобила и војне музике са погребних пратњи загуше гласове наставника и ученица. Ученице нису напоменуле, јер деца и не слуте, колике рђаве последице има то седење у непосредној близини, у хигијенском погледу, отуда потиче ширење туберкулозе, трахоме и паразита. Док смо у мом разреду ушли у траг ученице која је имала ваши, дотле се три четвртине разреда заразило. Чим се која ученица помакне скамлија зацврчи, а толико су трешне и расклиматане, ако једна устане, мора и друга крај ње да стоји. Одмор преставаља ужасно гурање и неред. У ствари је замор. Замислите уске степенице и ходник као у мало већем приватном стану. Туда треба да прођу око 500 ученица и наставници предавачи. Када би се у реду излазило требало би бар четврт сата док се испразни ходник, а у томе

www.бп.већ зазвонило за улазак. Овако побеђује право јачега: ко има јаче лактове тај се прогура. Јасно је да је у оваквим приликама улога дежурног наставника не само илузорна, него и губљење ауторитета. Ако га понесе она бујица мора изгледати немоћан и смешан ђацима.

Вештине су већином остављене за часове после одмора. Како да науче деца лепо писати и цртати и бојати, како да не изгубе очи при рубљењу, извлачењу жица, ситноме боду,

У овом малом дворишту Прве женске гимназије треба да се надише ваздуха за време одмора 400 ученица

када три четвртине школске године проведу у сумраку или при слабој електрич. светлости? Међутим, неуспех у вештинама повлачи понављање разреда. Гимнастика се ради у разреду где се пре тога предавало и кретало. Када је лепо време ради се у задњем малом дворишту, где су неке перioniце и канте са ђубрѐтом. Недостатак, ма и само једне веће дворане која би за невољу могла послужити за три сврхе, за певање, гимнастику и свечане прилике — огроман је. У једној учионици се тумачи, рецимо сума углова у троуглу, али из суседне допире песма о врапцу који се раздрагао у пролеће, јасно је на шта ће деца обратити више пажње.

У нашу школу долазе већином сиромашна деца: са Чубуре, са Смедеревског Ђерма, са Пашиног Брда, деца која живе у једној соби, често у влажним становима. Њима школа треба да поправи живот и разведри душе; да им пружи слику хигијене, културе и лепоте. Они, међутим, не само да немају ове услове, него ни основних простора, сунца и светлости. Ако су при томе још и гладна, откуда могу усредсредити мозак на оно шта им се предаје, када се све зарекло да им убије и вољу и здравље и способност онима који је имају.

Безусловно би дакле београдској Првој женској гимназији требала зграда, као што би у осталом требала и другим средњим школама. Не мора та зграда стати десетинама милиона па да испуни све услове добре школе. Требало би пре да нам Општина буде дарезљива, у давању земљишта, да имамо довољно простора за игралишта, травњаке и парк. Важан је услов и да место буде удаљено од саобраћаја. Да се при прављењу плана узму у обзир стварне потребе школе, јер без тога реализовање и најлуксузније зграде може да се покаже неподесним. Безусловно би било добро, да Министарство просвете према величини зграде одреди број ученика у појединим гимназијама, без обзира на удаљеност стана од школе — да не би дошло током школске године до сеобе из једне школе у другу, као што је то ове године било.

Да се растерете поједини разреди, јер је средњој школи циљ што непосреднија веза између наставника и ученика, што буднији надзор над духовним развитком појединаца.

Да се гломазне и неспретне скамлије замене сточићима и столицама, да је наставник увек међу ученицима, а никако катедром одвојен од њих јер то ствара усиљеност у односу њиховом.

За сада имамо два типа школских зграда: једне са непотребним луксузом, као што је Друга женска гимназија, и најбедније источњачке страћаре, као што је Учитељска школа. Шта може та разлика репрезентовати у очима једног заинтересованог странца у националном и културном погледу? Или шта може бити у души те београдске деце, која у непосредном суседству морају запазити ту разлику, када сви желе и имају права на што више мира, ваздуха, сунца и зеленила.

Д-р Бож. С. Попадић

Хлебно питање у Београду

На први поглед изгледа доста необично, па чак и неумесно, да се, у престоници једне изразито аграрне државе и у периоду релативно повољних година у погледу жетвених приноса, може уопште постављати хлебно питање на дневни ред. Ово тим пре, што је, само неколико месеци раније, владала општа забринутост, шта да се чини са вишком наших залиха жита и брашна и како да се, у општем паду цена, обезбеди произвођачу жита бар покриће производних трошкова, ако већ није могуће постићи и неку минималну добит преко ових. Такво стање наших произвођача, ма колико било болно и штетно по њихове интересе, као и по интересе народне привреде уопште, ипак је имало ту добру страну, што је уливало наду варошким потрошачима, да ће бар имати јефтин и добар хлеб.

Међутим, шта се дешава?

На један досада незапамћен начин, и у врло кратком размаку времена, повећане су цене хлебу скоро за половину од раније вредности. То повећање цена дошло је тако нагло и тако изненадно, да су потрошачи били формално збуњени и запрепашћени. И тако су све њихове лепе и оправдане наде, да са својим више него скромним средствима лако прибаве себи ту основну, незаменљиву животну намирницу — насушни хлеб, одлетеле као преплашене птице.

Дакле, после тако рећи јучерашњих брига сеоских произвођача због ниских цена цералија, данас је већ наступио скоро очај варошких потрошача због претерано високих цена хлеба. Поред осталих више или мање неизбежних недаћа, које је донела општа привредна криза, ова недаћа у облику претерано високе цене хлеба угрожава непосредно егзистенцију варошког становништва. Скоро је сигурно, да, ни код каквог другог производа, индекс цена није забележио тако авијатичарско пењање. Сваки посматрач добија утисак, да је производња жита подбацила а потрошња нагло порасла и да је тиме настао прекид равнотеже између производње и потрошње на штету ове последње. У периоду неродних или ратних година таква би појава била могућа и имала би неко извесно оправдање. Али да се тако нешто догађа у периоду родних година и у престоним граду једне државе са знатним вишком цералија за извоз, то је у најмању руку парадокс.

Истина је, да су у данашње доба флукуације цена готово редовна појава. Оне су природна последица опште поремећености привредних односа у целој свету. Али су те флукуације цена, скоро у свима државама, најмање у области цена хлеба. Такав је случај у свима напредним државама, па чак и у оним које су принуђене да, услед недовољне производње цералија, редовно врше увоз ових са стране. Мада је просечна потрошња хлеба у тим државама знатно мања него код нас и улога хлеба у народној исхрани од релативно мањег значаја, јер постоји читава серија других хранљивих средстава, која замењују хлеб, ипак хлебно питање заузима највидније место у економским програмима државних и комуналних управа и првенствену бригу социјалног старања.

Хлебно питање је непрекидно предмет опште пажње и старања, мада је потрошња хлеба у опадању. То се опадање најбоље види из следеће статистике:

Просечна годишња потрошња хлеба у килограмима на једног становника

	1909—1914	1922—1927
Немачка	92	65
Француска	224	195
Италија	167	183
Енглеска	163	158
Белгија	228	181
Шпанија	163	158
Швајцарска	142	131
Данска	112	118
Португалија	55	66
Холандија	120	117
Канада	312	188
Сјед. Амер. Држ.	146	133
Аргентина	178	151
Јапан	14	20
Аустрија	179	178

И ако немамо при руци тачну статистику о потрошњи хлеба у нашој држави, ипак смо у могућности да претпоставимо, да је она знатно већа од оне у напред поменутих државама. Горња статистика несумњиво показује, да постоји осетно смањење потрошње хлеба у свима државама а нарочито у оним, које највише увозе жито и брашно, као и у оним, које га највише производе. Ако се изближе анализира историја исхране тих народа, запажа се, да је смањење потрошње хлеба нарочито осетно код економски јаких

и збринутих, знатно мање код средњих ста- лежа а најмање код варошких радника, сит- них чиновника и земљорадника. Ове чиње- нице јасно показују, да хлеб поступно губи од свога преимућства у горњем делу дру- штвене скале, докле се у доњем још одр- жава скоро на истом ниво-у. С друге стране из ових се чињеница очигледно види, да хлебно питање највише тангира економски најслабији а уједно и најмногбројнији ста- леж варошких радника, ситних чиновника, службеника и земљорадника. Према томе са- свим је природно, да је питање цена у тесној вези са улогом хлеба у народној исхрани. У колико је породични буџет скромнији, у то- лико је и питање цена хлеба осетљивије и значајније. Из ових разлога разумљиво је, што је хлебно питање у другим државама стално актуелно. Сваки пут, када се цена хлеба повећа макар и за десет или двадесет пара, настаје општа узнемиреност и негодо- вање. Дневни листови доносе пуне ступце о тој појави а врло често и парламенти грме у бурним дебатама. Када међутим наступи обр- нут случај, да се цене хлеба смање, онда се то бучно објављује, јер се зна, да ће то сма- њење изазвати велико задовољство и одуше- вљење код варошког становништва. И у том случају парламенти будно прате кретање цена хлеба, пошто јаче појефтињавање хле- ба може да изазове јачи пад цена жита и брашна и да на тај начин онемогући про- извођачима да добију правичне и заслуже- не награде за свој напоран рад око про- изводње.

Докле је тако у питању цена хлеба, дотле се промене код цена меса посматрају скоро равнодушно, ма да ове промене могу више да оптерете породични буџет. То је свакако један доказ више, да је хлеб неопходнији од свију других животних намирница и да је према томе сасвим природно и разумљиво, што се осетљивост варошког становништва

нарочито испољава приликом промена цена хлеба.

Тако је на страни. А код нас?

Познато је, да по традицији, по привред- ној структури наше државе, као и по жи- вотном стандарду наших грађана, хлеб зау- зима суверено место у исхрани. Код нашег народа ни најобичнија закуска не може да буде без хлеба. Ако би се неки наш грађанин нашао у ресторану неке стране државе, странци не би имали потребу да га легити- мишу, те да сазнаду његову народност. До- вољно би било да га за време обеда мало по- сматрају, па би већ по потрошњи хлеба лако сазнали којој народности припада.

И поред тога, што у поређењу са другим државама хлеб код нас има много већи удео, па према томе и већи значај у народној исхрани, ипак се, изгледа нам, томе хлебном питању поклања знатно мања пажња него на страни. Наша дневна штампа, која је нај- више позвана да изблиза прати све економ- ско-социјалне проблеме у престоници, изгле- да да није обратила довољно пажње на по- следње скандалозно поскупљавање цена хлеба. Изашла су истина два до три добро- намерна новинска чланчића о томе питању и то је све. И да код општинске управе није било увиђавности и будног старања о пре- стоничким грађанима, овај би невиђени скан- дал са безобзирним, несразмерним и нео- правданим повећањем цена хлеба остао не- запажен. Срећа је, понављамо, да је општин- ска управа на време узела ово питање у разматрање и да су нам г.г. Слободан Видако- вић и Др. Стојан Павловић у својим веома документованим чланцима у „Београдским општинским новинама” указали на све мрачне стране овог животног питања за београдске грађане. Изнешене статистике и остали по- даци у овим чланцима су колико речити и необориви, толико и поразни за данашње стање хлебног питања у Београду.

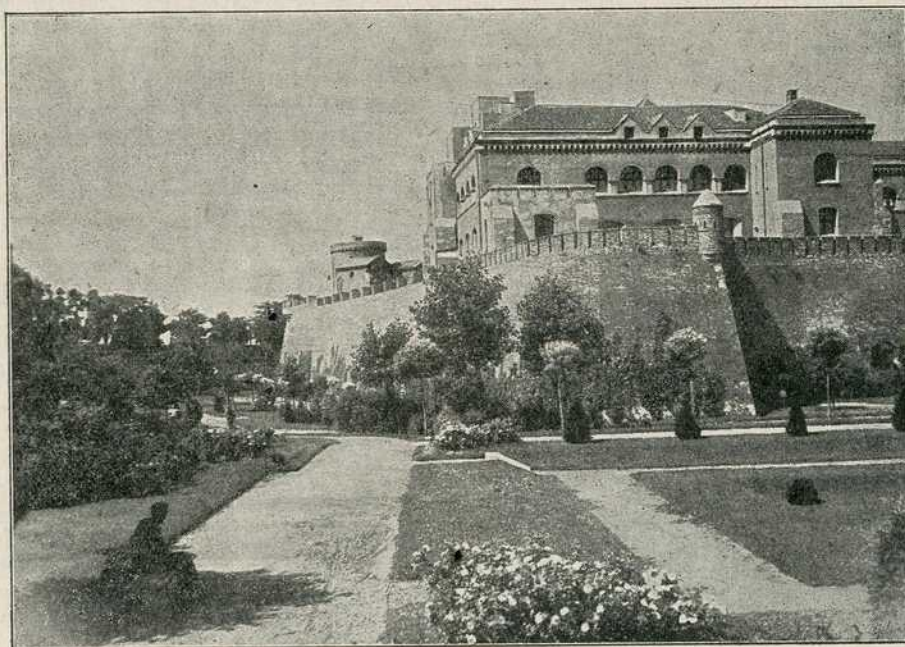
Бор. Н. Гавриловић,

референт Централног пресбирија Претседништва
Министарског савета

Штампа и књижевност Европе и Америке о лепотама новог Београда

Од пре неколико година наша земља увршћена је у ред најважнијих туристичких земаља Европе. Лепоте њене, калеидоскопски пејсажи, читави фјордови, вечно снежни планински врхови, топло поднебље ривијере, којој нема равне у Европи, источњачка романтика и трагови старих култура, сваке године привлаче више странаца. Жељни новог, долазе они у масама, крстаре и остају изнена-

странца кога пут не нанесе у Београд, у жељи да упозна овај стари, историјски, витешки и данас напредни град. Негдашњи Сингидум, чија је тврђава носила амблеме римског царства; град о који су се разбијале завојевачке силе отоманске империје; град за који су се борили витезови српских деспота, кнежева и краљева и најамници угарске властеле, и који је осетио (на себи) трагове крсташких по-

Поглед на Географски институт са Калемегданске терасе

ђени сликама на које наилази њихово око. Ако је једном дошао сигурно је да се неће моћи отети жељи да нас наново посети. Јер Југославија може да пружи задовољства као ретко која европска земља, од снежних алпинских глечера до пиринчаних поља Јужне Србије, од најмодернијих творевина Запада до најживописнијих источњачких приказа. Нова, занимљива, јевтина и са становништвом које уме да дочека странца.

Београд, престоница нове државе, за странце има нарочити значај. И, скоро, нема

хода; град који је као престоница Србије у новијој историји света проживео и надживео незапамћене обести модерних вандала, и који се данас постепено ослобођа недавно задобивених рана и напрегнуто развија да у пуној мери заузима место које су му историја и географски положај дали.

Десет година једва је прошло од оних дана када је Београд пружао сасвим другу слику, слику бедне разривене и унакажене вароши. Десет година, једва, прошло је од времена када су на место данашњих великих

европских зграда биле ниске приземне стра-
ћаре, порушених димњака и кровова, а на ме-
сто данашњих правих и асвалтираних улица
и авенија, биле кривудавае улице са турском
калдрмом. А нешто више од петнаест година
прошло је од дана када су над овим градом
фијукале аустријске гранате, када су пожари
избијали на сваком кораку, када су наред
улица лежали изврнути трамваји, који су про-
лазницима служили као заклон од неприја-
тељских зрна, а лешеве људи и стоке допу-
њавали декор града над којим су глад, беда
и смрт кружили.

У овом кратком размаку Београд је у то-
ликој мери изменио свој лик, да је тешко
наћи примера у подизању градова. Од првих
година после рата Београд је показивао
тежњу за модернизовање. Израдом генерал-
ног регулационог плана, просецањем и изград-
њом нових улица, уређењем постојећих и по-
дизањем нових приватних и јавних зграда,
слика престонице стално се мења, тако да се
овогодишњи Београд разликује већ од прош-
логодишњег.

Овај васкрсли град жели што пре да
уклони са свога лика ожиљке ратних стра-
хота, да увеличан и не заостајући иза оста-
лих водећих градова Запада буде достојан
челник увећане државе и да својим међуна-
родним положајем, као „Златне вратнице
Истoka и Запада” што боље послужи на-
претку земље и општем, и циљевима мира.

Овај овакав Београд за странце је, данас,
веома привлачна тачка. За две три последње
године он је примио безброј људи са стране,
много државника, уметника, новинара и књи-
жевника, који су о Београду овде нама, као
и претставнику публицистичког отсека Бео-
градске општине који је у свакој згодной
прилици послужио странцима за информа-
ције и упознавање Београда и његове исто-
рије, или по повратку у њихове земље,
rekli своју реч. Њихови судови о Београду
врло су занимљиви и заслужују пуну пажњу.
Сакупљени, они могу да пруже интересантну
слику Београда и његових становника, јер
обухватају његов историјат, финих поре-
ђења данашњег и ранијег града, његова
модерна урбанистичка стремљења, необичан
и нагли развој, његов културни и социјални
живот, и фолклор.

Међу овим цитираним мишљењима и утис-
цима о Београду има контраста, као и у Бео-
граду. Ипак, сви скупа, интересантни су и
могу, углавном, да пруже тачну слику Бео-
града у очима странаца као и да буду леп и
објективан материјал будућем историчару
нашег Београда.

*
* *
*

Француски новинари, уметници и полити-
чари приказују Београд са више страна. Њих
интересује град који се изграђује, пријатни

су им његови контрасти, као и гостољубивост
Београђана и љубав са којом се примају
Французи. Тако угледни редактор „Матен-а”
Анри де Кораб, који је у неколико наврата по-
сећивао наш први град, за последњих двадес-
ет година, написао је пре непуне две године:

„Данас Дунав код Београда даје из-
глед морске луке. Сећам се како је не-
када било мирно; данас је међутим све
живо и осећа се напредак, многобројне
лађе и речни бродови оживљавају про-
мет на Дунаву. Београд брзо напредује и
постаје велика престоница. Стари град
оштећен од бомбардовања, претворио се
у красан врт и постао је јавни парк —
Калемегдан, и као цела држава и његови
становници дочекују вас снажно, искрено
и љубазно. Народ одлично изгледа, ужи-
ва у миру и даје утисак срећне деце која
уживају у плаветнилу неба.”

Две године доцније — односно ових дана
— Анри де Кораб посвећује Београду један
раскошан напис, у коме поред осталог каже:

„Београд се није задовољио лењивим
решењем које се састоји у томе да се
блажено шири у једној долини. Напа-
даји и грамзивост, чији је он био пред-
мет, дали су Белом Граду — то је превод
његовог старог словенског имена — да
бодро стражари. Он стоји исправно, на
стрмини једног брежуљка, са стародрев-
ном тврђавом која се смело уздиже на
стеновитом углу који доминира Савом
и Дунавом.

Пред станицом позивају ултрамодерни
ауто-такси путнике, поред фијакера са
мршавим коњима. Ово је само почетак
неисцрпиве серије контраста који зади-
вљује странца.

Јер Београд је престоница која про-
лази кроз кризу рашћења у грозничавом
напретку. Она је у неблагодарном добу
живота, као они дечаци са неопредељ-
ним цртама лица који мучени жељом да
постану одрасли људи замењују своје
кратке чакшире панталонама, пале своју
прву цигарету и брију своје још маљаве
подбратке.

И за градове и за људе ово неизбежно
прелазно доба пуно је нелогичности и
противречности. Београд се стресао своје
старе источњачке лености. Он хоће да
стигне своје сестре на Западу убрзаним
кораком; његове улице врве од антитеза
и противности, којима би могао позави-
дети и сам Виктор Иго.

Једна електрична кола, већа и удоб-
нија од париских трамваја, на бољим фе-
дерима, возе ме према центру, Терази-
јама, преко улице која је са улицом Кнеза
Михајла главна артерија града.

На први поглед имам утисак као да
пролазим великим париским булеварима.

Са обе стране широке макадемизирани шосеје, дижу се у далекој перспективи грандизоне зграде са 5—6 спратова, где конкурише најчистији рококо са крајњим кубизмом. Приземље је заузето луксузним радњама, чији излози блистају усред драгоценог мрамора и никлованог метала.

Одједном поглед наилази у простору између две огромне камене зграде на неку стару турску кућу, на коју су, ето, заборавили. Скромна и резигнирана она очекује неизбежно рушење, посматрајући кроз решетке својих мушарабија неумољиви ход цивилизације.

Срце Београда је Калемегдан, вековна тврђава чије су зидине виделе Римљане, Хуне, Сармате, Остроготе, Србе и Турке. Цела крвава историја ове страже на граници Истока и Запада може се читати на овим бедемима, који ружичасто блистају под зрацима залазећег сунца. Зупчасте зидине и редуте изгубиле су свој првобитни мргодасти изглед. Њихове славне ране ишчезавају под покровом бршљана. Са једног истакнутог бастiona, који је претворен у белведер, доминирам над местом где Сава утиче у Дунав, јединствена у својој врсти стратегијска тачка са које пратим залазак црвеног сунца. С оне стране Саве, кроз густ дим реморкера, протеже се у недоглед сремска равница. Међу нагибима Дунава виде се лепа зелена острва.

Где ћемо вечерати? Свакако да Београду не недостају ресторације. Њихове осветљене терасе режу помрчину, а пуни чежње звуци циганских оркестара забављају госте.

Одлазимо на Авалу, где у сјајној усамљености почива Незнани Јунак. Подижемо се серпентинама на сами врх. Под нама се шири нејасна панорама. Одједном цео Београд појављује се у мору светлости. Чудеса електрике. Милиони сијалица чаробно осветљавају предео. Град шири своје руке као ватрена неман из апокалипсе... То је напредак који сваком даном гута стару прошлост. А, међутим, из мрака, чује се песма сељака, који младим и свежим гласом пева вечне мотиве своје расе према неизмењивој традицији.

Контрасти...."

У исто време дописник великог париског листа Л'Ентрансижан, П. Дефонтен, пише о Београду:

„У централној Европи истичу се два важна центра која стално напредују: то су Праг у Чехословачкој и Београд у Југославији. Од 1910 до 1930 године, поред ратних незгода Београд је од 70.000 становника попео се на око 300.000. Ова цифра прелази америчка рекордна повећања становништва!

Београд, од свих европских градова, највише се модернизује. Цела варош показује велику грађевинску делатност. Већина улица су раскопане, свугде се нивелишу улице и поставља се нова модерна калдрма. Сваким даном се завршавају лепе грађевине: банке, хотели министарства.

Двор Њ. В. Краља на Дедињу

У Београду странац осећа велику метаморфозу, један анахронизам и пријатан контраст. Једна лепо асвалтирана улица завршава се турском калдрмом. До лепих вишеспратних грађевина видећете мале неугледне оријенталске куће и механе, где се продају алва и ратлук.

Главни Генералштаб

У Београду се виђају разни типови Југославије у својим живописним народним ношњама. Лепота вароши више се огледа у њеним становницима него ли у грађевинама. Али постоји једна интересантна грађевина, град на Калемегдану који доминира дивну панораму Саве и Дунава. Београд оставља утисак једне младе престонице, одважне, свесне своје

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

моћи, која храбро корача напред да од себе створи модерну и лепу варош."

Жорж Шарансол, један од истакнутијих француских критичара, књижевник и уредник угледног париског листа *Ле Нувел Литерер* уживајући у интересантностима Београда није могао да се отме утиску који је на њега оставила активност у изградњи града. Под насловом: *Београд, град који се рађа*, штампао је у *Пти Журнал-у*, своје импресије, у којима каже и ово:

„Пре једног века Београд и Земун биле су две супарничке варошице, које је раздвајала Сава. Али Земун је остао варошица у коју се недељом одлази на играње, и већ давно не задаје бриге Београду који је постао велика престоница.

Брзи развој Прага и Будимпеште у деветнаестом веку изненађивао је све путнике, али Београд је још новији. Средиште града даје му потпуно изглед једне престонице, а велики општински радови створили су нове и праве улице. Утисак активности, који оставља Београд, мора да изненади сваког ко је прошао кроз земље које је тешко притисла криза...

Али тежња за новим није изагнала из Београда живописност. Србија истовремено додирује блиски Исток и средњу Европу, а то ће рећи да се тамо може видети пријатна и дражесна мешавина."

Активност у подизању изненадила је и многе друге странце, који су упознали Београд. Између осталих, енглеска новинарка П. М. Кемп у листу *Нир Исти* пише:

„Када се узме у обзир да је Београд 1918 године био једна ратом уништена варош, да је човек морао прећи преко једног сплава да би дошао тамо из Западне Европе, да није било ниједног пута ни железничке линије у половини државе који нису били разорени од узмичућег непријатеља и да је било све однег из земље, онда се може видети много боље какав је рад извршен за прошлих 13 година.

Посетиоци Београда изненађени су брзим напретком и уредним изгледом. Улице су асвалтоване, старе приземне турске куће уступиле су место новим великим зградама, које импонирају, и Београд је стекао назив „Мали Париз Истока”...

Француски новинар Роже Мије пише о Београду у листу *Еклер д Л'Ест*:

„Можемо да се дивимо контрасту између старог Београда, центра мале Србије, и новог, још недовршеног Београда који је пупак велике Југославије. Овај нови Београд претставља један ванредан урбанистички напор: трасиране су широке авеније, које се губе у

даљини, лево и десно подигнуте су за неколико година импозантне зграде.

Пролазимо кроз квартал министарства: цела административна машинерија груписана је овде у огромним зградама. Нешто даље налазе се разни факултети и технички институти са својим огромним масама. Нова зграда Народне скупштине, још недовршена, биће сигурно узор ове врсте, са много архитектонског укуса и удобности.

Треба истаћи да већина нових зграда показује укусну архитектуру, са својим лепим колонадама и фронтovima, које потсећају на грађевине Краља Сунца или Станислава..."

Енглески публициста Харолд Кардозо истичући нагли развој Београда и његов међународни значај нарочито подвлачи трговачку важност југословенске престонице, и каже у листу *Дејли Мел*:

„Београд је најнапреднији град на Балкану и обећава да ће постати једна од највећих модерних вароши на југоистоку Европе. Године 1918, када су британске и француске трупе са српским друговима ушле у Београд, оне су нашле један град потпуно уништен ратом. Београд није никада био богат или модеран, али када су дошле савезничке трупе, није било шест великих зграда које су биле читаве. Краљ је морао да станује у једној малој приватној кући. Све је било срушено, па чак и онај скромни Београд из 1914 године је нестао.

Данас, 14 година доцније, Београд је варош са лепим, модерно уређеним улицама, са модерним радњама и банкама. Букурешт, иако је већи бар са двоструким бројем становника, морао је уступити Београду право назива „Мали Париз Истока”.

Архитектура у Београду је разноврсна. Има великих приватних кућа, затим кућа за трговачка предузећа или банке, државна надлештва у старом француском стилу, има модерних кућа минхенског типа, а има и других које је ташко класификовати. Све су солидно грађене од цигле, камена, мрамора и појачане армираним бетоном, са великим прозорима, модерном санитацијом и лифтовима.

Стара тврђава која гледа на Земун, Саву и Дунав, где је ексајзер Вилхелм ставио једну мраморну плочу да би одатле посматрао његово пројектовано проширено царство од Хамбурга до Багдада, претворена је у диван парк, са ружама пузавицама по зидовима тврђаве. На подножју стене саградиће се игралиште за децу.

Рад на подизању био је тако брз и сада се још увек брзо изводи да су мо-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

раде бити предузете мере да се за будуће генерације сачува неколико примера старих српских и турских кућа. Ни једна варош у Централној Америци није се брже развијала!

Поред тога што је престоница једне државе од преко 13 милиона становника, Београд има да захвали свој брзи напредак чињеници да је центар великог трговачког система. На ушћу две пловне реке, његова речна пловидба је већ врло велика. То ће се у блиској будућности још повећати када се доврши канал Морава—Вардар, а на тај начин роба ће се слати директно из Београда и са Рајне у Солун. То ће, на тај начин, бити једна водена веза између Северног и Егејског мора..."

Занимљиво је и меланхолично упоређење Београда са Атином директора солунског листа Македоника Неа Василија Месолонџитиса, у коме се описује Београд као престоница једне раније државе од шест милиона а сада полубалканске и полусредњеевропске државе од 14 милиона становника:

„Садашњи Београд показује праву европску престоницу и карактеристично је што је овај успех постигнут за последњих пет—шест година. А још карактеристичније је то што је Београд на брежуљку, а падине су потпуно неприметне. Подигнута је варош са ритмом, симетријом, естетиком и савршенством. У Београду се не зида као у Атини и Солуну по свачијој вољи..."

Специјални редактор великог америчког листа Њујорк Хералд Трибјун, Хенри А. Дуз, у свом одушевљеном приказу наше Краљевине посвећује највећу пажњу Београду и каже:

„Мало има места на земљи, везаних са толико трагичних асоцијација као Калемегдан, дивни парк са терасама, које дају широки поглед на сремске и панонске равнице, са рекама Савом и Дунавом, и на североистоку, силуетом трансилванских Алпи. Многе су се битке одиграле и, у старој београдској тврђави, на врху самога брега гледајући доле према обалама Дунава, још се могу запазити бастиони и шанчеви са којих су Срби, за време светског рата, гађали аустријске армије на северној страни реке.

Због свог географског положаја Београд је увек био стратешка тачка од раног средњег века, и мењао је господаре као и имена, пет пута пре него што је постао данашњи модерни Београд. Римљани су га звали Сингидум, Мађари Нандор-Фехервар стари српски владари Бели Град, Турци Дар-ул-Бихад, и Грци Алба-Грека.

Београд је порастао од 90.000 становника непосредно после рата на близу

300.000. Развијање његово било је тако нагло, да није било довољно времена да се отстране сви остаци старог балканског града, и његови сликовити трагови виде се још на све стране. Између модерних петоспратница и грађевина двадесетог века стоје мале зграде са ништа

Музеј савремене уметности Њ. Вис. Кнеза Павла

више од приземља, потичући из времена када је земљиште било јевтино и људи подизали своје куће са широким баштама унаоколо, не обзирући се колико ће заузети простора.

Краља Милана улица, са Краљевским Дворцем, Теразије, Позоришни Трг са

Ратнички дом

Народним позориштем и спомеником Кнеза Михајла Обреновића, и улица Кнеза Михајла треба да претстављају секције Париза, где у ноћи варош потоне у мору електричне светлости. На узвишењу, у западном делу града, подигнуте су модерне болнице са јавним клиникама и Југосло-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

вени се поносе напретком у свима деловима народног здравља и хигијене”...

Албер Лондр, једно од најлепших пера савремене француске журналистике, који је прошле године трагично завршио приликом једне поморске катастрофе, стари познавалац Београда и Југославије, посветио је претпрошле године Београду опширан напис, духовитих запажања, финих реминисценција и топлих речи назвавши га „Град Чуда”.

„Сетимо се, писао је Лондр, то баш није тако стара ствар. Београд: једна улица, која почевши од поља, нагло се завршавала код једног малог парка, Калемегдана, који се стрмо спушта у савске воде. И каква улица! Улица за покајнике који су били осуђени да босоноге пешаче по оштрим шљунцима. То је био Београд: велико село на узвишици једној између две реке. Краљевски двор није био чак ни завршен, недостајала му је читава једна страна. У то време, око 1914, Београд је у ствари могао имати нешто више од 50.000 становника.

Затим је дошао септембар 1915. Возови више нису стизали, они су се заустављали код Топчидера. Евакуисана, мала престоница мале Краљевине није услед тога изгледала већа. Ја још видим њену усамљеност и сећам се њене тишине. Она је изгледала тако незнатна да сам ја предложио другим ратним кореспондентима да је солидно упакујемо и да је на нашим леђима однесемо даље од Саве и Дунава.

А данас, другови, могу вам рећи само ово:

Ко ми је то украо моју малу престоницу са џомбастом калдрмом? Ње више нема. Нема сумње да ју је неко дигао. Где су моје мале сељачке улице, моји волови? Шта више потребно је да добро пазим да ме сви ови људи које не познајем не би у гунгули прегазили. Незахвалници! Они газе по ногама онога човека који је 1915 године, као последњи човек плакао у овој вароши која је умирала.

Да видимо пре свега шта су они урадили од ове вароши. Те вароши више нема и то доказује да моја идеја није тако луда, када сам хтео да је понесем на леђима. Из рата, из толиких невоља и очајања, из оне луде патње која је трајала четири године, из оног кошмара који је трајао више од петнаест стотина ноћи, из тифа, у напуштању земље, у повлачењу преко Албаније, из својих брда од лешина, које су покривале све делове Европе — на крају крајева подигло се нешто на месту где Сава утиче у Дунав: једна глава, глава једне нове државе.

Престоница Србије није више постојала. Престоница Југославије поникла је из земље.

Пре свега силазећи са воза виде се огромне зграде: солидне, масивне, смеле. Види се да су овде разумели значај речи ГРАДИТИ. Дакле, то су нова министарства Краљевине Југославије? Честитам! Ови огромни блокови, државне палате одмах вам говоре да од два милиона становника 1912, од четири милиона 1924, Београд данас управља државом са 13 милиона поданика. Тамо где је било велико село, види се данас једна варош са свима украсима: кафанама, ресторацијама, магацинима, хотелима и ноћним локалим. Београд је прешао из хоризонтале у вертикалу. Он се подигао нагло као неки шапо-клак.

Асвалт. Ваше ноге пријатно клизе по асвалту....

Над рекама подижу се нови мостови, за децу се стварају нове баште, за попове нове цркве, за грађане нови квартави, за војнике нове касарне, а тамо, на висини, Краљ добија нов Двор.

Зидари су наставили рад дипломата.

Новој Европи одговорио је Београд са једном новом престоницом.”

Американац Чарлс Мајстер, који је Београд посетио као редактор америчког листа Њујорк Сан, писао је у поменутом листу о Београду, поред осталог и ово:

„Престоница Југославије модерна је варош у смислу западноевропских градова. Тај утисак добија странац већ после боравка од неколико сати. Долазећи ноћним возом из Загреба ви добијате од вароши, која се под електричним осветљењем пружа с оне стране реке Саве, утисак раван онима које на путнике учине Сан Франциско и Трст. Седајући на омнибус пред железничком станицом, који вас вози за хотел, ви се сретате са људима са којима се можете споразумети у разним језицима: ваш носач говори са вама немачки, хотелски чиновник француски, а власник хотела енглески. Ваша соба у хотелу пружа вам последњи аргуменат да се налазите у једној вароши са западно-европским комфором. Ако сте још у сумњи, сутрашња шетња кроз варош учврстиће код вас уверење да је Београд заиста модерна варош у западном смислу те речи. Уређени јавни скверови, модерно асвалтиране улице, велике државне зграде у којима су смештена најважнија државна надлештва, модерне зграде са приватним становима, велики и лепо уређени Краљевски Дворац итд.

Београд је варош самих контраста. Највећи контраст дала је овоме граду историја, у којој је променио толике господаре разноврсних раса.

Маколико се причињавао Београд као нервозна варош свету на западу и северу он је свестан да све опасности које су му

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

претиле спадају у далеку прошлост. Овако ментално стање једног народа најодлучнија је чињеница кад се говори о изгледима његовог основног изграђивања, а нарочито изграђивања његовог центра. Овде преовлађује дух наде и самопоуздања, што импонује и странцу. „Какав ли ће диван град бити наш Београд једнога дана!” Та мисао избија из разговора са сваким овдашњим грађанином. Мисао грађана не задржава се много на необичним резултатима, који су постигнути у развијању вароши последњих година, већ свет непрестано мисли на будућност.”

Француски писац Анри Дебреј, аутор неколиких књига о лепим пределима Европе и писац једне од најлепших књига о Југославији, *Отур де ла Југослави*, за коју је предговор написао бивши претседник владе Француске Републике г. Едуар Ерио, предговор који са мало речи приказује странцу особине наше земље и нашег народа, пише о Београду између осталог:

„Посматрам са земунске стране Београд личи на утврђење саграђено на брежуљку изнад ушћа Саве у Дунав. Међутим, бастioni овог утврђења, из доба Римљана, крију једну велику престоницу. Ниједно парче земље није тако нагопљено крвљу као ово. И после дугих борби град је постао српски и проглашен за престоницу.

Претежно војничка варош, услед честих ратова и опасности, Београд никада није имао времена да гради уметничке споменике и трајне зграде. Из прошлости давне остао је само стари град, са околином која се претворила у чаробно шеталиште. Варош је може се рећи нова, јер последње куће, из доба Турака, нестају. Ова варош, за коју је 1870 године Ернест Дени рекао да због узбуркане прошлости никако не може да се ослободи дармара и да добије лепши изглед, ускоро ће имати потпуно западњачки или како тамо кажу, европски изглед.

Палате, зграде министарстава, јавне и приватне грађевине сасвим су модерне и разних стилова. Главне улице, нарочито улица Краља Милана, велике су. Где је раније била периферија сада је ту центар града, а улица Милоша Великог, која пресеца улицу Краља Милана, кроз квартал министарстава води вас у сеновити Топчидер.

Али, свет је интересантнији од улице. Већина се не разликује од нашег света. Међутим сељаци још увек носе народну ношњу и не свлаче је при поласку за Београд. Жене из Србије носе плисиране сукње са прегачама, пуним цветова у живим бојама; Банаћанка носи неколико сукања у облику звона; Босанке су у широ-

ким сивим сукненим чакширама, забраћене вуненом марамом дречеће боје, а на ногама као и жене из Србије имају опанке; има и Црногораца у плавим чакширама и исто тако плавој долама, са капицом на глави; има и Руса, у блузама мужика или у униформама бившег царства.

Палата Риунионе

У кафани, пошто је лето, уместо турске кафе, пијемо расхлађену малину или ледену бозу. Поред нас пролазе бзбројна кола, аутомобили разних марака, понеки елегантан екипаж, или чак и сељачка кола. У вече седи се на терасама, уз свир-

Улица Милоша Великог

ку цигана, црне косе и очију, који уче музику без познавања иједне ноте, управо исто тако као што се уче говору. Свирају на памет народна кола и носталгичне песме чије ноте падају као зимске магле које изненада удар ветра или зрак сунца пробија.

Велики Калемегдан посматра Земун и савску долину, а с друге стране Цер, где су се Срби борили за слободу, и брдо Авалу, на коме почива Незнани Јунак из светског рата. На другој страни је Мали Калемегдан, одакле поглед пада на дунавску равнику која данас припада домовини. С једне стране јучерашња Србија, с друге стране данашња Југославија...

Угледни француски новинар и књижевник, Жан Периго, врло чести гост наше престонице, писао је прошле године у париском Матену такође о Београду. Поред модернога изгледа Београда, његових контраста и интензивног живота, Периго истиче као врло интересантан моменат за странца београдске цигане и посвећује им далеко више пажње него Анри Дебреј. Тако је, пре годину дана, Периго писао:

„Задржао сам се у Београду да бих присуствовао прослави Тетка Бибије. Да се разумемо. То је циганска светица. Бибија је куга. Пре много векова када је, поред осталих, косила страшно и цигане, они су је прогласили за светицу. Ничим нису могли да је умилостиве и најзад се решише да њој упућују молитве и да у њену славу приређују игре и даће. Отада је они крајем сваког марта славе и она је према њима милостива. А ову њихову свечаност треба видети.

Један од најзанимљивијих београдских квартова је Чубура, у којој станују београдски цигани. Не тако давно, то је било сасвим отсечено насеље од града. Данас је периферија великог Београда. Ниске кућице, поређане ивицама кривудавих улица са шиљатом калдрмом, из којих извирују чупаве главе и леви ликови масне боје. Ови цигани су одавна овде. Говоре језиком осталих грађана, али при темпераментнијим разговорима прелазе на цигански језик, који често може да доведе и до туче. Неколико модерних кућа у њиховој махали припадају кмету и угледнијим циганима, међу којима највише има музиканата. Стари су им били номади. У овима остало је нешто од оне немирне крви, а један од њих рекао ми је: „Цигани су као и господа. Цигани, као и они, не воле да раде.“ Тачно је то. Мало трговине старим оделом, живином и коњима. То им је сав рад. Остали су музиканти. Музику уче од малена, по слуху, и имају велике оркестре и чувене. У вече, када се упали осветлење они се размиле по граду, са виолинама испод пазуха, од каване до каване. Њихова чежњива свирка заноси Београђане као и странце, који ретко где могу да виде овако интересантне типове — остатке старих луталица.”

Док Жан Периго овако са одушевљењем пише о циганима београдским, посвећујући

им неколико страна и у својој књизи „Другови ведрог неба,” Немац Егон Хајман, дописник листа Минхнер Најесте Нахрихтен, истиче у једном свом чланку о Београду српску гостољубивост и одушевљава се српском кујном, коју, уосталом, са пријатношћу помињу и многи други странци. Између осталог г. Хајман, у форми приче једном познанику Немцу, за време боравка у Берлину, каже:

„Београд је данас збиља права европска варош. Нико не би веровао да је у истом овом граду још пре 70 година турски паша са три коњска репа — силазио из тврђаве у варош и да се пред њим сва погрбљења клањала сирота раја. Ово човек збиља не може да верује када данас пролази поред дивних излога улицама Краља Милана и Кнеза Михаила, или када из каване „Москве” гледа пролазеће даме у најелегантнијим хаљинама последње париске моде. Ни турске калдрме више нема: све су улице лепо асвалтиране и потпуно чисте. Београдска општина набавила је све потребне моторне машине за чишћење улица и оне гордо јуре улицама и стално их чисте.

Вино им је сјајно, а јела, нарочито српски специјалитети, још сјајнији. Београђани су силно гостољубиви и са њима човек може добро да се спријатељи. Треба само доћи на њихову Славу, па окушати све оне ванредне ствари које вам нуде за јело.

Овим причањем, завршава г. Хајман, о добром јелу и пићу у Београду имао сам толиког утицаја на овог мог познаника, да је одмах, у највећој журби, одјурio кући да вечера...”

Белгијски индустријалац Морис Бекер, који скоро сваке године, као туриста, обилази нашу земљу, оштампао је о Југославији једну брошуру Од Саве до Вардара, у којој саопштава своје импресије из ње. И он стоји задивљен пред огромним напретком који је, за цигло неколико година, показала Југославија, дајући првенство Београду:

„Од бомбардовања и патњи за време светског рата у Београду нема више никаквих трагова. Трагова прошлости врло мало. Стара тврђава доминира рекама у центру Калемегдана, данас лепог парка, одакле се пружа величанствен поглед на Саву и мост који ће спајати Београд са Земуном. Једна једина дамија потсећа на негдашњег завојевача...”

Познати француски књижевник Морис Декобра, аутор романа Мадона славаћег вагона, приликом боравка, пре три године, уочио је замах новог Београда, прорекао му велику будућност, одушевио се београдским ноћним животом и констатовао да у великом и лепом Београду странац уочава редак тип женске лепоте.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Писац романа *Жером — Шесети степен северне ширине*, Морис Бедел, веома угледан и признати француски романсијер, писац суптилна духа и познавалац средина, пријатно је био изненађен београдским друштвеним животом, „по коме се човек осећа као усред Париза, али који има једну специфичну ноту пуну шарма.”

Ниво културног живота изненадио је и г-ђу Лујзу Вајс, директорку познатог и одличног париског часописа *Л'Ероп Нувел* и творца „Школе мира”, а наш стари пријатељ Андре Шерадам, директор листа *Л'Франсе Реалист*, писац неколиких књига о узроцима светског рата, један од најугледнијих публициста, који је на свом крстарењу кроз Европу навраћао у наше земље пре и после рата, с тешком муком могао је, приликом прошлогодишњег доласка у Београд, да се снађе у поређењу данашње престонице са предратном.

Исти такав утисак саопшио је и Г. Венизелос, бивши претседник владе Грчке Републике. Пре рата, год. 1913, Венизелос је учинио посету Београду. Посетио је онај стари Београд који тако живописно приказују предњи цитати, а 17 година доцније, чинећи посету престоници Југославије, стари државник није могао да сакрије импресију коју је на њега оставио нови град, нови живот и нова стремљења.

Данци, Херман Кох и Фолмер Висти, публицисти и познати књижевници, осетили су у Београду европски дах. Холанђанин д-р П. Слезвијк, професор хашког Универзитета, видео је у Београду лице модерног града и жељу ка напретку. Док његов земљак, књижевник и публициста А. ден Долар, најрадије замењује Париз Београдом, налазећи да је живот у њему непознатији и пун пријатности.

Јапански новинар, д-р Јосха Исхигуро, уредник ревије *Кјонку*, из Токија, по доласку у Београд, питао се како је могуће да се у његовој земљи тако мало зна за овај напредни град, који не заостаје иза великих европских градова, изузев једино по чињеници да се у њему више гради.

Американци, д-р Александар Каун, Конан Кенет и Ц. Колдвел, публицисте и професори Универзитета, публициста Мертл Хег Робенскон, Морау Кели, одлична новелисткиња, која је о нашој земљи написала једну дивну новелу, показали су пуно дивљења за нашу средину, налазећи да је ритам свеукупног живота Београда сасвим нов, а град пун контраста који забављају човека.

Ко би могао да испише све оне приказе Београда које је за последњих две три године донела чехословачка, пољска и румунска штампа? Зар би било могуће донети сва, пуна ласкавих речи, мишљења разних шефова страних мисија који су били на дужности у Београду? Са колико су истинског жаљења напустили Београд страни опуномоћени министри маркиз де Фонтнеј, Доц, Окенски,

Шеба, Дар, Бабински, Делкоањ и други, који су за време свог боравка у нашој средини заволели Београд и Београђане.

Треба, ипак, подвући да су у Београд, пред туриста, долазили и долазе људи и групе, са задатком да упознају модерне тековине Београда као престонице, па чак и да уче. Поједине државе, а и Друштво народа, слали су стручњаке да се у Београду упознаду са организацијом санитетске службе, која служи као узор многим државама. Задругарство, такође, доводило је и појединце и групе, који су имали задатак да проуче и ову нашу установу. Ове две чињенице дале су Београду печат модерног града и културне средине, која не само да не изостаје иза других него и предњачи.

*

Нови Београд из дана у дан све више постаје предмет опште пажње културног човечанства. Најбољи светски претставници науке, књижевности и журнализма посећују га, проучавају, описују и славе.

Зато и Београдска општина — као претставник Београда — и даље мора посвећивати пуну пажњу овим високим гостима. Њен Отсек за штампу, пропаганду и туризам који врши ову деликатну културну мисију — мора их и даље са правилно схваћеним дужностима домаћина дочекати, провести кроз Београд, обавестити их и помоћи им да пронађу и упознају оно због чега су прешли толики пут да би до нас дошли.

Београдској општини може се овом приликом одати признање на досадашњим лепим успесима у овом пропагандно-репрезентативном раду, али се овде са жаљењем мора подвући и факат честог неразумевања од појединих функционера Општине национално високог значаја мисије овога општинског сервиса у репрезентацији Београда као престонице. Зар би се иначе могло догодити да се поједини велики публицисти културног света дочекају у старом, архивском излупаном Форду, као што се то догодило пре две године са једним француским књижевником, или да се ова високо репрезентативна установа наше престонице смести са канцеларијама у полумрачне и полупразне собице мансарде т. зв. четвртог спрата једне приватне грађевине, као што се то догодило сада!

И највеће материјалне жртве за овакву културно-националну мисију нису никада довољно велике, а штедња у таквим моментима може често да пређе границе обичног греха и да оде у погрешку, које се, доцније, тешко могу исправити.

Зато верујемо да ће се оно неколико ненамерних погрешака, на иначе успелом пољу ове културне акције наше Општине, што пре и што разумније поправити од стране Општинске управе, која је у више прилика манифестовала свој смисао за своју савремену културну делатност.

Beograd vu par les étrangers

Par Bor. N. Gavrilovitch, journaliste

Depuis quelques années le Royaume de Yougoslavie occupe une place très estimée parmi les pays européens, au point de vu de tourisme. Les beautés de ses provinces, ses paysages, ses montagnes dont les sommets sont toujours recouverts de neige, le doux climat de sa rivière sans concurrence, et son romantisme oriental aussi que la trace des anciens cultures multiplient les visiteurs chaque année. Désireux de connaître du nouveau et de l'inconnu il viennent en masse, voyagent à travers le pays et restent saisis d'admiration devant la richesse de beautés naturelles du pays. Et il est rare qu'un touriste qui a connu la Yougoslavie ne retourne l'année suivante pour goûter des beautés et mieux connaître cet intéressant pays de l'Europe Méridionale.

Car il offre au touriste des plaisirs charmants tantôt des paysages alpins, tantôt des champs de riz, à la fois institution moderne de l'Occident et les aspects pittoresques de l'Orient.

Un pays neuf, intéressant, pas cher et avec une population qui sait accueillir les étrangers.

Beograd, capitale du pays, a pour les étrangers un attrait particulier. Elle a subi une destinée sans pareil. Il y a moins de quinze ans elle fut presque détruite par les Autrichiens et au sortie de cette période atroce n'était que ruines.

Aujourd'hui tout cela est changé, et bien changé. Et Beograd n'a rien à envier — ou si peu de choses — à ses émoules.

Il en est un peu, comme disait L. de Ferrand, d'un état comme d'un individu: quand on a étudié sa tête on le connaît déjà pour une bonne moitié. Apprenons donc à connaître Beograd.

C'est aujourd'hui une très grande ville de plus de 250.000 habitants. Elle en comptait à peine 60.000 avant la guerre. Albert Londres, un des journalistes français les plus distingués, si tragiquement disparu, qualifiait Beograd de „Ville de Miracle.” Et il est de fait qu'avec la construction par les Polonais, du port de Gdynia, surgi du néant en quelques années, l'agrandissement, l'embellissement — il faut voir à quel degré — de la capitale du Royaume de Yougoslavie constitue un des phénomènes les plus surprenants de l'histoire de l'après-guerre.

Quand on sort de la gare on entre dans une magnifique avenue qui se dirige droit vers le Sud et qui ainsi qu'une autre avenue qui lui est perpendiculaire est bordée d'imposants immeubles de cinq et six étages, bâtis en pierre de taille, d'après technique la plus moderne, et où sont installés les différents ministères. Deux autres grandes rues: celle du Roi Alexandre et

celle du Prince Michel, dont la dernière est longue de près de 5 kilomètres, divisent en quartiers à peu près égaux la partie moderne de la ville. Elles sont bordées de larges trottoirs qui donnent accès à de très bons magasins fort bien achalandés, où les modes de Paris, les bijoux, et marchandises diverses sollicitent les passants. En un mot c'est la très grande ville, avec toutes ses commodités.

Beograd a un charme et un pittoresque qui lui sont propres, grâce, tout d'abord, à sa situation géographique.

La ville s'élève en amphithéâtre sur une sorte d'éperon rocheux qui domine la Save et le majestueux cours du Danube — la première venant se jeter dans la seconde sous les murailles mêmes de l'ancienne enceinte turque de la capitale. (Cette situation privilégiée a, d'abord, cet heureux effet que même par les chaleurs les plus terribles, un courant d'air frais balaye la cité, ses rues, ses boulevards, les terrasses de ses cafés et qu'il est très doux de s'y délasser après une journée de labeur).

A un autre point de vu ces mêmes conditions de lieu ont permis d'aménager dans l'enceinte même de la ville, deux parcs magnifiques dont un surtout mérite de retenir attention. C'est le parc Kalemegdan.

Les vieilles limites de la ville craquent de toutes parts, et l'impression de désordre qu'elle donne encore, vient seulement de ce que partout on construit, on agrandit, on modernise. Depuis la fin de la guerre l'industrie des bâtiments à Beograd a noté des périodes d'activité particulièrement intense. D'après les données statistiques de la commission de construction de la municipalité on a construit en douze ans 4.668 nouveaux immeubles.

Mais le goût pour la vie moderne, n'a pas chassé de Beograd tout pittoresque. Beograd, qui a vu passé par ses murs successivement les Romains, Les Huns, les Sarmates, les Ostrogoths, les Avars et les Turcs, toute l'histoire sanglante de cette éternelle sentinelle aux confins de l'Orient et de l'Occident, a beaucoup de vestige qui rappelle le passé. Elle offre des contrastes des images qu'on ne peut voir nulle part, en Europe.

Des journalistes, des publicistes et des écrivains de tous les pays européens ont beaucoup écrit déjà sur Beograd. Parmi eux on peut trouver de noms très distingués même des grands politiciens et des hommes des science, qui jouent en Europe un rôle très important.

Прилози за историју Београда:

Мих. С. Петровић

Црква и просвета средњевековног Београда

II

Цркву Успења свете Богородице у Београду спомиње почетком четрнаестог века и архиепископ Данило у животопису краљице Јелене, мајке Краља Драгутина и Милутина. После смрти своје свекрве (1314 године) каже архиепископ Данило, Симонида, „кћи светога и великога и васељенскога цара грчког Кирандроника” и жена краља Милутина почела је молити мужа, говорећи: „Молим ти се, господине мој, дозволи ми да идем својој љубљеној сестри, а твојој снаси, благочестивој Катарини. Достојно је да се видимо и да међу собом створимо дужну љубав, као и ти са љубљеним ти братом, јер ако не презреш моји молби и дозволиш да идем к њој, биће већа љубав међу вама.”

У то време краљ Драгутин, пошто се одрекао српскога престола, жевео је у Београду, који је као мађарски зет и вазал добио од Мађара 1284 године.

„И христољубиви господин мој Урош краљ — продужава Данило — ревнитељ сваке љубави праве, примивши у сласт њену молбу рече јој и дозволи да иде. И изабра најзнаменитију своју властелу са женама њиховим, људе блиске њему као љубљена браћа, даде им све потребе и посла их са својом супругом благочестивом краљицом Симонидом. Тако је пошла с великом и предивном части и славом да су се дивили сви који су гледали. Дивно је било видети њихову поворку украшену царским оделима и златним појасевима, бисером и многоцењим камењем, а обуће царске и багренице сјале су светлећи као пољски цветови, украшени многоразличним добрима. И тако је сијала благочестива, идући са тако велелепном царском славом кроз све државе своје и стигла је у славни и изванредни град, звани Београд српски, што стоји на ушћу реке Дунава и Саве. И ту, у великој Саборној цркви митрополитској, поклониле се образу чудотворном пресвете богородице и нађоше се са благочестивим и христољубивим краљем Стефаном (Драгутином) и са супругом његовом Катарином. И велика је радост и весеље било при доласку ове благочестиве и љубав неизрецива. Кад је благочестиви краљ Сте-

фан дознао за њен долазак, наредио је да се к њему сакупе сви силни и знаменити људи његове државе ради дочека ове благочестиве. Дошли су и из Угарске земље славни и благородни људи, послани од својега краља и донели различите дарове све у хвалу њену. Била је свечаност и весеље неисказано много дана и радујући се неизреченом радошћу, о господине (мисли на Драгутина) обдарио си многим даровима ову благочестиву по достојању царском и сву знамениту властелу и супруге њихове.”

Иако је после смрти Драгутинове, Београд опет припао Мађарима, у њему је и даље била славна српска митрополитска црква са чудотворном богородичном иконом.

Српска православна црква у Београду дошла је, међутим, до највише своје славе тек под деспотом Стеваном Лазаревићем. Поред велике митрополитске цркве деспотов биограф Константин филозоф помиње још и цркву Три Јерарха у периволији и цркву светога чудотворца Николе. Око велике цркве, каже он, било је опште жиће, а код цркве Светога Николе свратиште за странце и болеснике. Све три цркве имале су плодна имања и многа села.

Поред ових цркава у вароши, за деспотове владавине подигнути су, или бар обновљени и проширени, и манастири у Винчи и Сланцима. Вероватно је да је тада основан и манастир Раковица, чије се порекло не зна. Велики број калуђера и свештеника, који су бежали испред турске навале склонили се на деспотовом двору, па је због тога у Београду и околини постојала велика потреба и за црквама и црквеним грађевинама.

И у најславнијим годинама средњевековне српске државе, српска књижевност није била тако развијена као за деспотове владавине. Сам деспот Стеван био је књижевник. Од њега нам је сачуван један кратак песнички напис: Реч о љубави (Слово љубве) који се својом топлом садржином истиче између сличних састава српске средњевековне књижевности.

Од своје задужбине манастира Ресаве деспот је начинио књижевно средиште, прикупио је око себе велики број учених црквених

Људи и створио реформну школу, која је имала да поправља старе преводе црквених књига и да преводи значајна дела, која раније нису била преведена.

На челу овога књижевнога покрета стајао је учени Бугарин Константин филозоф, који је израдио граматичко правописни програм, први у целој старој словенској књижевности, а после деспотове смрти написао његову биографију, дело од неоцењене историске важности.

Мада цео овај књижевни покрет носи назив Ресавске школе извесно је да је велики, ако не и претежни део књижевне делатности овога времена имао за средиште Београд и деспотов двор у њему. По многим реченицама Константинових списа може се закључити да је он писао у Београду и да се у Београду налазио и у време деспотове смрти. О томе уосталом има и других података.

Велики војвода Радослав Михаљевић као заснивач богородичина манастира у селу Радошину у срезу ресавском, дао је за владе деспота Стевана да се у Београду препише осам црквених књига: типик, пет месечника, и два панеџирика. Ово је неки непознати рукописном октоиху, који се сада налази у светопавловском манастиру у Светој Гори. Мисли се да је овај војвода Радослав Облачић Раде из народних песама.

Свакако да ово није било изузетак и да је преписивачка делатност у то време била знатно развијена. Та традиција сачувала се дуго у Београду. Чак и касније под Турцима, после свих несрећа, које је Београд преживео, он је остао извор црквених утвара за православне манастире.

Многобројни калуђери, који су побегли под окриље деспотово из покорених земаља развили су изгледа књигу у Београду читаву трговину са светим књигама. Оне су израђиване и преписиване не само у вароши већ и у оближњем манастиру Винчи, где је преписивање настављено неко време и под Турцима. У манастиру Кувездину у Срему и сада се чува минеј за месец фебруар написан 1581 године „у храму Ваведења пресвете богородице у месту званом Винча, близу Дунава и близу Београда, у коме је множество Исмаелићана“. Поред ове књиге у Кувездину се чувају још и два записа из Винче један из 1598, а други из 1581.

Није само деспот Стеван давао поклоне београдским црквама, већ и остала ондашња српска властела. Нажалост скоро све богатство средњевековне београдске цркве ишчезло је.

Као неким чудом у манастиру Крушедолу сачувала се једна митра, коју је београдској митрополитској цркви била поклонила госпођа Кантакузина или Катарина, старија кћи деспота Ђурђа Бранковића и жена грофа Урлиха Цељског.

Пад Београда у мађарске руке био је тежак удар за православну цркву. Она је и даље живела у Београду, али је таворила све теже и теже дане. После пада српске деспотовине папа Каликст III својом булом од 14 марта 1458 године узео је некадашње деспотове области под заштиту папске столице.

Српске цркве у Београду изгубиле су не само дарове српске властеле, већ и многа села и друга добра од којих су дотле живе-ле. Нека од тих добара потпала су под Турке а друга су приграбили мађарски племићи. Тако се, на пример, зна да је Јанко Хуњади присвојио, код данашњега Рипња, сребрни мајдан Рудиште, који је некада припадао српским калуђерима у Београду.

Пошто је нестало београдске властеле београдски свештеници стали су се обраћати за помоћ руским великим кнежевима.

Београдски митрополит Теофан писао је 1509 године рускоме великоме кнезу Василију Јовановићу и послао му то писмо по београдском попу Анастасију и ђакону Јоакимију. „Овде се у Београду налази, каже се поред осталог у томе писму митрополија успења пречисте Богородице и у њој леже различите свете мошти и чудотворна икона пречисте Богоматере, коју је написао евангелист Лука. У почетку цркви је било добро цветала је и била је украшена и богата благодарећи љубави и издашности благочестивог српског господара. Али напослетку, ради својих грехова, попусти српско господство и паде у иноплемене руке. Зато су београдски манастири опали и осиромашили.“

Велики кнез Василије одазвао се овој молби београдског митрополита и послао цркви у Београду многе дарове са жељом да се у цркви редовно служе молествија за њега и његову породицу.

Све до пада Београда у турске руке београдске цркве биле су пуне разних светиња, што је сасвим објашњиво када се узме у обзир да се Београд налази на главном путу, којим су са истока свете мошти и свете иконе ношене на запад. Врло је вероватно да је велики број тих светиња донело и свештенство, које се из јужних крајева, бежећи од Турака, склањало на север.

По томе би се у извесном погледу могло судити и о богатству београдске цркве, јер је у средњем веку најважнији извор црквених прихода био у разним светињама, које су у цркви чуване.

Када је Сулејман Величанствени 1521 године освојио Београд и Србе Београђане преселио у Цариград они су са собом понели и своје светиње. Већини тих светиња после тога губи се сваки траг, као што је нестало и Срба Београђана у Цариграду. Зна се само да се мошти свете Петке из средњевековне београдске цркве сада налазе у Јашу.

(Крај)

Комунално-социална хроника:**Изјава потпретседника Општине града Београда
г. Витора Крстића о оствареним општинским при-
ходима за последње 3 године**

Потпретседник Београдске општине г. Витор Крстић, као надлежан члан Суда за привредно-финансијске послове, дао је претставницима штампе следећу изјаву о кретању општинских финансија у току последње три године: (1930, 1931 и 1932 године):

— Како у приватном тако и у газдинству јавно-правних тела од интереса је по истеку једне буџетске године осврнути се на оно што је урађено и у току прошле буџетске године постигнуто.

У конкретном случају ради се о оствареним приходима у 1932 години. Упоредјујући ове приходе са приходима оствареним у 1930 и 1931 години, ми можемо доћи до драгоцених закључака како о кретању самих прихода тако исто о тенденцијама које се у томе показују код појединих група прихода.

Руковођени тим побудама ми пружамо овде упоредни преглед остварених прихода за последње три године, из кога се види да је на име прихода наплаћено:

у 1930 години динара 343,748.978
у 1931 години динара 334,534.369
у 1932 години динара 314,730.809

Свега динара: 993,014.156

Кад би се узеле у обзир предње цифре без икаквих коментара, изгледало би да су општински приходи у опадању. Међутим, то је само привидно.

Анализирајући ове приходе може се констатовати да се извесне врсте прихода, као што је кулучарина, калдрмина, приход од депоноване готовине и приход од наплаћеног камена од Општег грађевинског А.Д., који се појављују у буџету прихода за 1930 и 1931 годину не налазе у буџету прихода за 1932 годину. Ове врсте прихода не појављују се у буџету за 1932 годину с тога што су то приходи специјалне врсте, а буџет прихода за 1932 годину састављен је искључиво из редовних општинских прихода.

Приходи од кулучарине и калдрмине не уносе се почев од 1932 године, у буџет прихода, већ се књиже у корист одговарајућих фондова, који служе изве-

сној унапред одређеној намени. Исто тако, почев од 1932 године депонована готовина не појављује се у буџету прихода.

Према томе, ради правилног упоређења прихода остварених за последње три године, ми морамо прво пронаћи финансијски ефекат редовних општинских прихода, будући да буџет прихода за 1932 годину не обухвата споменуте специјалне приходе.

У 1930 години наплаћено је на име ових специјалних прихода:

1) од кулучарине динара	3,309.489.05
2) од калдрмине динара	603.497.61
3) од депоноване готовине код Општинске штедионице динара	12,399,825.—
4) од Општег грађевинског А. Д. за камен динара	10,165.182.79

Укупно динара: 26,477.994.45

Према завршном рачуну за 1930 годину, наплаћено је на име свих прихода динара 343,748.978.59, по одбитку специјалних прихода од динара 26,477.994.45, остаје на име редовних прихода динара 317,270.984.14.

У 1931 години наплаћено је:

1) од кулучарине динара	8,062.234.03
2) од депоноване готовине код Општинске штедионице, динара	13,968.513.25

Укупно динара: 22,030.847.28

Према завршном рачуну за 1931 годину наплаћено је на име свих прихода динара 334,534.369.06, по одбитку специјалних прихода динара 22,030.847.28, остаје на име редовних прихода 312,503.521.78 динара.

Према напред наведеном, кретање наплаћених редовних прихода за последње три године следеће је:

за 1930 год. динара	317,270.984.41
за 1931 год. динара	312,503.521.78
за 1932 год. динара	314,730.809.29

То значи да су редовни општински приходи за последње три године остали скоро на истој висини.

Из детаљнијег прегледа појединих врста видимо који су приходи у порасту, односно опадању, или који се држе на истој висини.

Тако опажамо пораст код прихода од 1% преносне таксе, која се наплаћује почев од 9 септембра 1930 године, а која због овако позног ступања на снагу није могла дати пун ефекат. Међутим, у 1932 години приход ове таксе повећан је за 792.124 динара, што нам доказује да је у 1932 години инвестирано много више у непокретности него претходних година.

Г. Витор Крстић,
потпретседник Београдске општине

Исто тако примећује се стално повећање прихода од пијачне таксе, што се објашњава повећањем промета животних намирница, који је реформом општинске трошарине постао интензивнији и обилнији. Тако је у 1932 години на име ове таксе наплаћено 15,253.329 динара више од прихода ове таксе у 1930 години, а за динара 1,614.930 више од прихода у 1931 години.

Стално повећање види се и код прихода од кланичних такса, и то нарочито од дана пуштања у рад нове кланице. Овај приход за последње три године без мало се удвостручава. То повећање прихода доказује да се инвестиције уложене у нову кланицу веома повољно амортизују.

Незнатно повећање показује приход од такса за износ сметлишта и чишћење улица. Ово повећање је природна последица проширења агара и подизања нових зграда.

Велико повећање показује приход од закупа Општинских земљишта и зграда и то због тога, што је Општина у 1932 години успела да наплати највећи део дужне кирије.

Реорганизацијом рачуноводства Управе водовода постигнут је не само савремен начин наплате водоводних такса, већ и знатно повећање прихода од такса за воду. Тако је у 1932 години наплаћено на име ове таксе 24,620.058.79 динара т.ј. за 4,428.123.22 динара више од прихода ове таксе за 1931 годину.

Појављује се знатно повећање прихода од накнаде за израду тротоара и то због тога што је наплата ове накнаде почела крајем 1930 године, као и због великог броја улица у којима је последњих година израђен тротоар.

Незнатне промене опажају се код такса санитарских, канализационих, гробљанских, прихода од мерине, апроприација, купатила, аутобуса, паркова и вртова, пожарног приреза, хартија од вредности.

Приход од приреза у 1931 години осетно се је повећао, пошто је због реформе трошаринске тарифе стопи обласног приреза од 20 динара 10% општинског приреза.

Смањење прихода од Општинског приреза у 1932 години за 1,356.471.74 динара према 1931 години наступило је због тога што је велики део приреза остао на дугу.

Смањење прихода опажа се код трошарине и то из следећих разлога:

а) 1 априла 1931 године укинута је стара трошаринска тарифа и уведена нова, на основи које се наплаћује трошарина само на алкохол и луксуз.

Овом реформом смањен је у 1931 години приход од трошарине за 28,110.546 динара, а ово смањење било би још веће да је нова трошаринска тарифа ступила на снагу 1 јануара 1931 године.

б) у 1932 години приход од трошарине смањено се још за даљњу 18,417.868 динара, прво из разлога што је примена нове тарифе обухватила целу ту годину, а друго због смањења промета робе нарочито оне, која се уноси из иностранства.

Приход од такса по Закону о таксама изузев оних, који су посебно приказани, показује у години 1931, повећање од динара 1,743.414, док се у 1932 години показује смањење од 2,284.583 динара, према 1931 години, односно за 541.168 ди-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

нара мање од прихода оствареног у 1930 години.

Ово смањење појављује се код таксе за запремање тротоара, обалске таксе, таксе на фирме, таксе за приређивање забава и биоскопске улазнице, као и таксе на странце и то због тога, што је, као последица тешког економског стања, смањен број објеката подложних означеним таксама.

Исто тако сличну појаву видимо код прихода од трамвајских карата. Док је у 1931 години приход од истих био у порасту, дотле се у 1932 години своди на исти износ који је био и у 1930 години и то због снижења цене јутарњих карата, као и због смањења промета путника и то нарочито од 1 априла 1932 године, т.ј. од дана смањења чиновничких принадлежности.

Приход од осветљења почев од 1931 године задржао се на скоро истој висини, што значи, да и поред проширења електричне мреже грађанство економише са потрошњом струје.

Према томе, из овога краткога прегледа прихода наплаћених у 1930, 1931 и 1932 години можемо констатовати следеће:

1. — Да су приходи од реалних такса т.ј. такса које се Општини плаћају за учињене услуге, у сталном порасту;

2. — да су приходи од дажбина, т.ј. чисто фискални приходи, будући реформисани, већим делом у опадању.

На основу ових констатација може се закључити пре свега то да се општински приходи у износу од 80% потхрањују из извора привредних општинских предузећа или од такса које се од грађанства наплаћују као противредност за учињене услуге; друго, да врло мали део општинских прихода и то у износу од свега 20% произилази из дажбина. С друге стране, пак, овај мали проценат прихода који долази из дажбина може се регистровати као једна повољна социјална појава, по што се овим маленим процентом утврђује, да је економски слаб елеменат у Београду или неоптерећен или неосетно оптерећен.

Ове две чињенице доказују да је оптерећење правично, јер је у сразмери имовинског стања онога који приходима општинским доприноси и да основани на таквим изворима, општински приходи показују трајну и непромењену стабилност.

Повољан резултат у износу прихода могао је бити постигнут у првом реду увиђавношћу грађанства да уредно одговара својим обавезама, а затим и добром организацијом финансиске општинске службе.

Потпретседник Београдске општине г. Добра Богдановић извршио је инспекцију дечјих обданишта

Суд Београдске општине, доследан своме комунално-социјалном програму, постављеном кроз програмски говор претседника г. Милутина Петровића још при преузимању дужности, стара се непрестано свима могућностима и у свима правцима, да изађе у сусрет потребама оног најсиромашнијег дела својих грађана, који су до сада, силом прилика, били највише запостављени, а сада, услед општег тешког стања, имају највише потребе да им се укаже пажња и помоћ.

Поред снабдевања предграђа најпотребнијим условима за хигијенскији и сношљивији живот, поред организовања помоћи незапосленима с једне стране отварањем бесплатних кујни за исхрану њихову и њихових породица, Београдска општина је нарочиту пажњу посветила последњих дана и деци сиромашних а запослених родитеља, који одлазе у јутро на посао, а враћају се тек доцкан у вече, тако да би деца, остајући код куће, била препуштена самима себи, без икакве неге и надзора. Да би се у том погледу изашло становништву у сусрет, особита пажња посвећена је организовању и отварању дечјих обданишта у свима крајевима Београда.

Потпретседник Београдске општине г. Добра Богдановић, као ресорни члан Суда, за социјалну политику Београда, извршио је у току друге половине овога месеца лично преглед и инспекцију свих обданишта, у пратњи шефа Централног уреда за заштиту матера, деце и младежи г-ђе д-р М. Вајс-Гајић.

У Обданишту кола Српских сестара, у Краља Александра улици бр. 275 г. Богдановића дочекала је претседница г-ђа Јаћимовић, са чланицама. Обданиште је тога дана имало око тридесеторо деце, све из најсиромашнијих породица. Ово обданиште прима обично до 40 деце. Основано је тек пре два месеца и још није потпуно уређено и снабдевано, али управница тврди, да су се и за ово кратко време деца већ знатно опоравила, захваљујући нези и довољној храни.

Обданиште и забавиште друштва Мајке Јевросиме налази се у Поп Стојановој улици број 7. Ту има дневно око 30 деце.

У Обданишту у општинским становима на Булбулдеру било је 52 деце, коју је баш у том тренутку прегледао лекар Обданишта. Претседница г-ђа Јојић замолила је г. Потпретседника, да се привремено огради један део

земљишта, који би служио деци за игралиште. Г. Богдановић је изјавио готовост, да се код Суда свесрдно заузме, да се учини све што је потребно за децицу.

У Обданишту број 2, у Краљице Марије улици, било је 62 деце, са којима се занимала једна забавиља. Она је нарочито подвукла, да је у току зиме било врло мало оболења код деце, која су проводила дане у овом обданишту.

У Обданишту на Карабурми г. Богдановића дочекала је претседница г-ђа Сретено-

Г. Доброслав Богдановић,
потпретседник Београдске општине

вић. У Обданишту је било 38 деце. Ово Обданиште снабдевано је и практичним креветићима за одмор деце, а располаже и пространим децим игралиштем за топле и сунчане дане. Г. Богдановић уочио је сам неопходну потребу да се игралиште огради према Дунаву, да би деца била заштићена.

У Дунавском обданишту у Цара Душана улици број 1 налазила се претседница г-ђа Грујичић са чланицама. Било је присутно 60 деце, која су се занимала са забавиљом. На молбу чланица г. Богдановић је обећао, да ће помоћи Обданишту да уреди своје игралиште.

У Обданишту Хришћанског покрета у Бранковој улици било је 35 деце, са једном забавиљом и једном калуђерицом. И ако се ово обданиште налази у врло трошној и старој згради, свуда влада примеран ред и чистоћа, као иу свима осталим нашим обдани-

штима. Претседница г-ђа Анђелковић истакла је настојање Хришћанског покрета, да децу смести у хигијенски повољније просторије.

У Обданишту на Душановцу, у улици Војводе Глигора број 105, иако су просторије врло мале, затечено је 40 деце. Привредно стање грађанства овога краја, које је махом сиромашно, захтева да се прими што већи број деце, те ће свакако требати да се ово Обданиште прошири.

Г. Богдановић, прегледавши сва обданишта, изразио је свој утисак, да се за децу Београда заиста данас ради са много љубави, али да организација рада мора још да се уопуњава и усавршава заједничким напорима добротворних друштава и Београдске општине.

Говорећи о значају обданишта г. Богдановић је изјавио:

— Непроцењива је важност ових установа у данашње време, када борба за живот апсорбује и оца и мајку, кад мајке не могу више да остају код куће старајући се само о њој и о деци, већ су приморане да иду и оне, поред мужа, да траже рада и зараде. Још тежи је случај оних мајки, које су једине хранитељице породице. Шта би било од деце, која би остала код куће сама, без њихове неге и надзора? Социјална дужност друштва је, да у том правцу нађе хитан и ефикасан лек. А то су деци обданишта, институције новијега датума, створене потребама нових прилика и пренете врло брзо у нашу престоницу, захваљујући познатој похвалној иницијативи наших хуманих жена, а затим схватању и заузимању Београдске општине.

Није једини задатак обданишта да приме преко дана децу, која су лишена родитељског и кућног надзора. То је само основа циља. Даље, обданишта су позвана да и у моралном, и васпитном, и хигијенском, и физичком погледу воде рачуна о својим малим штићеницима. Потребне су стручне забавиље, које ће кроз игру и забаву усадити у децицу душу прве почетке схватања моралних принципа, често недовољних у средини где су та деца рођена и где расту; потребни су васпитачи, који ће из почетка откривати код деце њихове наклоности на будућем путу живота и тим правцем их упућивати; потребно је уредити обданишта тако, да одговарају условима модерне деци хигијене и да деца буду стално под надзором лекара; потребно је, најзад, деци физичко васпитање, које ће оснажити њихов физички организам, очеловити њихову физичку отпорност и њихово здравље. Нема сумње да у томе велику улогу игра и исхрана, коју деца у обданишту добијају, и која мора да буде под контролом стручњака, да би у јелу деца наша све

оне састојке, потребне за правилно развијање њиховог организма.

У свима београдским обдаништима, услед недостатка сретстава, нису сви ови услови потпуно задовољени. Али, наша

хумана друштва треба да уложи све силе у правцу њиховог остварења, као што ће се Београдска општина и са своје стране старати да учини за нашу децу све што може, у границама својих сретстава.

Седмо саветовалиште за матере и одојчад у предграђу Војводе Степе

Београдска општина отворила је и седмо Саветовалиште за матере и одојчад. Ово Саветовалиште отворено је у крају где је заиста било најпотребније, у улици Војводе Пријезде, предграђа Војводе Степе, које је настањено махом радничким и сиромашним елементом, где хигијенске прилике нису најповољније, где врло често мајке немају сретства да се за савет и лечење своје деце обраћају приватном лекару.

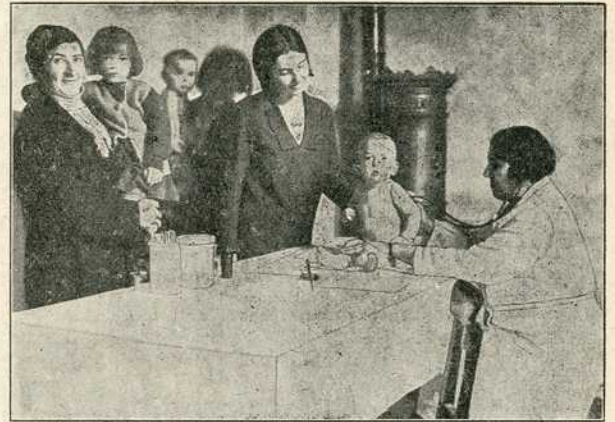
Преглед деце врши се у овом Саветовалишту сваког понедељника од 8—10 часова. Мајке су убрзо почеле да посећују ову установу* и број посета сваког пријемног дана знатно се повећава.

Београд данас има седам општинских и два приватна саветовалишта, који са успехом врше свој задатак.

Циљ саветовалишта је, да саветима и превентивним мерама спречи оболевање код деце. Свака мајка са дететом има право, а једновремено и моралну дужност, да посећује саветовалиште, где ће њено дете бити лекарски прегледано, где ће се приметити у зачетку сваки евентуални симптом оболења, где ће мајка редовно добијати драгоцене савете о начину потребне исхране за своје дете, о потребној нези, о мерама које треба да предузима, да би сачувала његово здравље и живот.

Ново саветовалиште у предграђу Војводе Степе претставља још један напор Београдске општине, да у свом социјалном старању изађе што више у сусрет најсиромашнијем свом грађанству, указујући му помоћ у свима правцима, бринећи се и о приликама

у приватним домовима, водећи рачуна о здрављу и животу својих најмањих грађана и по добу узраста и по економском положају. У том правцу биће упу-

Преглед деце у дечјем саветовалишту Уреда за заштиту деце и матера у Предграђу Војводе Степе

ћена њена социјално-здравствена делатност и у будуће, искоришћавајући за тај циљ сва расположива сретства до крајњих граница могућности.

Скупштина Удружења општинских чиновника

Још 1909 године основано је у Београду прво Удружење чиновника и службеника Београдске општине. Циљ овог Удружења био је веома ограничен и сводио се на најужу индивидуално помагање чланова у случајевима болести и смрти. Чланови Удружења били су они службеници који су се уписивали по својој иницијативи, тако да је и број чланова био ограничен. До пре неколико дана износио је свега 240 на скоро 4000 службеника Београдске општине.

Нове прилике и нов положај општинских службеника у престоничкој општини, показали су у последње време потребу да се то Удружење постави на много ширу, праву сталешку основу.

Иницијативу за реорганизацију овог уско хуманог Удружења у сталешко и класно узео је г. Слободан Ж. Видаковић, који је у часопису Београда написао о томе низ чланака и расправа. На његов мотивисани предлог и изричан захтев као члана Управе Удружења,

дошло је последњих дана и до израде нових правила Удружења.

Пошто су на пленарним седницама Главног одбора Удружења расправљени и утврђени принципи, на којима се има заснивати то проширено Удружење, 19 ов. мес. изнета су нова правила пред Годишњу скупштину Удружења.

Ова неоспорно најзначајнија годишња скупштина организације чиновника и службеника Београдске општине одржана је у свечаној одборској сали Београдске општине.

Скупштина је почела у 3 часа по подне. Мада ни из далека није била посећена толико колико би требала, ипак је била најпосећенија од свих ранијих годишњих скупштина. За столом претседништва били су г. г. арх. Драг. Миленковић, Слободан Ж. Видаковић и Благоје Марјановић, који је био у исто време и главни референт за нова правила Удружења.

Претседник Удружења г. арх. Миленковић отворио је скупштину једним лепим и сталоженим говором о значају сталешког удруживања, нарочито у данашњим тешким социјалним и економским временима.

Затим је прочитан извештај управе о раду у прошлој години. У првом делу извештаја говори се о материјалним приликама досадашњег Удружења — чија је готовина на дан скупштине износила 135.000 дин. — па се по том прешло на резултате управиног рада у 1932 години.

Извештај је завршен овим констатацијама:

„Због опште кризе, а имајући у виду финансијску моћ Удружења, смањен је месечни хонорар лекару Удружења г. др. Сиберу од 2000 на 1500 дин. као и благајнику од 300 на 250 дин. Прешло се на детаљнију ревизију свију издатака које Удружење чини с тим да се и ту обрати већа пажња и не чине издаци, који не би били претходно претресани на редовним седницама. Како је врло мали прилив нових чланова, то се прибегло и прикупљању добровољних прилога за Удружење, те су набављене мале касице и раздељене појединим отсецима, где се апеловало на чланове и оне грађане који долазе у додир са члановима, да својим прилогом потпомогну ово Удружење.

Опет се покренуло питање да се преко Суда О. г. Б. агитује на особље Општине града Београда да постану чланови овог Удружења, чак шта више да ово постане као обавезно. У том смислу већ су постигнути извесни начелни успеси.

Као сваке године, Удружење је прославило своју славу Ђурђев-дан, 6 маја 1932 год. у сали хотел „Империјал”. Домаћин славе био је београдски уважени трговац г. Аврам Филиповић, а за идућу годину примио се г. Милош Анђелковић, инжењер — референт Општине града Београда. Славу су посетили ондашњи претставници Суда г. г. потпретседник Никола Крстић, кмет Исидор А. Протић, изасланик Њ. Св. Патријарха, као и многе друге угледне личности у грађанству и чиновници Београдске општине.

У цркви на Новом гробљу, као и сваке године одржан је помен умрлим члановима, добротворима и утемељачима овога Удружења на дан 29 маја 1932 г.

Једно од главних питања са којим се бавило ово Удружење, јесте акција за правилно регулисање положаја општинских чиновника у новом закону о градским општинама, од кога зависи будућност самоуправних чиновника и њихова сталност и материјална безбедност. На овом питању нарочито је уложио великог труда и знања члан наше управе г. Сло-

бодан Ж. Видаковић, који је као секретар Савеза свих југословенских градова најбоље верзиран у принципима законодавства о градским општинама — преко кога раде и сва остала удружења општинских чиновника у држави. Г. Видаковић, као стручан претставник и свих градских општина и свих чиновничких организација у држави, израдио је законски предлог те главе будућег закона о градовима, и успео је да његове савремене принципе усвоје и све градске општине у држави.

Г. Видаковић подносио је на нашим седницама управе формулисане текстове тог законског предлога са стручним и опширним образложењима. После вишечасовне дискусије ми смо све изложене принципе усвојили као своје, и у томе смислу предузели акцију код надлежних државних фактора.

У предложеном законском пројекту г. Видаковића изразито су истакнути принципи сталности и заштите у општинској служби, величине припадности општинских чиновника и службеника, које не смеју бити мање од државних службеника, затим уживање свих повластица за општинске службенике, које уживају и државни службеници (попуст на жељезницама, бањама итд.), као и принцип очувања стечених права. На жалост, у Београдској општини до данас не постоји потпуно организовано удружење општинских чиновника док такве корпорације постоје у много мањим нашим градовима. Увиђајући ову тешкоћу друштвене борбе у тражењу својих права и штићењу својих интереса, Удружење је покренуло и питање реорганизације на нову сталешку основу. Променом правила треба да се уски циљ данашњег удружења прошири а данашње уско хуманитарно удружење буде у истоме као једна његова грана и секција хуманог и потпорног фонда.

Да би се све ово могло постићи требала су се прерадити правила, па је био изабран одбор редакциони. Исто тако је решено да ово Удружење ступи у савез свих удружења општинских чиновника и као свога претставника одредило је г. Видаковића (на седници Главног одбора једногласно).

Претресајући разна питања која се односе на стално особље Београдске општине, дошло се до закључка да је за напредак особља и повишење стандарда његовог животног нивоа неопходно потребно узајамно помагање т. ј. удруживање у једну јаку и сталну сталешку организацију, која би привукла све особље које би у таквом једном професионалном удружењу нашло сваку моралну потпору и материјалну заштиту.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Овакво једно ново, односно проширено и регенерисано удружење имало би и пресудну реч на доношење једног правилног и савременог статута О. г. Б., којим би била загарантована сталност и напредовање сваког службеника, а нарочито омогућен пријем само оних који својим способностима и радним квалификацијама одговарају повереној им дужности", итд.

Пошто су једногласно и са акламацијом примљени сви извештаји управног и надзорног одбора и дата им разрешница, прешло се на најзначајнију тачку дневног реда: *измена и допуна правила Удружења.*

Скупштина је претресла предлог нових правила, која предвиђају ново Удружење у најширем обиму, унутрашњем и спољном. Према новим правилима циљ Удружења је: да окупи све општинске чиновнике свију положаја и општинске пензионере. *Чланство би било обавезно за све општинске статутне чиновнике и сталне службенике. Тиме би се створила једна организација која би имала на расположењу и морална и материјална средства да ради у корист својих чланова, у корист своје општине, престонице и државне целине.*

Удружење ставља себи у задатак и ове моралне принципе: да развија међу својим члановима дружељубље, хумана осећања, солидарност и љубав за вршење дужности.

Удружење ће се старати најсавесније да комуналну струку и ниво знања општинских чиновника подигне на висину која њиховом положају у престоничкој општини одговара. То би се постизало издавањем брошура о појединим питањима у погледу стручном и практичном, приређивањем специјалних предавања, комуналних курсева итд. Доцније би се отворила и нарочита школа за општинске службенике, где би они добили стручно комунално образовање.

За сваку општинску управу, у постизању њенога циља, најважније је општинско чиновништво, *које њене идеје има да примени и спроведе у дело.* Удружење ће имати задатак да и оно, као претставник свих општинских чиновника, сарађује са општинском управом у циљу што бољег и ефикаснијег спровођења њеног комуналног програма.

У погледу помоћи својим члановима, Удружење ће то организовати на најширој основи. Оно ће издавати помоћ удовицама и сирочади својих чланова, помагати чланове материјално у случајевима болести и у свима осталим случајевима, када је материјална помоћ неопходна. У том циљу образоваће се нарочити потпорни фонд. Једна секција имаће задатак да својим члановима указује моралну помоћ, кад год им је то потребно, да им даје бесплатно стручне правне савете у свим случајевима њиховог јавног и приватног живота, кад се за то обрете.

Апровизациона секција бринуће се о снабдевању чланова животним намирницама по најјевтинијој цени а исто тако радиће се и на подизању колоније станова општинских службеника. Ова два задатка извешће се, користећи се досадашњим искуствима сличних установа, тако да ће организација бити изведена на најмодернијој основи и по најрентабилнијим принципима.

Санитетска секција стараће се о здрављу чланова, о организацији бесплатне и брзе лекарске помоћи свима својим члановима итд.

Пројекат нових правила Удружења прочитао је члан по члан (а има 46 чланова) референт г. Благоје Марјановић. Он их је у дискусији бранио. Мушки и трезвено. Вишечасовна дискусија, како начелна, тако и појединачна била је врло жива. Често чак и бурна. Нарочито је био тежак, скоро и немилосрдан судар двају схватања: новог, социјално-свесног, које долази и старог, ускогрудог, које одлази. Било је и неколико немоћних, последњих трзаја тог застарелог схватања, које је немилосрдни точак времена прегазио. Претставници старих — а и њих треба разумети — са сузама и егоизмом покушали су да бране своје хуманитарно друштванце, које је било тако далеко од свих сталешких судара и врења, али су им младе и нове генерације трезвено подвикнуле, да њима не требају укупна друштва, где је најглавније право члана да буде сахрањен о трошку друштва, и да они желе једну савремену, сталешки моћну организацију, која ће умети и моћи да заштити све животне потребе својих чланова. Они траже удруживање ради повишења животног благостања а не ради обезбеђеног сахрањивања!

Можда су се мало где тако јакко судариле ове две епохе, које једна другу нису никако могле да схвате....

Ипак је победио живот! Једногласно су усвојена нова правила сталешке организације чиновника и службеника Београдске општине. Мада ће и нова правила развитком удружења у најкраћем времену морати да претрпе много измена — јер се ништа првим потезом савршено не ствара — мада и она имају непотпуних или сувишних места, можда су чак и преопширна, ипак су она неупоредиво боља не само од оних старих, него и од правила већине осталих организација општинских чиновника у нашој држави.

Када нова правила буду одобрена од Суда О. г. Б. и Министра унутрашњих дела — а њих треба одмах одобрити у интересу не само чиновништва О. г. Б. него и саме општине — „Београдске општинске новине“ објавиће их текстуално у своме службеном броју, а сада објављујемо ради обавештења наших читалаца само неколико најзначајнијих чланова са напоменом, да су и ови чланови претрпели извесне стилске промене, које ће се корегирати у дефинитивном тексту:

Чл. 3

Општи циљ је удружења:

а) Да удружи све чиновнике оба пола, свију положаја, све званичнике, све службенике, како активне тако и оне у пензији, свију дирекција службе Општине града Београда;

б) Да развија код чланова дружељубље, хумана осећања, солидарност, љубав и вољу за вршење своје дужности, како службеничке тако исто и као члана опште заједнице, а нарочито на заштити стечених права својих и својих другова;

в) Да се стално стара за унапређење и заштиту сталешких, економских, социјалних, културних и здравствених интереса свију чланова Удружења;

г) Да се стара за помагање и заштиту економских, социјалних и здравствених интереса удовица и сирочади умрлих, као и породица потпуно изнемоглих чланова Удружења;

д) Да организује, сарађује и помаже сарадњу у свима установама за унапређење стручно-квалитативне способности за комуналну службу свију чланова Удружења;

ђ) Да настојава да општинској управи и одбору О. г. Б. преко својих стручних одбора — секција буде у помоћи искреном и преданом сарадњом у израђивању и извршивању појединих комуналних програма, у одабирању особља према његовој стручној спреми и практичној способности за све службе Општине града Београда и предлагању свих потребних реформи за што боље организовање и отправљање службе по свима одељцима свих дирекција; затим, изради статута за службенике Општине града Београда и његовом правилном тумачењу, примени и извршењу; итд.;

е) Да ступа у савез са сличним удружењима у земљи, у циљу помагања и заштите интереса општих напред означених и да упошља чланове Удружења, који би остали без службе редукацијом, а не би били лишени звања одлуком дисциплинског или државног суда за дела злочина, против државног поретка или користољубља.

Чл. 4.

Удружење ће на остварењу постављеног циља радити овим методима и на следеће начине:

а) Усменом речју — путем предавања на скуповима, конференцијама, течајевима и курсевима;

б) Сарадњом на листовима, часописима, брошурама и књигама комуналне природе, или издавањем свога листа, брошура, часописа и књига;

в) Правом употребе постојећих комуналних књижица и читаоница погодних за ове сврхе, или установом властитих;

г) Установом помоћног и апровизиционог фонда за давање помоћи члановима и њиховим породицама:

а) лекарске помоћи и лекова,

б) члановима Удружење новчане помоћи за време боловања у постељи,

в) новчане помоћи за сахрану,

г) снабдевањем намирница озимних по цени ангро коштања са вишком 2% у корист апровизиционог фонда,

д) давањем позајмице до 5000 динара у изванредно тешким случајевима нужде, невоље и оскудице са 6% камате у корист помоћног фонда, а на јемство 2 члана статутна службеника, без дуга помоћном фонду и подлози неоптерећене плате;

д) Указивањем моралне и правне потпоре члановима, чија су права и интереси незаконито и неправилно повређени, или угрожени, али само у случају кад они ту помоћ затраже.

Чл. 5.

Удружењу се стављају на расположење следећа материјална сретства:

а) Члански улози: добротвора, утемељача и редовних. Камата 6% на дате позајмице а у корист помоћног фонда;

б) Добит 2% на продајној цени намирница за снабдевање чланова, а у корист апровизиционог фонда;

в) Приходи од славе Удружења, забава, концерата, лутрија, претплата на листове, часописе и књиге Удружења;

г) Помоћ од Општине града Београда и других установа и

д) Приходи од прилога и завештања."

Пошто су нова правила Удружења примењена такође са бурним овацијама, прешло се на избор управе. Из редова скупштинара истакнута је компромисна листа, која је акламацијом примљена. У нову управу изабрани су г. г.:

Арх. Драг. Миленковић, шеф Катастра, Слободан Видаковић, шеф Отсека за штампу, Благоје Марјановић, шеф одељења у пенз., арх. Светозар Генић, шеф архитектонског отсека, Драгољуб Петровић, шеф извршног одељења, Панта Васиљевић, чиновник Општине града Београда, Ђорђе Симић, секретар грађевинског одељења, Драгољуб Стефановић, чиновник и Михајло Бирчанин, шеф отсека за чистоћу; у надзорни одбор г.г. Милорад Милошевић, шеф одељка у Управи водовода, Душан Црногорац, шеф финансијске контроле, инж. Љуба Николић, шеф одељења за тапије, Радоица Стефановић, чиновник, Јеврем С. Мићић, Александар Стојковић, Јован Милошевић, и Драгиша Николић, шеф масеног одељења О. г. Б.

*
* *

23 ов. м. одржана је пленарна седница новоизабраног Главног одбора Удружења општинских чиновника, на којој је извршено конституисање управе.

За претседника Удружења једногласно је изабран г. арх. Драг. Миленковић, чиме му је одато заслужено признање за досадашњи двадесетогодишњи рад у овоме Удружењу. За потпретседника такође једногласно изабран је г. Слободан Ж. Видаковић, а за секретара г. Ђорђе Симић. За чланове управног одбора г.г. арх. Светозар Генић, Благоје Марјановић, Драгољуб Р. Петровић, Михаило Бирчанин, Драгољуб Стефановић и Панта Васиљевић. За заменике чланова управног одбора: г.г. Живан Јевтић, Јован Станисављевић, Петар Мињић, Велимир Томашевић, и Милорад Јаблановић.

Надзорни одбор није се још конституисао. Како се пред Удружењем налазе велики послови око његове реорганизације, уписа

нових чланова, израде низа потребних уредаба и правилника, спровођења у живот новог статута Удружења итд., то је на седници Главног одбора изабран специјални радни, акциони одбор управе Удружења, у чију су надлежност пренети сви послови око реорганизације Удружења. За претседника Акционог одбора изабран је г. Слободан Ж. Видаковић, а за секретара, г. Благоје Марјановић, један од оних ветерана који су 1909 године и основали ово Удружење. За чланове Акционог одбора изабрани су г.г. арх. Драг. Миленковић, арх. Светозар Генић и М. Бирчанин.

На седници Главног одбора од 27 ов. м., донета је резолуција по питању Закона о градовима, у којој су унети захтеви и жеље општинских чиновника у погледу правног регулисања њиховог положаја у новом Закону о градовима.

Ову резолуцију потпретседник Удружења г. Видаковић поднеће у име Удружења надлежним члановима Краљевске Владе и господину претседнику Народне скупштине.

А. Б. Х.

Скупштина Друштва за улепшавање Булбулдера

Булбулдер ће добити нову модерну болницу између Светониколске улице и Трепепозивачке чесме

Једно врло активно београдско реонско друштво, за улепшавање Булбулдера, одржало је овога месеца своју редовну скупштину, која је у исто време двадесет и пета скупштина овог најстаријег друштва овакве врсте у нашој престоници. Од 1908 године, када је друштво основано, па до данас, оно је показало заиста ретке резултате у својој комунално-социјалној акцији.

Булбулдер, махом радничко и сиромашно предграђе, које је једном било утонуло у блато, са џомбастим неодређеним улицама, прљавим двориштима и напуштеном дечурлијом у борби са гускама на раскаљаним обалама Славујског потока, данас, захваљујући заузимању и предузимљивости својих досадашњих управа и Суда општине београдске, даје саввим други изглед. Већи део улица је регулисан и асфалтиран, каналисан је и један део потока, некад расадника прљавштине и комараца, подигнуте су нове кућице, уређење баштице са зеленилом и цвећем. Ни један крај Београда није тако брзо постигао тако ефикасну и очигледну промену на боље, као Булбулдер.

Овогодишњу Скупштину отворио је г. Фрања Ајзехомер, у дворани основне школе Цара Душана, у присуству огромног броја, преко 200 грађана из овога краја.

Извештај управе изнео је врло обилан рад друштва у прошлој години.

Друштво је упутило Београдској општини преко 30 молби и елабората, у којима је тражило кадрмисање појединих улица, спровођење канализације, проширење водоводне мреже, снижење цене трамвајских војњи, уређење пијаце за тај крај и друге неопходне ствари за хигијену и улепшање овога краја.

Управа је изразила своју благодарност члановима Суда О. г. Б., што су већини ових претставки изашли у сусрет са разумевањем. Подвукла је нарочито заузимање Потпретседника г. Добре Богдановића, који је више година био претседник овог Друштва.

После извештаја поједини говорници износили су разне потребе предграђа. То је на првом месту пот-

пуно каналисање Славујског потока. Један део је истина већ каналисан, али горњи део још није, те је још увек легло прљавштине и расадник комараца. Затим, потребно је и кадрмисање још неких улица, тако да би се предграђе везало са пијацом на Смедеревском ђерму, јер је сада грађанству доста тешко снабдевање животним намирницама. Предграђу би била потребна и још једна основна школа, јер је садашња недовољна за велики број ученика из овог краја. За булбулдерску цркву резервисано је земљиште на углу Петраљичке и Туцовићеве улице, те ће се њеном подизању приступити вероватно још у току ове године.

Затим је добио реч г. Вој. Доганић, одборник О.Г.Б. Он је у своје лепом говору саопштио Скупштини намере и жеље Општинског суда, да нову болницу, која ће се изградити из Фонда Николе Спасића, подигне у овоме крају. У ту сврху Београдска општина већ је одредила и терен између општинских станова у Светониколској улици и Трепепозивачке чесме. Ова болница биће од огромног значаја за цео источни део Београда, са Булбулдером, Смедеревским ђермом и насељем Краља Александра. Модерна болничка зграда биће и један леп грађевински украс овога краја.

Што се тиче довршења каналисања Славујског потока, вероватно је да ће Општина то извршити још ове године.

На крају је констатован са задовољством успешан рад друштва, истакнуто је разумевање и одазивање Општинске управе потребама и жељама грађана овога краја, па је изабрана нова управа, у коју су ушли: г. г. Фрања Ајзехомер, А. Катић, Л. Дејановић, М. Милановић, Б. Ђирковић, В. Васовић, В. Доганић, М. Јанковић, В. Ђорђевић, Ј. Милановић и Б. Јелисавић.

Решено је да Друштво ове године на Петровдан, свечано прослави двадесетпетогодишњицу свога постојања и рада.

Основано је Удружење Нови Београд, за подизање и улепшавања Београда на земунској обали

Подизањем земунског моста Краља Александра, Београд ће добити још једну артерију своје експанзивности. То ће бити сам земунски мост, који ће везивати непосредно са Београдом терен између насипа Савског и земунског моста, који је до сада био плаван и неупотребљив. Има већ дуже времена како се појавила идеја, да се на том терену, чим се обезбеди новим насипима, отпочне нова грађевинска делатност и подизање новог београдског насеља.

Присталице ове идеје наводе, да је тај терен по свом положају много погоднији за проширивање Београда, него ли насеља која непрестано ничу све даље и даље на његовој крајњој периферији, која већ далеко прелази у атарске границе суседних села. Насеље на левој обали Саве било би, преко земунског моста, врло близу центру. Утолико би јевтиније било спровођење потребних инсталација, а и варош би се груписала, стварајући са Зеконом једну заиста органску целину. Противници пак наводе као главни општи разлог штетност даљег ширења Београда уопште, јер то изискује све нове инвестиције за уређење насеља, које све грађане тешко материјално оптерећују.

Но, да ли ће се Београд даље ширити или не, то ће зависити од околности, које су и до сада управљале његовом урбанистичко грађевинском експанзијом. А у коме ће се правцу ширити, зависиће у првом реду од надлежних грађевинских власти, чији је задатак да управе изграђивање тамо, где је заиста најкорисније и за појединце, и за целину.

Већ сада основано је друштво, које је себи ставило у задатак, да се стара о подизању насеља на овом терену између насипа савског и земунског моста. По мишљењу оснивача друштва, то ће бити крај, где ће се подићи нови Београд, и у том смислу дали су томе удружењу име *Нови Београд*.

Земљиште, о коме је реч обухвата 370.000 квадратних метара, а припадало је Бежанијској земљишној заједници, која га је поделила у 370 парцела по хиљаду квадратних метара и изделила својим члановима. Пошто су се многи Београђани заинтересовали за тај терен, откупили су, од сопственика плацева, по ниским ценама од 10 до 15 дин. квадратни метар. Отпочело је одмах брзо подизање кућица, без икаквог грађевинског плана и одобрења, по угледу на Јатаган малу, Прокоп, Пиштољ малу и т. д.

Срећом, овај начин изграђивања новог насеља благовремено је примећен и Министарство грађевина донело је одлуку и позвало Управу града да то зидане спречи, подигнуте зграде сруши и казни оне који су приступили подизању. Јер, за тај терен већ је начелно одобрен регулациони план, по коме је предвиђено једно модерно насеље.

Да би то насеље заиста било што лепше и да би претстављало украс Београда, а не нагрђивање, као што је случај са неким другим предграђима, да би његови становници добили благовремено све услове потребне за удобан и хигијенски живот, стараће се поред општине удружење Нови Београд, које је по никло још пре свога предграђа.

Скупштина Савеза хуманих друштава

Има један врло леп, врло користан и врло похвалан обичај у Београду. У часовима одмора, када се велики део Београђана окупља за кафанским столовима, да у друштву, ђаскању и одмору забораве дневне бриге, нађу се у таквим друштвима људи добра срца, који се, одбацајући своје бриге, сете туђих брига и невоља, то јест оних својих суграђана, чије су прилике такве, да им није дозвољен ни тај пријатан час седење и ђаскања у друштву после дневних послова.

Иницијатива ових људи добра срца, која је нашла за добар пријем код београдских друштава, уродила је оснивањем читавог низа малих хуманих друштава међу сталним гостима разних београдских кафана. И ту, за одређеним столом, стоји лимена касица, у коју чланови друштва и остали гости спуштају редовно свој мали прилог за своје суграђане, нарочито оне најмање малишане, које врло ретко озари зрак задовољства и среће. На крају године од скупљених прилога друштво обично одева изврстан

број најсиромашније деце из београдских основних школа, на дан Божића, Врбице, Материца, Оцева итд.

Сва ова многобројна кафанска хумана друштва окупљена су већим делом у Савезу хуманих друштава, које је одржало своју годишњу скупштину овога месеца.

На скупштини било је претстављено 47 савезних друштава по свима крајевима Београда. Претседавао је председник Савеза г. Урош Бјелић.

Скупштина је најпре упутила поздравни телеграм Њ. В. Краљу, а затим је изнет биланс рада. Констатовано је, да су сва савезна друштва најсавесније радила на остварењу свог хуманог циља и да је у томе постигнут леп успех. Поред одевања и материјалног помагања деце у Београду, Савез је послао на летовање у колонију у Марковцу, велики број сиромашне деце из целе земље.

Скупштина је изгласала поверење досадашњој управи.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Седнице Одбора О. г. Београда:

Претрес и пријем буџета О. Г. Београда за 1933 год.*

После непрекидног и напорног двомесечног заједничког рада Суда и Буџетског одбора и Привредно-финансијске дирекције на изради буџета О. г. Београда за 1933 год., комунални буџет Београда предложен је и примљен у Општинском одбору 25 и 26 о. м.

Прва буџетска јавна седница Одбора одржана је 25 ов. мес. Она је била посвећена искључиво начелној дискусији и трајала је до поноћи, односно све док и последњи говорник није у непрекидној пажљивој атмосфери одборске свечане сале изложио своја гледишта на предложени буџет и своје сугестије и предлоге на комуналан рад у 1933 години.

Експозе Суда О. г. Београда о предложеном буџету

Претседник г. Милутин Петровић, пошто је отворио седницу и прешао на тачку Предлога буџета, прочитао је експозе Суда о новом буџету. У дупке пуној одборској сали, у којој су били присутни скоро сви одборници, и чије су галерије биле исто тако пуне публике, новинарима и грађанством — претседник г. Петровић подвукао је у своје експозе:

— При саставу овога Предлога буџета, Суд је у главном и на првом месту имао у виду данашње привредно-финансијско стање београдских грађана и значајан број великих обавеза, које проистичу из затечених односно раније закључених зајмова. Из ових околности наступила је била потреба да се Предлог буџета за 1933 годину до најситнијих појединости озбиљно и брижљиво проучи. Ово проучавање, сасвим природно, морало је трајати више времена, будући да се је, поред осталог, имао стално пред очима циљ, да буџет за 1933 годину буде доведен у склад са потребама општинске службе, како би се она без сметње и даље на добро грађанства могла отправљати, а нарочито у складу са финансијском моћи општинског становништва, која је услед привредне депресије данас осетно опала. Тај циљ свакако није било лако остварити, пошто је требало пружити задовољење истовремено многобројној новој потреби општинске службе с једне стране и безбројним захтевима грађанства за уређење појединих крајева вароши с

друге стране. Тим тешкоћама се и оправдава задоцњење са којим се Предлог буџета за 1933 годину Одбору на усвајање подноси.

У колико је напред поменути циљ постигнут, видеће се из самога Предлога буџета, с тим да Суд сматра потребним да исти пропрати објашњењима којима ће се допринети да се добије јасна слика како о својствима самога Предлога буџета, тако и о његовом односу према привредном стању у коме се данас налазе београдски грађани.

Буџет за 1932 годину износио је 340,458.598, док овај предлог буџета достиже цифру од 362,093.539.— динара. Ако би се ово поређење пропустило без ближег посматрања, створио би се закључак да је Предлог буџета за 1933 годину већи од буџета за 1932 годину за суму од динара 21,635.141.— динара. Међутим, такав закључак био би најблаже речено резултат привидности, будући да стварно стање казује нешто сасвим друго и намеће један сасвим друкчији закључак. Да ове наводе и објаснимо. Потребне општинске службе у сталном су порасту а паралелно, с тим у сталном су порасту и потребе грађанства, односно појединих крајева вароши, који сасвим природно настојавају на томе да се у погледу уређења изједначе са центром вароши. Према томе, логично би било да се цифра прошлогодишњег буџета ни у колико не смањује и да она има да послужи као основ за утврђивање крајње цифре Предлога буџета за 1933 годину. Идући тим путем, наш Предлог буџета, с обзиром на потребе облигатног и неизбежног каракте-

* Како је овогодишња буџетска дискусија Одбора општине града Београда била једна од најживљих и најзанимљивијих, то су „Београдске општинске новине“, као комуналан часопис Београда, одлучиле да поред службеног објављивања службених записника у званичним „Општинским новинама“, донесу и један опширнији новинарски извештај са ових седница. Међутим, пошто су првих осам табака овог броја часописа били већ оштампани, а последњи табак налазио се у машини, то је овај новинарски извештај морао бити израђен још истог дана, односно исте ноћи, по пријему буџета, зато се у исти није могла да унесе и завршна дискусија око финансијског овлашћења и пријема таксене тарифе. Напомињемо да је ово обичан хроничарски новинарски извештај, и да он нема званичан карактер. Службени записници, који носе пуни званични карактер, биће објављени у идућим бројевима службеног листа „Општинске новине“.

ра, требало би да износи око 400,000.000 динара. У томе смислу треба пре свега потсетити на уговор, закључен у 1929 години, о подизању Нове електричне централе и нагласити да приступањем извршењу тога уговора Општина београдска има први пут да плати у овој буџетској години Швајцарском друштву „Снага и Светлост” преко 30,000.000.— динара. Поред тога, пристизањем рокова амортизације унутрашњег зајма од 125,000.000.— динара, који је закључен у 1930 години, у току ове године има се буџет да повећа за преко 11,000.000.— динара. Даље, у овоме реду чињеница морамо навести и то да у току ове године пристижу плаћања по уговору који је 1931/1932 године закључен за извршење извесних радова на кредит, као и по раније закљученом зајму за израду тротоара и отплату по ломбардној позајмици, која је закључена у 1931 години. Најзад треба навести од ових значајнијих нових обавеза још две: отплату по зајму од 35,000.000.— динара, који је закључен 1931 године и отплату за имања купљена у поменутој години. Ефекат свих ових побројаних обавеза чије је плаћање, као што смо напред констатовали, неминовно и обавезно, износи у округлој цифри 52,000.000.— динара. Закључно, Предлог буџета за 1933 годину, узимајући за полазну тачку буџет за прошлу годину и додајући истоме само напред наведене нове обавезе, требало би да износи нешто мање од 400,000.000 динара, или у тачној цифри 392,000.000 динара. Међутим, као што смо већ напоменули, овај Предлог буџета износи 362,000.000.—, те је према томе мањи за 30,000.000.— динара. Ова последња цифра претстављала би, буџетски говорећи, уштеду. Али то није све. Кад је реч о уштеди, односно о смањењу цифре Предлога буџета, коју је овај логично имао достићи, треба констатовати да је Предлогом предвиђено на име кредита за потпуно нове радове преко 17,000.000 динара. То значи, да је Предлог буџета за 1933 годину у поређењу са буџетом за 1932 годину у ствари смањен за динара 47,000.000.—. А то, пак, даље значи да би без нових обавеза, које се морају платити и без нових радова, који се због сузбијања беспослице а у извесним случајевима и због своје неминовности морају извршити, Предлог буџета износио свега 293,000.000.— или са новим радовима 310,000.000.— динара. Према томе, из овога кратког приказа произлази један пута више, да је Предлог буџета за 1933 годину већи од буџета за 1932 годину једино због доспелих обавеза из раније закључених уговора и зајмова.

До овако повољнога резултата могло се је доћи само на тај начин што се је Суд у тесној сарадњи са Буџетским одбором руководио привредним стањем грађанства и што је у компресији издатака због тога морао ићи до крајњих граница, узев у обзир поред облигатних само оне расходе којима се у току 1933 године има да допринесе несметаном отправањању општинске службе и сузбијању незапослености.

Предлогом буџета за 1933 годину у главноме обухваћене су следеће групе расхода: 1) — лични издаци динара 101,799.934.—, 2) редовни материјални 233,265.605.— и 3) ванредни материјални 21,028.000.— динара, или, претстављене у процентима, ове групе расхода изнесе, и то: код личних 28,12%, код редовних материјалних 66,08%, и код ванредних материјалних 5,80%. Из приказаног односа ових расхода види се да је он саввим нормалан и недалеко од правила по коме лични издаци не треба да пређу 25% од целокупног буџета.

Поређен са буџетом за 1932 годину, Предлог буџета за 1933 годину показује једно неосетно повећање код личних издатака за 3,214.688.— динара и код редовних материјалних значајније повећање од 19,799.559.— динара, док код ванредних материјалних издатака он показује једно смањење од 1,379.106.— динара.

Повећање личних издатака за напред означени износ више је материјалног карактера, будући да се односи на повећање кредита за дневничаре, као што је случај код Техничке дирекције, где је на име кредита за исплату особља и дневничара за извођење калдрмисања и осталих техничких радова предвиђено 755.080.— динара; или код Дирекције трамваја и осветлења, где је повећан кредит за исплату дневничара електро-техничке службе у износу од 491.500.— динара, за исплату дневничара и возног особља саобраћајне службе 200.000.— и за исплату радника за одржавање свих пруга 300.000.— динара. Поред побројаног, повећање код личних издатака долази још и отуда што је у Предлогу буџета кредит за дневничаре Чистачке колоне повећан за 500.000.— динара и што је, враћањем старе трошаринске тарифе на снагу, предвиђен код Привредно-финансијске дирекције за потребе трошаринске службе извештан број нових места за које и повећање личних издатака у Предлогу буџета резултира делимично из кредита који је предвиђен за исплату разлике у стеченим унапређењима, која из разлога штедње нису исплаћивана у току 1932 године.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.BE

Природа ових повећања, као што се може констатовати, таква је да су она, изазвана потребом службе, потпуно умесна и сасвим оправдана. Проширењем трамвајске и електричне мреже проширио се је делокруг рада; повећањем броја калдрмисаних улица увећала се је потреба за радном снагом која треба ту калдрму да одржава; најзад, увећањем потребе за одржавањем чистоће, повећан је и број радних јединица, што исто важи и за трошаринску службу, где је враћањем старе трошаринске тарифе увећана потреба већег броја особља, које треба да извршује нову тарифу.

Кад је реч о личним расходима, који су предвиђени у Предлогу буџета за 1933 годину, вредно је и умесно овде напоменути да у напред наведени износ од 101,799.934.— динара, колико је укупно предвиђено на име личних издатака, улази и кредит предвиђен за исплату дневничара који износи 31,850.430.— динара. Узимјаући у обзир то, да би овај кредит требало предвидети на страни материјалних издатака, као и то да би кредит од 7,908.498.— динара за исплату пензија и кредит у износу од динара 951.800.— за исплату сталне помоћи требало предвидети на другом месту, ми констатујемо да чисто лични издаци, а то су припадности статутног и хонорарног особља општинског износе по Предлогу буџета за 1933 годину свега 61,089.206.— динара или 16,82% од целокупног Предлога буџета. Ово је свакако једна повољна појава, кад је реч о саставу Предлога буџета за 1933 годину.

Што се тиче повећања код редовних материјалних издатака, она су у главноме резултат пораста ануитета који се имају по разним обавезама из ранијих времена платити у току ове године. Овај пораст прелази цифру од 40,000.000.— динара, не рачунајући кредит који је предвиђен за исплату обавеза из ранијих година. Ово место ануитета, који у току 1933 године прелази износ од динара 150,000.000.—, и обавеза у буџету расхода јесте једно од најосетљивијих места и истоме се у интересу општинских финансија мора што пре да посвети најозбиљнија пажња у смислу изналагања једне такве солуције да се буџету, односно општинским финансијама по овоме што пре олакша.

И поред означених повећања код материјалних расхода, Суду је пошло за руком, благодарећи сталној и тесној колаборацији Буџетског одбора, да у Предлогу буџета за 1933 годину осигура према садашњим приликама довољно кредита за довршење радова започетих

у 1932 години и за извршење потпуно нових радова. Међу овим последњим Суд жели да истакне кредит од 4,000.000 динара за калдрмисање перифериских улица, које су у томе погледу према центру вароши јако заостали и кредит од 700.000.— динара, предвиђен у главном за подизање нових и оправку постојећих пијаца. Извршењем ових радова одговориће се руководној замисли

Г. Милутин Петровић,
претседник Општине града Београда

Суда о сузбијању беспослице у вароши и потреби да се изврши толико очекивана и неопходна асанација периферије. Сем тога, у Предлогу буџета предвиђени су кредити за уређење имања „Пионир” и подизање нових школа тамо где је насељеност заступљена, и, ради осигурања снабдевања вароши водом, предвиђено је бушење нових петнаест бунара на Белим Водама. Цифра предвиђених кредита за ове радове свакако ће се повећати у току ове године, пошто Суд очекује да ће преко надлежних установа издејствовати ванредна финан-

сиска срдства, којима ће настати да употпуни и повећа кредите о којима је напред реч. У сваком случају, по Предлогу буџета предвиђено је на име кредита за нове радове 17,048.000.—, на име кредита за довршење започетих радова 4,123.000.— и на одржавање објеката 15,679.500.— динара, што укупно износи 36,850.500.— динара. Кад овој цифри додамо кредит који је у Предлогу буџета предвиђен за исплату дневничара, односно радне снаге која је саставни део општинских радова и који као што смо видели, износи 31,850.430.— динара, долазимо до право стања о томе колико ће Општина београдска у току 1933 године потрошити у привредне сврхе, т.ј. у сврхе којима ће допринети осетном смањењу беспослице београдског становништва, да се и не помиње то да ће Општина у току године имати да потроши за набавке привредног и административно - канцелариског карактера преко 40,000.000.— динара.

Говорећи о материјалним расходима, Суд мора пожалити што није могао предвидети кроз редовне буџетске кредите задовољење свих оних потреба социјалног старања, које су на дневном реду. У накнаду за то, Суд је у Финансиском овлашћењу предвидео и обезбедио потребну основицу за закључење једног зајма из чијег би се приноса подигла једна градска болница а у исто време основало и једно прихватилиште за децу, којој ће се и надаље посвећивати највећа пажња и ради чијег су правилног напредовања у Предлогу буџета повећани до крајњих граница могућности сви они кредити који се односе на заштиту деце, обданишта, летовалишта и томе слично.

У групу материјалних расхода улазе и тако зване обавезе по специјалним законима. Оне се у главном односе на издржавање и изградњу основних, занатских и грађанских школа, на издржавање Управе града Београда и њених установа, на издржавање судова и најзад на допринос који Општина плаћа по Закону о осигурању радника, ефекат ових обавеза није мали и он износи по Предлогу буџета у округлој цифри динара 15,000.000.— или 4,14% од целокупног буџета, наравно не рачунајући у наведени ефекат осветљење и воду коју судови, Управа града и њене установе не плаћају. Оно што је од интереса овде споменути, то је да ове обавезе имају једну сталну тенденцију к порасту, што је сасвим појмљиво кад се узме у обзир проширење вароши, пораст становништва и повећање културних потреба. Намеће се питање, да ли буџет Општине београдске може ту и такву тенденцију

одржати, баш и онда кад се ради о једној важној институцији као што је Управа града Београда. С друге стране пак док ове обавезе по специјалним законима стално расту, дотле приходи од општинских добара не показују ни из далека онај принос који би се с обзиром на њихову вредност могао с пуним правом очекивати. То долази једним делом отуда што Општина уступа у бесплатно уживање многа своја добра било сиромашном грађанству, било разним хуманим и културним установама, али понајвише отуда што државне установе не плаћају закупнину за добра која им је Општина у закуп издала. Ово не плаћање закупнине од стране државних установа може имати двојако дејство, једно да ослабљује општинске приходе доводећи Општину у положај да не одговара свима обавезама, и друго да учини неоправданим основ по коме су обавезе по специјалним законима Општини на терет стављене.

За покриће расхода, о којима је у предњим излагањима било речи, предвиђено је по Предлогу буџета на име прихода динара 362,413.782.— Ови приходи у главном могли би се посматрања ради поделити у четири групе: 1) дажбине, које се састоје из трошарине и из приреза, с том напоменом што је у Предлогу буџета за 1933 годину брисан и последњи део општинског приреза, а остављен у износу од 20%, тако звани обласни прирез. На име трошарине и приреза предвиђено је да се у току 1933 године наплати 90,000.000.— динара; 2) таксе од којих се предвиђа 45,860.000.— динара, с тим да у овај износ улази и оно неосетно повећање које има доћи од измена и допуна у постојећој таксеној тарифи; 3) група прихода од привредних општинских предузећа, који се у Предлогу предвиђају у износу од 216,879.680.— динара, с тим да у ову групу улази и приход од општинских добара, и 4) група разних и непредвиђених прихода од којих се према Предлогу има очекивати у току 1933 године 9,674.097.— динара. То укупно износи 362,413.782.— динара или 320.243.— динара више него што износи расходи. Према томе, оваквим износом прихода Предлог буџета за 1933 годину потпуно је уравнотежен.

У поређењу прихода предвиђених по Предлогу буџета и одобрених за 1932 годину могу се код прихода у Предлогу констатовати следећа повећања: 1) код дажбина постоји повећање за динара 9,000.000.— и оно долази отуда што је враћена трошаринска тарифа, која је враћена до 15 априла 1931 године; 2) код таксе учињено је повећање од динара

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

8,506.000.— из двојаког разлога: прво, с тога што је остало од ранијих година ненаплаћене таксе и друго, с тога што се од измена и допуна постојеће општинске таксене тарифе очекује јачи прилив прихода; 3) код прихода од привредних предузећа и општинских добара показује се у Предлогу буџета једно неосетно повећање од 8,094.967.— динара, као последица ширења трамвајске, електричне и водоводне мреже, док је група разних прихода по Предлогу у поређењу са приходима по буџету за 1932 годину смањена за 3,639.583.— динара.

Као што се је у предвиђању расхода ишло од кредита до кредита и од позиције до позиције, процењујући умесност и оправданост сваке понаособ, тако се је и код евалуације прихода предвиђених у Предлогу буџета за 1933 годину ишло од групе до групе, односно од извора до извора, придржавајући се у овој процени просечног ефекта остварених прихода за последње три године у које наравно улази и протекла 1932 година. Па, као што је код расхода брисан сваки онај издатак који је неоправдан или чије се извршење може одгодити за доцнија времена, тако је код прихода у свакоме даноме случају одбациван сваки оптимизам или свака произвољност. Према томе и расходи и приходи, како су предвиђени у Предлогу буџета за 1933 годину цењени су и процењивани свестрано, објективно и реално. Међутим, имајући у виду при садашњем стању ствари често и изненадне промене у привреди и финансијама у опште, на које се не може утицати, Суд је склон да предвиди, поред све реалности предложених прихода за 1933 годину, и ту евентуалност, да се они не остваре у реално процењеном износу. То значи, да Суд себи резервише право да у току извршења буџета за 1933 годину коригује предложене расходе и ефективно их одобрава само у границама остварених прихода. То ће бити у крајњем моменту најефикаснија мера са којом ће Суд моћи да одржи равнотежу између предвиђених прихода и расхода и тако сачувати општинске финансије од евентуалног летећег дуга.

Што се тиче техничке стране Предлога буџета за 1933 годину, Суд сматра да је Предлог технички обрађен тако да је прегледност расхода и прихода потпуно заступљена, што је важно кад је реч о разматрању и проучавању састава његовог. Исто тако, Суд сматра за потребно да подвуче да је у овоме Предлогу спроведена од почетка до краја код прихода а нарочито код расхода потпуна искреност: приходи су показани у реалној и правој висини а расходи у

правој мери и онако како се у ствари имају по одређеној намени трошити.

У вези са техничком страном Предлога буџета за 1933 годину, Суд сматра да је потребно да укаже пажњу и на тај моменат да је у интересу штедње при саставу Предлога буџета извршено уједињавање сродних грана општинске службе, верујући да је тако дотична служба рационализована и да ће као таква бити од веће користи како самој Општини тако, можда још више, и грађанству. Наравно, Суд ће у овоме правцу и у будуће настојавати, па очекује да ће таква његова настојања уродити најбољим резултатима. На сваки начин у овоме потхвату свака целисходна иницијатива која би дошла од Одбора била би Суду добродошла.

На завршетку ових излагања Суду је стало до тога да сврати пажњу на то, да у погледу оптерећења ова година представља изузетну годину. С једне стране почетак плаћања електричне енергије Швајцарском Друштву „Снага и Светлост”, које ће, као што смо већ видели, у току ове године изнети преко динара 30,000.000.—, као и плаћања која се као пристигла предвиђају у овој години по свима затеченим обавезама и зајмовима и с друге стране кредити који су у Предлогу буџета морали да предвиде, било зато што имају послужити као индиректна мера против беспослице, било зато што их је потреба службе наметнула, створили су такву ситуацију да је Предлог буџета за 1933 годину према садашњем економском стању морао бити осетније оптерећен, али ова ситуација срећом има бити сасвим кратког века, пошто ће исплатом многих зајмовских обавеза и извршењем радова које је служба у овој години наметнула буџет за 1934 годину бити знатно растерећен. Тим растерећењем, нема сумње, највише ће се користити грађанство коме Општина тада може у границама тога растерећења, олакшати многи терет који сада долази било од општинских дажбина било од противредности за учињене услуге. У осталом, у поређењу оптерећења за 1932 годину једнога становника Београдске општине са оптерећењем житеља осталих већих градова, као што су Загреб, Осек, Сарајево и Скопље, може се констатовати да је у томе погледу у најповољнијем стању београдски становник, пошто је он фискално оптерећен са 478.— и реално (противуслуге) са 825.—, а онај из Загреба фискално са 507.— и реално са 547.—, житељ из Скопља фискално са 249.— и реално са 23.— онај из Осека фискално са

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.BE

508.— и реално са 194.— динара годишње итд.

Ово поређење доказује јасно и убедљиво да се буџет Општине београдске, поред висине коју он достиже, у главном одликује тиме што највећи део његових прихода (272,413.782.— према 90,000.000.—) долази од противуслуга односно од општинских привредних предузећа, а један незнатан део, једва 25%, или у округлој цифри 90,000.00.— динара, долази од дажбина: трошарине и приреза.

Са наведенога, Предлог буџета за 1933 годину и ако према буџету за 1932 годину неосетно повећан, може се сматрати као повољан и подношљив, те га Суд као таквог Одбору предлаже на усвајање.

Као што је експозе претседника г. Петровића саслушан са пуном пажњом и непрекидним интересовањем, тако је и крај његовог говора дочекан у знак признања и одобравања дугим аплаузом и узвицима: живео!

Извештај Буџетског одбора

У име Буџетског одбора поднео је извештај његов први члан, одборник г. Јован Гавриловић:

Буџетском одбору, изабраном на седници Одбора Општине београдске од 1 новембра 1932 године за састав и претрес предлога буџета Општине града Београда за 1933 годину, част је поднети следећи извештај:

Буџетски одбор, руковођен тежњом да најсавесније одговори своме намењеном задатку а у тесној сарадњи са Судом свестрано је и до најситнијих појединости на својим многобројним седницама претресао предлог буџета прихода и расхода за 1933 годину тако, да је буџет који се подноси Општинском одбору резултат заједничког рада Суда и Буџетског одбора.

С обзиром на велике потребе вароши и тешко економско стање становништва, вођена је прво начелна дискусија по свима питањима како персоналне политике у вези са реорганизацијом и рационализацијом службе; тако и о неопходним режијским трошковима за одржавање постојећих установа; о прекој потреби асанације периферије и о неопходној потреби извршења радова у циљу запослења сиромашног становништва и отклањања кризе, као и у свима питањима која у овом тешком времену финансијске кризе додирују и тангирају интересе свију београдских грађана, без обзира на његов социјални положај, узимајући у тим дискусијама како платежну моћ

Београђана тако и минималне потребе за живот грађана.

Позван својом дужношћу да се стара о правичној расподели како општинских прихода тако и општинских расхода, Буџетски одбор је узимајући у оцену све прилике и околности, у којима се Општина београдска налази, као и стање општинских финансија затечено приликом пријема дужности ове Општинске управе, а у тежњи и старању да Општина београдска одговори свима својим обавезама, затеченим из ранијих година, како дуговања по дугорочним и краткорочним зајмовима, тако и по дуговању приватним лицима, старао је се и трудио да у буџет унесе све оне суме које Општина мора да плати да би очувала свој кредит као комуналне институције а и као Општина београдска која има да буде и у будуће понос Београда и београдских грађана.

По питању режијских трошкова решено је да се у буџету предвиде само они издатци без којих се не може, док се мора изоставити све оно без чега се служба може обављати.

По питању асанације периферије и запослења сиромашног становништва помоћу радова, Буџетски одбор није могао у потпуности задовољити своје жеље, будући да само за исплату ануитета и законских обавеза потребно је у 1933 години сума од око динара 190,000.000.

Пошто је на тај начин Буџетски одбор расмотрио начелна питања прешао је на појединачни претрес поднесеног од стране Суда предлога, идући од партије до партије, и не пропуштајући ни једну прилику да буџет смањи, где је то било могуће и целисходно с обзиром на природу службе и принципа постављене у начелној дебати.

Буџетски одбор налази, да је у интересу и грађана београдских, и Суда Општине београдске, а и самих општинских чиновника да се образује један анкетни одбор, од општинских одборника, који би узео у свестрано испитивање и оцену целокупно персонално питање, и једном опсежном анкетом утврдио, да ли су сви чиновници и остали општински службеници способни за положај који заузимају, да ли по моралним својим квалификацијама заслужују места на којима се налазе, и у опште да ли су сви на своме месту и да ли савесно отправљају своју дужност; онако како то треба да буде и како се то од савесних и исправних људи тражи.

Буџетски одбор има уверења да има извештан број општинских чиновника и службеника, који су у току године слабо оцењени. Намеће се питање да ли ти слу-

жбеници и поред тога што у општини влада и сувише велика толеранција према особљу у опште могу и даље остати у служби.

Удруженим напором Буџетски одбор је тежио да што тачније процени реалност предложених прихода с једне стране и оправданост, прешност и подношљивост предложених расхода с друге стране.

Резултат овог напорног, пажљивог, заједничког рада Суда и Буџетског одбора јесте садањи предлог, који је реално склопљен и уравнотежен.

Буџетски одбор предлаже Општинском одбору да овај сада овако израђени предлог буџета за 1933 годину прими.

Дефинитивна редакција и одобрење поднетог предлога, остаје, разуме се, у надлежност Општинског одбора.

Чланови Буџетског одбора:

Јов. Гавриловић, с. р.

Сима Ј. Сасо, с. р.

Влад. Душманић, с. р.

Алберт Фирт, с. р.

Аца Динић, с. р.

Б. Д. Вукашиновић, с. р.

Ж. М. Костантиновић, с. р.

Драг. Стојадиновић, с. р.

Мил. Живковић, с. р.

Павле Кара-Радовановић, с. р.

Д-р Ксенофон Шаховић, с. р.

Момир В. Митровић, с. р.

Радојко М. Гавриловић, с. р.

Начелна дискусија по предложеном буџету

Пошто је г. Гавриловић завршио са извештајем Буџетског одбора, који је такође поздрављен аплаузом и одобравањем, прешло се на начелну дискусију.

Са исте, десне говорнице, са које је прочитао експозе Буџетског одбора узео је први реч г. Јован Гавриловић и у једном опсежном говору дао ретроспективну слику комуналних, привредних и политичко-социјалних прилика, под којима се овај буџет Београда доноси.

У првом делу свога говора, одборник г. Гавриловић истакао је:

— Предложени буџет прихода и расхода Општине београдске био је предмет нашег заједничког рада пун месец дана и не само нашег рада, него и сарадње наших пријатеља и посланика, Претседника Парламента г. Косте Кумануди-а и Министра правде г. Боже Максимовића, који су, желећи исто тако да помогну и Београдској општини и београдском грађанству, не жалећи ни труда ни времена, заједно са нама сарађивали, комбиновали и удешавали да на најбољи начин овај буџет свршимо, како би и општинске потре-

бе биле колико толико задовољене а да при том грађанство не буде преоптерећено. Наша је дужност, да им са овога места изјавимо своју благодарност на њиховој доброту и на њиховом труду кога су несебично улагали да нас у овоме помогну. (Одборници узвикују: Живели!) — Још онога момента, када смо овде доведени, а може бити и пре него што смо примили дужности, напади су на нас почели. Ми смо нападани и од званих и од незваних. Нападани смо и од људи, који по својим моралним квалификацијама нису ни достојни да могу некога нападати. Нападани смо и од људи необавештених, нападани смо пре него што смо и почели рад од оних, којима је наш долазак наговештавао да више неће моћи радити онако како су радили и да ће њихови интереси ту бити мало пострижени. Господо, безразложни напади који су још првих дана били уперени противу нас, уперени пре него што смо и примили дужност не престају ни данас. Ми нисмо криви што велика већина нас, општинских одборника, па и самога Суда, не представља искључиво елиту главне чаршије, него представљамо једним добрим делом и периферију. Ми сматрамо да треба одавде да делимо правду и правичност свима и свакоме, без обзира је ли богат или сиромас, без обзира да ли живи у центру вароши, или на периферији. И још у почетку нашега рада ми смо се старали и трудили да ту праведност спроведемо онако како треба да је спроведу праведни, савесни и исправни људи.

Ми сматрамо, господо, да је велики део задужења Београда, — а то задужење затекли смо улазећи у Београдску општину у суми од 620.000.000.— динара, — сматрамо да је велики део тога задужења утрошен на уређење центра и да је крајње време да се нађе једна општинска управа која ће обратити пажњу и на оног малог човека, грађанина, који се дано-ноћно пожртвовано труди да тамо негде на периферији скупи своју кућу и обезбеди своју породицу. (једнодушно одобравање). Господо, држећи се тога постављеног правила, да су општини Београдској сви грађани једнаки, ми ћемо се старати да тај посао тако и продужимо. Нас, господо, неће поколебати у нашем раду сви ти напади, који долазе на нас, неће нас поколебати, јер нам је савест мирна, јер стојимо усправно, а онај који иде усправно кроз живот и свет нема чега да се плаши. Ти напади налазе одјека не само по вароши, већ ти напади су били пренети једним делом и у Народну скупштину. Нашло се и народних посланика који су сматрали да им је једина брига да насрну на Општину београдску. Господо, ти напади су безразложни, они не могу да издрже никакву критику, али ћете ми дозволити, да ако би загледали у суштину тих напада, ако би прочерупали тамо, ако би завирили мало дубље, видело би се да ти напади

нису ни морални, ни поштени, ни исправни. У свима тим нападима како израженим преко појединих народних посланика тако и, ако хоћете, у грађанству, навек ћете наћи да се провлачи као црвени конач — материјални интерес! Нападају нас, господа лиферанти који су сматрали и који сматрају да Општину београдску још треба задуживати милионима и милиардима, да би они могли њој давати и продавати онако како су научили. Нападају нас сви они који су сматрали Општину београдску као цуцлу одакле треба да сисају непрекидно своју храну. Ми желимо, господа, и то нам је дужност, ми се старамо и стараћемо се да останемо пуританци до краја, да делимо правду и правичност онако како то доликује савесним и поштенним грађанима!

И ми ћемо ићи својим путем. Ми ћемо радити свој посао онако како наш посао треба да раде савесни људи, а остављамо свима онима бесплосличарима да нас грде и нападају како хоће и како желе.

Господа одборници, оно што ви знате, то други грађани са стране незнају. Тегобе и муке, које ми овде трпимо знамо само ми, који са овим општинским судом свакога дана пребрисавамо зној са чела да одговоримо обавезама, које смо наследили, од којих ми ни пет пара нисмо потрошили. Али о овим обавезама морамо да се бринемо и да се старамо, да би очували образ и свој, и Општине београдске, и грађана београдских.

Господа, Београд је не само Београд грађана београдских, Београд је престоница Краљевине Југославије. У Београду се стичу са свију страна и разне депутације, и ако хоћете све оне личности које треба и чекати и дочекати а које са Општином београдском као таквом немају многе органске везе. Али је зато ипак, ради репрезентације престонице, Београдска општина приморана да организује дочеке и тако даље. Међутим, све те депутације и све те личности долазе као гости владе, као гости државе. Према томе, за подизање престонице не само што су дужни да се старају београдски грађани и Београдска општина, него се за подизање престонице мора мало и држава да стара. Код нас је та добра воља до сад врло мало показана, или готово ни мало. Али не само то, него и онда када смо ми у овој земљи преливали парама, када је било изобиље, када је наш буџет био пуних 13 милијарди динара, ни тада се није нашао ни један Министар финансија у овој земљи, који ће у своје буџету предвидети да бар плати Општини београдској оно што јој дугује. Сада још мање имамо могућности да до овога дођемо када и држави треба много финансијске умешности да усвоји приходе и средства за своје најосновније дужности. Међутим, ако би се Београдској општини платио њег дуг кога она годинама од државе потражује, ми

би, господа, имали овде сада једну сасвим другу материјалну ситуацију! Ми бисмо онда били у могућности, да половину својих дугова платимо, и на тај начин растеретимо редовни наш буџет и да овим приходима, које Општина београдска има, приступимо и даље сређивању наше лепе херојске престонице. Колико општина Београдска — то грађани треба да знају — мора да трпи и да пати доказ вам је овај типичан пример. Београдска општина, поред тога што је дужна по закону да издржава и да плаћа кирије за пореске и полицијске установе, и за школе, дужна је да уступа и бесплатно своја земљишта за жељезничке пруге. И баш ових дана Министарство саобраћаја у тежњи и жељи да прошири пругу до Дунава и око Дунава, захтева, да се у извесном делу Београда не могу подизати грађевине онде куда треба да прођу ти жељезнички краци, колосеци и станице, и како сада врши експропријацију земљишта, одузеће општини Београдској око 400.000 м². И пошто општина по закону даје и то бесплатно, то ћемо и ту, хтели не хтели, морати да уступимо држави земљиште у вредности опет од најмање 50.000.000.— дин. Е па, господа, ми који претстављамо београдске грађане и Београдску општину имамо да се запитамо, кад нам је већ у „Венецији“ узето око 500.000 м² земљишта и кад нам се сада опет узима 400.000 м², то је 900.000 м², чија је вредност у овом тренутку најмање по 200.— дин. 1 м², — онда се ми морамо запитати, — јер та железница није само Београдска него државна — да ли држава треба да створи могућности за једну врсту рекомпензације Општини београдској, једну врсту накнаде за одузимање општинских добара (одобравање одбора). Ове напомене чинимо због тога што је потребно да се чује глас, да је једном већ крајње време да се увиди да је за подизање престонице потребна државна помоћ, помоћ свих грађана ове земље. Јер, господа, 250.000 сиромашних житеља београдских немају финансијске могућности да све те терете издрже. Немају, велим због тога, што је и њихова финансијска моћ ослабила, што је поред грађана београдских велики број најсиромашнијих грађана из унутрашњости извршио експанзију у Београд тражећи посла.

У осталим деловима свога говора г. Гавриловић је подвукао социјалну акцију Београдске општине у отварању кухиња за раднике, издржавање сиротиње, заштите деце и најширокогруднијег давања материјалне помоћи свих осталих облика.

Затим је говорник истакао значај сарадње одбора и суда, у кога имају пуну веру. Са овога прешао је на персонално питање Београдске општине, одајући признање свима исправним и вредним службеницима, али тражећи најстрожију контролу над радом свих оних службеника, који у својој разула-

дености раде шта хоће и како хоће. Судбина свих службеника везана је за материјалну судбину Општине и у њиховом је интересу да штите и шире свестрано просперитет Општине.

На крају свога говора г. Гавриловић, истичући да буџет мањи није могао да буде услед превеликих ануитета, позвао је своје колеге да за исти гласају.

Говор г. Гавриловића поздрављен је аплаузом и одобравањем Одбора.

После г. Гавриловића, говорио је г. *Аца Динић*. Он нарочито подвлачи: Једно што ми даје уверење да ће овај буџет да се спроведе као што треба, то је оно место у експозеу Суда, у коме се каже, да поред све реалности предложених прихода за 1933 годину, Суд предвиђа и ту евентуалност, да се они не остваре у реално процењеном износу. То значи да Суд себи резервише право да у току извршења буџета за 1933 годину коригује предложене расходе и ефективно их одобрава само у границама остварених прихода.

Ја апелујем на Суд да се ове изјаве држи. Али ја апелујем исто тако и на чиновништво. У своје извештају Буџетски одбор скренуо је пажњу да има извештан број чиновника, који је слабо оцењен. Ја замерај чиновничтву које је слабо оцењено.

Као одборник скрећем пажњу чиновницима да у наредној буџетској години поправе ово и да уложе све своје снаге, да помогну Суд и Одбор да се буџетирање изведе до краја нормално. Ја апелујем исто тако на грађанство да помогне Општину до крајњих граница. Београд је наша престоница, наша душа и наше срце и грађани имају да покажу још једном да неограничено воле и љубе своју престоницу. Ја изјављујем у име Буџетског одбора, да су чланови његови радили најсавесније и са највећом вољом, и предлажем да се овај буџет једногласно прими. (аплауз и одобравање).

Г. *Бора Ђорић* одржао је такође један дужи начелни говор, у коме је, између осталог, рекао: Вечерас нам је предложен буџет О. г. Београда за 1933 годину и када бацимо поглед на последњу цифру, на први поглед, изгледа нам да је она страшна и необавештене она ће свакако плашити, имајући нарочито у виду тешку финансијску ситуацију, која, ако можемо да кажемо ради мале утехе, није само код нас, те стога ми одборници сматрамо за дужност, да необавештено грађанство, које те приходе треба да сноси, односно грађанство, од кога треба убрати суму од динара 362,000.000.— да обавестимо: зашто је дошло до тако велике цифре. Господо, овај Буџет грађани неће имати при руци. Они немају ни времена, они су зато претстављени преко одборника и са овим нашим образложењима које требамо у току буџетске дискусије да изнесемо у најкраћим потезима, тре-

ба да буду обавештени како и зашто је дошло до те замашне цифре. Хоћу да нагласим, да скоро половина целокупног буџета иде на отплату ануитета. То значи, да су раније Општинске управе, а нарочито последње две, све оно што су дале, све што су урадиле, све што су изградиле, чиниле су очигледно, дозволите ми да употребим тај израз, блефирajuћи грађанство како су то биле Управе које су нешто створиле, а све је то урађено искључиво на кредит. И сад долази да ова Општинска управа треба да плаћа оно чиме су се они хвалили. То је господо, исто онако као кад неко купи презадужену кућу. Строго узевши, он није сопственик све донде докле не отплати дуг. Стога највећим делом, од радова наведених у Београду: калдрму, електрику и водовод, поред куће, све је то презадужено. Ја чиним једну велику замерку данашњем Суду, ја му пребацујем, што је из великих увиђавности и толеранције према својим ранијим колегама, пропустио да, када је дошао на Општинску управу да подвуче црвеном оловком и да обвести грађанство о финансијском стању у коме је Општина затечена. Нама би данас било много лакше, и одборницима и Суду, да је изнето право стање затечено у Општини, да објаснимо грађанству бранећи буџет, јер би грађани још пре осам месеци били обавештени, какво је финансијско стање било до доласка ове Општинске управе.

Велика кривица лежи на прошлој Општинској управи, када је предложила, да се укине трошарина. За први моменат, а ми се сећамо врло добро, сви смо тога сведоци, они су давали громогласне изјаве, читави чланци излазили су о томе, како ондашња Општинска управа има да се уздигне на једну достојну висину управе, која води рачуна о својим грађанима и која хоће да их ослободи једнога намета. Међутим, шта се добило тим укидањем? Добило се то, да су једни грађани моментално били задовољни, али ти исти грађани имају да испаштају и то много више, јер за ових годину и по дана што није убирана трошарина, она ће бити убирана али са повећаним дажбинама у идућим годинама, јер Општина мора да живи, Општина мора да чини оне издатке који су неопходно потребни. Истовремено, господо, смањили су се и радови у самој Општини, односно у престоници, због чега ће имати штете само грађанство. Ми морамо поред трошарине, коју смо вратили, да заведемо још и таксену тарифу да би надокнадили онај мањак у буџету, који долази, према оцени стручњака отуда што се за годину и по дана није наплаћивала трошарина, која би за то време донела око 100,000.000.— динара. Шта би Општина све урадила за тих годину и по дана да је за све то време из дана у дан убирала и убрала тих сто милиона динара. Општина данас не би никоме дуговала ни пет пара. Мислим на

предузимање који су радили на кредит. Не би дуговала лиферантима и данас не би слушали свакодневне протесте како Општина не може на време да одговара својим обавезама. Разлог је потпуно оправдан, јер оно што је неопходно потребно Општини, она мора да набави. Она то мора да чини, и ако нема готових пара, она са натезањем мора да одлаже своја плаћања и да ствара једно незадовољство. Кривица за то није до ове Општинске управе, која нема могућности да дође до сретстава, нити да их убере, већ је кривица до прошлих Општинских управа, које нису водиле рачуна о томе, да Општина мора да има један минимум за живот. Ми сви знамо, јер је било више пута речи о томе, да смо имали уговоре који су врло много и са много и много милиона оштетили Општину београдску само зато, што се није водило рачуна како су се закључивали. Сви знамо добро, о томе је чини ми се било речи на Суду, како изгледа уговор са Хајманом. Сви знамо да Хајман ништа није радио у својој режији, него је радио преко акорданата, и од тих акорданата задржавао 22%! Када томе додате и онај проценат који треба да зараде акорданти, имаћете потпун доказ како су две последње Општинске управе газдовале. У експозеу је врло добро речено, и ја се радујем, што је то први пут од стране данашњег Суда истакнуто, то је питање Електричне централе, једно неоспорно болно питање, које ће грађане много да кошта. Не може данашња Општинска управа да стане са изградњом Београда. О томе грађани требају и морају да воде рачуна. Београд је стварно изграђен за последњих неколико година. Али како Београд није само Београд, како није једна обична варош, већ је престоница, и као што рече г. Гавриловић, државна престоница има и својих специјалних задатака, јер се судећи по престоници има да суди и о целој држави. Строго узевши Београд мора и у свему другом да предњачи. То је тешко да Београђани морају да плаћају и оне издатке, које Општина издаје ради своје репрезентације и ради свога угледа. Неоспорно је тачно, да је држава, строго узевши, дужна да помаже престоничку општину. Ја се интересујем тим питањем. Имам извештај да готово у целој свету држава помаже престоницу и неоспорно је тачно, да ми не само да нисмо имали никакве помоћи од државе, него имамо једно невероватно потраживање од ње. Ми јој то не пребацујемо, ми не мислимо на тај начин да државу осуђујемо, јер је наша држава врло много претрпела у рату, и ово што данас имамо створено је после тешког и напорног рата, те је и сама држава морала да чини велике издатке ради своје сопствене консолидације. Али, ипак морамо да имамо у виду и ту околност, јер то нам је дужност, ради нашег грађанства и ради овога буџета од 362,000.000.— динара, да их оба-

вестимо да би они то знали. Ја сматрам да је прошла Општинска управа учинила једну велику грешку и допринела за овако крупан буџет, проширењем атара Општине београдске. На једној од наших конференција један од господe одборника изнео је статистику тога проширења. Тај г. одборник доказао је, да је Општина проширена са дуплим бројем квадратних километара а да је добила 50.000 становника. Сада 200.000 становника треба да плаћа изградњу дупло већег броја квадратних километара са 50.000 становника. То су, строго узевши, најсиромашнији грађани престонице. Ми ћемо морати тим крајевима дати: воду, канализацију, електрично осветљење, калдрму и дати им све оне установе које је имао Београд у своме ужем атару као и трамвај и аутобуски саобраћај. То је један од разлога, односно један минус прошле Општинске управе који морамо да констатујемо. У овим тешким приликама, када се код приватних предузећа слабо може очекивати запослење и када су готово једино остала држава и самоуправна тела, која су позвана да воде рачуна о запослењу како интелектуалаца, тако и обичних радника, није чудо што је Општина београдска морала исто тако о њима да води рачуна. То је после дуже дискусије констатовано и у Буџетском одбору и Суд је стриктно остао на гледишту, да се мора водити рачуна и о томе питању, то јест, Суд не мисли да удара на чиновништво, али је исто тако наглашено у извештају Суда и то, да неће трпети и оне чиновнике који то не заслужују. Ово нарочито хоћемо да нагласимо зато, да не би мислили и они чиновници, који не заслужују својим радом и понашањем да остану и даље у служби да и после овакве изјаве и одлуке Суда и Одбора ипак може доћи до удаљења из службе и да баш сада треба повести строго рачуна о томе. Суд је дао изјаву и ја немам разлога да верујем да Суд то неће испунити, да ће одмах после буџетске дискусије образовати један Анкетни одбор од одборника, који ће заједно са Судом прегледати досијеа сваког службеника, отићи из одељења у одељење и редуцирати све оно што не заслужује да остане у општинској служби.

Сума од близу 20,000.000.— динара, која је овде предвиђена није тако мала када се има у виду да је центар престонице изграђен и када нам остаје да изградимо периферију. Данашња ће се управа, и ако није дала изјаву, а ја мислим да је сагласна са тим да не треба бацати новце на најскупоценију калдрму, послужити солидном али јефтиним калдрмом, коју ће набавити у земљи, јер ми асфалт добијамо са стране. Сума, предвиђена за ту сврху од близу 20,000.000.— динара, по моме уверењу, знајући шта кошта цена једног квадратног метра, ипак ће бити прилично велика и ипак ће се дати доста нових улица Београду.

Суд је дао изјаву да ће покушати и са закључењем неког зајма, ако је то у данашњим приликама могуће, те ће на тај начин и тај новац употребити на изградњу Београда. Изградња Београда, улагање новца у изградњу, значи да се један велики број незапослених радника има да запосли, да има да им се омогући живот, као и предузимачима, и трговини и свима бранжама.

Исто тако, ми се надамо, а Суд је дао изјаву, да ћемо покушати код државе да нешто од оног дуговања уберемо.

Имајући господо, све то у виду, изјављујем, примајући буџет у начелу, да ипак хоћу да ставим примедбу и да умолим Суд да спроведе што је могуће већу штедњу и свуда, на свима позицијама где је могуће и у колико је могуће врши уштеде. Јер господо, буџет је као и сваки закон, само једно мерило, једно огледало, али не значи да се човек мора њега стриктно придржавати и да мора само по њему ићи и тапкати.

Познавајући људе, које имамо на челу Управе и верујући да ће они то спровести, ја изјављујем да ћу гласати за буџет. (Одобравање).

Г. проф. Д-р Ксенофон Шаховић. Са нарочитом пажњом саслушан је стилски одлично импровизовани говор г. доктора Шаховића, који је између осталог, рекао и ово: „Овај буџет који ми данас имамо да претресамо, треба да претставља огледало наших комуналних схватања, огледало нашег рада у току ове буџетске године, огледало наших претензија за престоницу Југославије, огледало нашег старања за Београђане, уопште да учинимо све што је могуће у данашњим иначе веома тешким и критичним финансијским приликама, да престоница Југославије има свој достојан изглед.

Сви они који су нас предложили да будемо на челу престонице, као и они који су наши противници, треба да знају: Да смо ми људи добре воље; да смо ми свесни грађани Београда; да ми желимо искључиво добро и несебично да служимо Југославији а преко ње и престоници Југославије — Београду и да никакве сметње, никакви поремећаји, ма с које стране долазили, неће нас спречити да стигнемо оном крајњем циљу који је за нас узвишена Југославија, са својом великом престоницом Београдом. (Буран аплауз).

Господо, ми смо дошли као једна политичка општинска управа. Ми се према томе и разликујемо од ранијих општинских управа, које су биле постављене после 6 јануара. И због тога, господо, ја подвлачим те одговорности које имамо као политички људи, као политички људи а у исто време и свесни грађани, као стручњаци, најзад — то нарочито подвлачим — и као добри домаћини, да водимо општинску кућу Београда онако како нам савест и како нам наша енергија диктују. Никакве пунктације — хоћу да ка-

жем пунктације општинске форме — ма с које стране долазиле, не могу нас, озбиљне људе, ометати у извођењу једног плана који има да се огледа у овим хартијама, и које се у финансијама зову буџет.

Ми смо чули од предговорника, да је тај буџет велик из једног крупног разлога, а то су ануитети ранијих зајмова. Буџет би био несумњиво много мањи, да ти зајмови, склопљени од ранијих општинских управа, нису у тој мери велики. Ја мислим, господине Претседниче и господо одборници, да знате, да је у данашњим приликама један од главних фактора у спровођењу једног буџета принцип ригурозне штедње. Правилно схватање чиновничког питања, правилно схватање реорганизације административне управе и принцип ригорозне штедње, та три фактора могу послужити вама, члановима Суда, у што правилнијем спровођењу буџета, односно у што мањем дефициту на крају буџетске године. Ја ћу бити особито срећан ако ви будете љубазни да примите анкетну комисију, коју вам је Буџетски одбор предложио, ради реорганизације административне службе и чиновничког питања у вези са Статутом уопште, а специјално са питањем квалификација и исправног службовања чиновништва у данашњим приликама бесплослице, његово максимално искоришћење за општинску службу, али исто тако и ваше максимално старање за њега и његову породицу.

Господо, питање штедње то је највећи ореол сваке Управе, ако је она способна да ту штедњу спроведе. То је најлешпа звезда и то сада, нарочито у данашњим тешким приликама.

Господо, ја сам уверен да ћемо сви заједно успети у једној здравој међусобној сарадњи да на крају буџетске године не будемо бар у великом дефициту. Ја се надам, господине претседниче, познавајући вас и чланове Суда, који ће се држати ригорозно овлашћења која ћемо вам дати и познавајући вашу жарку жељу, вашу љубав, ваш велики патриотизам и ваше осећаје према нашој земљи и према Београду на чијем се челу налазите, ја ћу са моје стране гласати у начелу за буџет који нам предлагате. (Аплауз и одобравање у дворани.)

Радојко Гавриловић: Буџет је заиста велики и тежак и за нас и за све грађане. Али овај буџет, овакав какав је, може се рећи, половина иде на отплату раније учињених дугова за изградњу Београда. Поред других, постоји и један важан разлог што је овај буџет оволики. То је један разлог социјалне природе, и Општ. београдска са оваквим буџетом ће водити рачуна да малом човеку својој ри рада, а када му пружа рад пружа му и хлеб.

Када је реч о трошарини, ја могу да изјавим ово: трошарина је са малим изузетком постојала од када постоји и Општина београдска. То је старо стање, и оно је морало

да дође сада због прилика у каквим се данас налазимо.

Само, Господине Претседниче, ја имам пуну веру да ће се трошаринска тарифа тако уредити и изградити да она буде сношљива по трговину, занатство и индустрију у Београду. Ја Вас, Господине Претседниче, молим да о томе водите рачуна и да по изгласавању буџета уз сарадњу привредних комора, израдите такву трошаринску тарифу, која ће довести исти приход општини београдској по предвиђеном буџету, а да буде тако правична да трговина, занатство и индустрија не буду погођени. То је врло важна ствар, јер Београд треба да буде прави центар трговине и занатства.

Г. Драгослав Стојадиновић — саслушан је такође са пуном пажњом и једнодушним одобравањем. У своме говору истакао је:

Ми смо у буџетској дискусији раније а и сада наглашавали да смо неколико великих, крупних потеза у финансирању Општине београдске извели. Извели смо, господо, питање трошарине. Ви се врло добро сећате да је ранија Управа општинска укинула трошарину, која је била срасла са психологијом Београда, која је давала велике приходе Општини београдској. Али ми смо нашли да треба трошарину вратити и мислим да смо наишли на опште одобравање.

Ми знамо да је социјални положај Београдских грађана такав да Београђани долазе у ред малог, ситног човека. Београд је по својој социјалној структури варош малог грађанина, чиновника, а не варош велике, тешке индустрије. И када је то варош таквих грађана, онда смо ми дужни да водимо о тим грађанима више рачуна и да доведемо буџет у правилан однос са платажном моћи наших грађана. (Узвизи: „Тако је.“) У томе правцу ја верујем да ће Општински суд водити рачуна о нашим жељама. У томе правцу Суд се изјаснио и ја мислим да ће он то и извршити.

Ја сам и у буџетској дискусији у Буџетском одбору, нагласио неколико пута, потребу ревизије нашега Статута. Када се говори о ревизији нашега Статута, не мисли се да се чиновнички положај доведе у критично стање, да се чиновници због те ревизије избаце из општинске службе. Нама, господо, није стало до тога да се чиновници бацају на улицу, нити ми то хоћемо да радимо. Ми када говоримо о ревизији Статута, мислимо на реорганизацију општинске службе. Реорганизацијом општинске службе и паметним радом ми можемо да постигнемо велике уштеде у нашем буџету.

Данашња Општинска управа учинила је много у погледу социјалног старања. Мислим да нећу погрешити ако подвучем рад претседника г. Милутина Петровића исто тако као и рад потпретседника г.г. Крстића и Богдановића. Они су у том правцу показали пуно добре воље, и сметрам да им за то тре-

ба одати пуно признање и хвалу, са жељом да у том правцу наставе са још већом активностју.

Ми имамо пред собом цифру од 362 милиона динара. Она би могла у многоме да се смањи, ако би Држава са своје стране учинила оно што треба да учини!

Ако неће баш директно, онда је право да нам бар врати оне старе дугове. Кад би то Држава учинила у потпуној мери, онда Општински буџет не би био оволики колики је данас, него много мањи. Београђани би били задовољни, а ми бисмо могли са осмехом да гласамо за буџет и да примимо разне предлоге.

Ја мислим да ми слободно, као што смо постављени као претставници нове идеологије, треба да гласамо за овај буџет и на тај начин дамо поверење и Општинском суду и нама самима. (Аплауз и узвизи: Живео!)

Алберт Фирт истиче све тешкоће, привредне и финансијске, под којима је рађен овај буџет. Беспослица какву Београд не памти, а трговина, занатство и индустрија готово мртви! У таквим приликама Општинска управа са Буџетским одбором мучила се дуго око склопа новог буџета. У њега се морало унети све оно што је или неминовно потребно за живот општине, или оно што се мора дати ван добре воље Општине и њених функционера.

Пошто је истакао опасност од штета, које могу настати и од претераних штедњи, г. Фирт пружио је неколико врло занимљивих статистичких упоређења, које доносимо као орган Београда у опширнијем изводу.

Данас се излази пред Београд са буџетом од 362,000.000.— динара. Готово сви говорници рекоше да је та цифра и сувише велика. Ако упоредимо ову цифру са цифрама ранијих наших буџета видећемо ово: ми смо имали буџет у 1929 години у суми од динара 331,000.000.—; имали смо буџет 1930 године у суми од 371,000.000.— динара; имали смо буџет 1931 године у суми од 380,000.000.— динара; и имали смо буџет 1932 године у суми од 340,000.000.— динара. Ако овим цифрама додамо и зајмове које су тадашње општине закључивале, ако тим цифрама додамо и радове који су рађени на кредит, видећемо да је буџет ове године знатно мањи. У 1930 години, сем буџета који је износио 371,000.000.— динара, рађени су послови на кредит у суми од 8,500.000.— динара. Поред тога, имали смо швајцарски зајам у суми од 252,000.000.— динара за исплату старих дугова. 1931 године, поред буџета од динара 371,000.000.—, имали смо зајмове у суми од 56,000.000.— динара и радове на кредит од 80,000.000.— динара. У 1931 години имали смо зајмове у суми од 84,000.000.— динара и радове на кредит у суми од 14,000.000.— динара. Све су ово краткорочни зајмови и све су ово радови на краткорочни кредит.

А када данас излазимо пред Београд са буџетом од 362,000.000.— динара, излазимо са чистих 362,000.000.— динара, без зајмова, али са огромним ануитетима, са огромним плаћањима тих краткорочних зајмова, који су ранијих година закључени. Ануитети су плаћани и тих година. 1930 године на име ануитета платила је Општина београдска 53,000.000.— динара; 1931 године платила је 91,000.000.— динара, а 1932 године платила је 97,000.000.— динара. Ми ове године излазимо са буџетом од 362,000.000.— динара, од кога имамо да платимо за ануитете суму од 183,000.000.— динара!

Откуда оволико велики буџети? Један од предговорника рекао нам је мало пре да је атар Општине београдске и сувише велики. Нека је и мени дозвољено да кажем, да је тај атар Општине београдске у многоме крив што наши буџети не могу бити мањи. Јер, господо, Београд је до пре четири године имао укупно 3,300 хектара. Београд данас има 6,900 хектара. Пре четири године ми смо у Београду имали укупно 530 улица. Проширењем атара Општине београдске тај број се повећао са 342 нове улице, тако да ми данас у Београду имамо 870 улица.

Из извештаја Техничке дирекције види се да у Београду има 1.717.000 квад. метара калдрисаног Београда, а да исто толико у Београду још има и некалдрисаног Београда. Само за калдрисање тога некалдрисаног Београда, Општини београдској било би потребно још око 400.000.000.— динара.

Ако погледамо у радове Техничке дирекције, наћићемо да у Београду водоводна мрежа на нашим улицама износи 294 километара. Видећете да је у 1928 години водоводна мрежа износила 193 километара, у 1929 години 206 километара, у 1930 години 242 километара, 1931 години 279 километара, а у 1932 години водоводна мрежа износи 294 и по километара. И поред тога, далеко смо још од тога, господо, да цео Београд буде снабдевен водом. Ми смо прошле године добили инсталације на Белим Водама. Општина је била принуђена да изврши нову инсталацију машина, Општина је ту морала да да преко 5,000.000.— динара и данас имамо машине. Машине су ту, потребна нам је вода. Зато је у овоме буџету унета једна сума од 1,500.000.— динара за копање нових бунара. Само што је ова сума и сувише мала да подмири потребу овога великог Београда. Ако ми у току ове наступајуће године не будемо ископали минимум 18 нових бунара, Београд ће поново остати без воде.

Колико је наш Београд велики најбољи вам је доказ осветљење Београда. Електрична мрежа улицама београдским износи данас 624 хиљаде метара. За одржавање само таког Београда треба огромних сума, и ту се не може говорити о сувише великом буџету од 362 милиона дин., од кога једна половина

има да оде у отплату дуга. Тај дуг долази баш од изграђивања тога Београда. Београд има 62 и по километара трамвајске мреже, и за одржавање те пруге треба огромна сума. Ми морамо овде јасно и гласно да кажемо: пруге имамо, али више трамвајских кола немамо. У овом буџету није предвиђено ни пет кршених пара за набавку нових кола. Али можемо овде нарочито да подвучемо, да је на тих 80 — опростите за један вулгаран израз — кртија од кола превезено у 1932 год. 61,406.000 путника. Београд је сувише велики, и ми морамо те трамвајске пруге изградити; морамо кола набавити да с тим колима периферија, сиромашни Београд може доћи на посао. Београд је сиротињска варош, сиромашна и чиновничка варош. Та сиромашна и чиновничка варош изградила је центар Београда. 400 улица данас још има у Београду, 1,700.000 м² има још простора у Београду где се гаца по блату до колена. *Центар мора данас помоћи ту периферију да се изгради.* (Одобравање) Ми смо вратили трошарину. Ја верујем да нема ни једног Београђанина који није осудио укидање трошарине (Чује се: Тако је) Да трошарина није укинута, Београд би био изграђенији, Београд би био чистији и здравији. Ми смо укинули трошарину. Са тога места, тадашњи претседник општине нам је рекао, да је пресекао Гордијев чвор. Укидање трошарине и пресецање тога Гордијевог чвора имало је за последицу закључење једног унутрашњег зајма од 125 милиона динара, за који ми данас овде морамо да унесемо у буџет ануитете и да га плаћамо. Да трошарина тада није укинута, данас тај ануитет не би морао да се уноси у буџет. Ми смо уводећи поново трошарину, констатовали овде да је увођење трошарине један неправедан намет. Трошарина поглавито погађа најсиромашније грађане. Али смо казали да ћемо извршити ревизију, праведну ревизију трошарине, а једновремено подврћи ревизији и Таксену тарифу, тако да и они имућнији грађани учествују подједнако у давању својој комуни, својој заједници, својој општини.

Београдска општина има у свима својим буџетима један тежак намет. Само на кирије, које плаћамо за квартове, судове и остале законом предвиђене установе, у нашем буџету је предвиђено близу 20 милиона динара. Мораћемо се позабавити питањем да те кирије на неки начин скинемо, или ако се законским путем може ослободити Београд, може ослободити престоница тих намета. Ако већ држава не помаже изграђивање Београда; ако наша Краљевина неће да пође трагом изградње Пеште, ако неће да прими Барошев систем; ако неће држава да прихвати изграђивање престонице онако као што је предвиђено у Чешкој са изградњом Прага; а оно бар да нам буду скинути намети, који су нам одозго наметнути. Ако то не буде, он-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.UB

да се морамо позабавити овде питањем, да у овој мртвој сезони, у овој привредној кризи Општина приступи изграђивању својих зграда, својих домова, било то дугорочним зајмовима, било радом на кредит. Ми ћемо се морати позабавити у овој соби упослењем беспослених Београђана, јер беспослица је у Београду велика (Једнодушно одобравање).

Инж. г. Милић Сокић, у своме дугом говору критикује буџет. Подвлачи да је одборницима пројекат буџета требало раније дати на студију. У много чему не слаже се са предговорницима. Тражи да се критички а не са похвалама расправља о комуналној политици Београдске општине, јер се само критиком иде ка напретку. Замера што је буџет прихода заснован за изменама таксене тарифе, која још није спроведена ни кроз одбор, а камо ли одобрена од надзорних власти.

Г. Сокић највише се задржава на питањима муниципализације и деполитизације општинских привредних предузећа. У томе гледа здрав темељ за просперитет Београдске општине и вели, између осталог, и ово:

Размишљајући о свему томе, ја сам дошао до закључка, да ми сви једанпут треба да настанемо да се Општина београдска, да се њене главне привредне институције, у првом реду, у интересу саме Општине, и ео ипсо, у интересу њених грађана, да се те установе деполитизирају...

Јер, господо одборници, имате велике индустријалце, који су чланови ове или оне партије, који су чак активни чланови дотичног режима, који су и у кабинету, па никад ти људи неће своја партијска расположења применити у својим привредним институцијама. У томе низу мисли, господо, ја вас молим да размислите о овоме. Ово је, господо, последњи час када треба извршити деполитизацију општинских привредних предузећа. Како? То је старо, господо, питање, о томе се питању расправљало и оно чак има и своје конкретне форме.

Ја бих вас, господо, молио да о томе размислите и да видите, господо, шта би значило када би ми, на пример, имали једног управника Бору Поповића за Електричну централу са једним одбором управних и надзорних, када би имали комерцијализацију водовода, када би имали комерцијализацију кланице на истим основима на којима је она код привредних предузећа организована, ја сам, господо одборници, убеђен да би Београдска општина финансиски била једно од најздравијих тела.

Јер таква једна централа има да каже: ја имам грађанима да дајем најјефтинију електричну енергију. Када будем давала најјефтинију енергију, ја сам самим тим поставила здраве основе индустријског, трговинског, привредног живота у Престоници. Јер, господо, ви знате код свих питања о електри-

фикацији да је се увек наговештавало, да је електрификација база једне здраве привредне политике. Господо, у центру где је електрична енергија јефтина, ту цвета индустрија, а из места где је електрична енергија скупа, бежи индустрија.

И, господо, само таквим једним стањем, само таквим преуређењем, ми можемо очекивати од електричне централе у првом случају, од управе водовода у другом случају, и од кланице у трећем случају, ет-цетера да ове установе најидеалније одговоре својим привредним задајама.

Ако те привредне институције буду на чисто комерцијалној бази, убеђен сам да ће то бити пут који води просперитету града. То је пут који са сигурношћу води добру његових грађана."

У другом делу говора г. инж. Сокић излаже неопходну потребу **ревизије статута**, који је Општину организовано потпуно бирократски и чини конкретне предлоге: како да се Општина организује на радним основама, да би одговорила својој дужности као социјална установа.

На крају говорник излаже да он стиче уверење да је нездрава комунална политика Београдске општине. У вези тих мисли конкретно излаже начин бољег решења ануитетних терета, који притискују буџет и интерпретира разлоге бив. лабуристичког министра финансија г. Сноудена, из једне његове расправе о одлагању плаћања. Главно је поштено платити све што се дугује, али да се тиме не удави дужник, већ да му се да ваздуха и могућности да према своме фактичком стању плаћа онолико колико може и да на тај начин поступно плати све што дугује.

После тога, говорник излаже да ће према јасном познавању комуналних проблема и најдубљем своме убеђењу, одговорити својој дужности, само ако гласа у начелу противу оваквог буџета, јер се с њиме не слаже.

Г. Воја Симић. — Господо одборници, пре но што бих почео говорити о буџету у начелу, ја морам да учиним једну изјаву. Пребацује се стално овоме одбору и овој Општинској управи како су дошли без воље београдских грађана. Као пандан томе, ја чиним једну изјаву, да су Одбор општински и ова Општинска управа, оба форума, произашла из једне Владе, која је прошле године добила поверење од народа на основи Устава, а преко те владе и тога парламента ми уживамо поверење Београдских грађана, који су 75% изашли на биралиште и гласали за данашњу владу, на чији смо предлог Указом дошли овде, да водимо послове у Општини београдској.

Буџет који нам подноси Општински суд несумњиво је велики. Буџет није само изражен у суми од 362 милиона динара. Он је из-

дажен и у томе што је донео два нова намета на грађане Београда. Један је трошарина, а други је измена Таксене тарифе. Оба намета су дошла из најбољих побуда да се учине жртве, да би се одговорило оним обавезама, за које је Општина београдска, преко својих ранијих претседништава, дала свечану реч да ће на њих тачно и у одређено време одговорити.

Општинска управа морала је да тражи изворе на који ће начин да плаћа ануитете и отплате, који износе око 190.000.000.— динара. Ако то Општинска управа не би урадила, ја се питам г.г. одборници шта би у томе случају настало? Који су то конкретни предлози пали у овој сали да би се могли да obiћу ови нови финансијски извори, које је Општински суд предложио. Ми морамо да учинимо апел на грађане и да им кажемо: Нисмо ми ти који смо створили такву ситуацију, да хоћемо да вам нешто наметнемо, да вам нешто натуримо и да вам отежамо положај, него се то ранијих година радило и стварало.

А сад бих хтео да пређем на буџет. Наш буџет предвиђа већу суму за материјалне издатке. Могло би се рећи да би се ту могле направити какве уштеде. Ја стојим на сасвим другом гледишту. Материјални издаци нису ништа друго но пружање могућности грађанима Београда да дођу до извесне зараде.

Код личних издатака не бих имао да чиним никакве примедбе, због тога што у времену у коме живимо не бих био присталица отпуштања чиновника и стварања већег кадра беспослених и избацивања људи на улицу. Општина је социјална установа и она мора да поднесе и жртве и да се стара да ублажи беспослицу.

У буџету има једна позиција која ми је најсимпатичнија. То су социјални задаци, које има да врши Општина београдска. Свака пара која је отишла на ту позицију, то је подизање споменика свакој Општинској управи. Када би било сретстава, ја бих ову позицију за социјалне издатке 100% увећао, јер ако би видели каква је периферија и какви су станови у којима станују њени становници и каква су дворишта, онда би видели да заиста за ту социјалну акцију треба много више предвидети. Ја бих сваку позицију повећао, која иде за тим да упосли што већи број радника. Ја нисам за то да чинимо милостињу и поклањамо, али сам зато да се и сиротињи пружи могућност да ради и да за свој живот заради поштено хлеб. (Једнодушно одобравање).

Г. Милосав Ђорђевић. — Буџет је велики за данашње прилике. Али, када се зна да од буџета који износи 362.000.000.— динара има да се плати 180.000.000.— динара за ануитете онда се цео данашњи буџет своди само на 180.000.000.— динара. То је стварно буџет Општине града Београда. То је једна чиње-

ница коју морамо да истакнемо пред нашим грађанима. (Одобравање). То је стварно буџет.

Учињена је грешка када је укинута општинска трошарина.

Прошла Општинска управа укидајући Општинску трошарину, изгубила је преко 100.000.000.— динара. То сада ми морамо да сносимо. Да тога није било, ми би данас били у много повољнијим приликама и данас се не би овако на дугачко говорило о великом буџету.

Још једну ствар хоћу да подвучем. Ревизија Статута неопходно је потребна у данашњим приликама. Јер, ревизијом Статута, учинићемо баш оно што је најправилније за особље Општине града Београда. Ревизијом Статута даће се право свакоме ономе ко је стекао какво право, али ревизијом Статута учиниће се једна уштеда према нашим приликама. Ја сматрам да је неопходно потребно извршити ревизију Статута, и ја апелујем на Суд и молим Суд да ту ревизију изврши.

Г. Јован Викторовић — завршио је свој начелни говор овим констатацијама:

Једно крупно питање последњих дана које расправљају и критикују и цела београдска јавност и остале вароши наше земље, то је трошарина. Садања трошаринска тарифа велика је. Суд је дао реч да је вољан да чује мишљење свих привредних корпорација и комора и потражи њихову сарадњу, што је у даном моменту и учињено. И ми смо видели да су сви делегати тих корпорација, показали сву своју срдечност да помогну Општину београдску и одрже је на оном нивоу који она треба да заузме.

Данашња управа водила је рачуна и о периферији. Речи г. Претседника при ступању његовом на дужност биле су право задовољство за одборнике са периферије. Ретко је која Општинска управа водила рачуна о оном привредном делу Београђана који није устању да станује у центру, него на периферији и чак на крајњој периферији. Ми смо видели да су овај Суд и Одбор за кратко време учинили да се том свету на периферији колико толико у данашњим приликама помогне. Ми имамо центар који није изграђен, а имамо периферију која може да служи као пример центру.

Санитетска питања, социјална питања самога Београда ми видимо да су последњих година напредовала кроз асанацију периферије, која је била легло свих болести. Видећи да Београдска општина води бригу о здрављу житеља својих, ја молим да обратимо пажњу да не гледамо никакве уштеде кад је у питању мати и дете. Никад није велика жртва кад се малом детету и матери даде прилика да се развије у здравом елементу и то је боље него кад се дете уништи, да га по-

сле шаљемо у санаторијум, да купујемо крстаче и дајемо бесплатне сандуке. (Одобравање и аплауз).

Г. Драгољуб Милошевић — у своме начелном говору подвлачи:

Господо, већ два месеца како се води дебата буџетска у овом Општинском дому и морам да кажем, да можда ни једна досадашња Општинска управа није пробавила толико времена око буџета као ова. Да се не би казало: видиш, почеше буџет вечерас у шест, а завршише га у 12 и изгласаше. Не, ми више од два месеца претресамо буџет. Због чега? Због тога што, можда, ни једна Општинска управа и Одбор нису били у тежој финансијској ситуацији стварања буџета него овај Суд и Одбор. Пошто је он био свестан одговорности коју прима да оптерети новим теретима своје грађане, његова је била дужност да посвети сву пажњу да што мање оптеретимо наше драге Београђане.

Ја бих овде с правом умолио Суд, да скрене пажњу Краљевској влади, да нам бар нешто у току ове велике кризе додели од свога дуга.

Ја бих молио г. Претседника и Суд да буду љубазни и прибележе: кад се укаже ма једно слободно место у Општини београдској, имамо право да тражимо да се првенствено постави Београђанин. И сви радови које би Општина београдска извађала, да се првенствено повере Београђанима.

Ја, као члан Школског одбора за град Београд, морам отворено да признам, да сам од како сам одборник врло често био у том Школском одбору, али немам обичај да хвалим и дајем славу, али ово је први човек — Милутин Петровић — Претседник Школског одбора, где му ја, у име Школског одбора, овде на седници Општинског одбора, могу да изјавим благодарност на савесном старању о Основним школама, (Одобравање и аплауз одбора).

Г. Никола Николић. — Ми смо стављени пред један свршен чин, не нашом вољом, нити вољом оних који то предлажу, него околностима у којима се налазимо и наша Општина и ми сви. Кад морамо платити раније општинске дугове и кад Општина мора живети, морамо јој дати буџет. Једино би хтео да умолим Општински суд да се не заклања за овај буџет кад буде изгласан, па да каже: хоћу да располажем буџетом како хоћу, хоћу да искористим своје право, него да буде и даље с нама у сарадњи и да прими сваку нашу паметну претставку, простудира је, па да се уштеди све што се може уштедети или употреби на какву кориснију ствар.

Ја молим Суд да ово прими к знању и да не сматра буџет као свршену ствар и као своје право, него да заједнички радимо.

Г. Миливој Живковић. — У почетку свога говора објашњава, као члан Буџетског одбора, да је буџет велики зато, што су га оптеретили ануитети ранијих зајмова. Затим прелази на питање београдске периферије, и вели:

— Мени је мило да могу да констатујем да је данашња управа повела рачуна и о периферији. Према експозеу самога Суда види се да Суд има намеру да се посвети побољшању прилика на периферији. Ја сам хтео да замолим Суд, да у овој години одложи колико је год могуће за идућу годину ануитет по зајму код наших завода, па да се олашка буџет, или да се тај новац употреби на изградњу периферије.

Завршава изјавом поверења Суду, с тим да ће гласати за буџет.

Овим последњим говором завршена је дискусија о буџету у начелу, и претседник г. Милутин Петровић ставио је предлог буџета на гласање.

За предлог гласало је 23 одборника, против један, а било је отсутно 9 одборника.

У 1 час поноћи Претседник г. Петровић изјавио је:

— Објављујем да је предлог Буџета у начелу усвојен и са овим закључујем вечерашњу седницу.

ДИСКУСИЈА У ПОЈЕДИНОСТИМА

И ако се прошле ноћи радило до дубоко у ноћ, и ако је био празник, недеља, ипак је општински одбор наставио напорно буџетску дискусију све док те идуће ноћи, око пола три сата, није примио буџет за 1933 год. и у појединостима.

Пре него што се прешло на дискусију по партијама буџета, претседник г. Милутин Петровић дао је свој одговор на приговоре учињене од стране одборника у току начелне дискусије. Између осталог, претседник г. Петровић рекао је:

— Пре него приступимо дискусији у појединостима о Предлогу буџета за 1933 годину, нека ми је допуштено да се осврнем на говоре одржане на јучерашњој седници општинског Одбора и одговорим на извесна питања, која су у току тих говора покренута и постављена. С друге стране, нека ми је у исто време допуштено да констатујем и извесне чињенице о којима је у току начелне дебате било речи или о којима је говорено у току дискусије, која је вођена у Буџетском одбору.

Суд се слаже са говорницима да је Предлог буџета велики, ако се узме у обзир само данашње привредно-финансијско стање београдског становништва. Међутим, ако се узму у обзир потребе појединих крајева вароши, који траже водовод, канализацију, калдрму, трамвај, осветљење и остало, онда овај Предлог не само да није велики већ је и сувише мали, јер се из кредита који су у њему предвиђени ни издалека не могу подмирити потребе које су грађани на дневни ред ставили. У осталом, овај Предлог буџета, ако је од прошлогодишњег буџета за двадесетак милиона динара формално већи, он је у ствари у сваком случају мањи од буџета за 1931 годину, и то за 21,000.000.— динара.

Посматрајући, пак, овај Предлог буџета са гледишта прихода, који су у њему предвиђени, Суд сматра да Предлог не представља такав велики терет за грађанство. Као што је у експозеу Суда наведе-

но, приходи по предлогу састоје се у главноме од две групе: једна, коју сачињавају фискални приходи, и друга, коју сачињавају приходи привредних општинских предузећа; и док прва група прихода износи 90,000.000.— динара, докле друга група износи преко 270 мил. дин. Што је најглавније, прва група прихода фискалног је карактера и као таква, она претставља облигатан и неизбежан терет за београдског становника, докле је друга група прихода факултативног карактера и као таква, она не представља облигатан и неизбежан терет за грађанство; другим речима, возња на трамвајима није обавезна, исто тако као што ни осветљење електрично није облигатно; међутим онај ко жели да се трамвајем и електричним осветљењем служи, тај плаћа услугу коју му општина чини. Према томе, посматрајући терет који Предлог буџета претставља са гледишта прихода, може се рећи да је у томе погледу Предлог буџета сасвим повољан.

Што се тиче реалности прихода предвиђених у Предлогу буџета за ову годину, Суд је у експозеу довољно гласом ударио на то, да су предложени приходи процењени свестрано, објективно и реално. Ту исту констатацију можемо видети и у извештају Буџетског одбора, који је по предмету Предлога буџета са Судом најтешње сарађивао. При свем том, Суд је себи резервисао право да предложене расходе у току извршења буџета коригује и ефективних их одобрава само у границама наплаћених прихода. Том превентивном мером свакако ће се осигурати трајна равнотежа између остварених прихода и извршених расхода. У овоме погледу за пример нам може послужити буџет за прошлу годину. По њему је на име расхода било предвиђено 340,000.000.— динара, и на име прихода исто толико. Међутим, у току прошле године на име прихода остварено је било око 315,000.000.— динара. Значи требало би да постоји један дефицит за разлику између 315 и 340,000.000.— динара тј. један дефицит од 25,000.000 динара. У ствари тог дефицита нема; напротив, постојаће један мали суфицит. То се објашњава тиме, што се у току извршења буџета за 1932 годину водило рачуна о притицају и што су се предвиђени расходи одобравали само у границама и висини наплаћених прихода. Према томе, то што је рађено у току прошле буџетске године, Суд је решен да то исто ради и у току ове године, и на тај начин обезбеди потребну равнотежу између расхода и прихода.

Говорено је и о штедњи, па је речено да би се могло много уштедети нарочито код општинских набавка. Ту би Суд имао да примети то да се данас општинске набавке врше путем утакмице преко једне сталне комисије у којој је општински Одбор у довољној мери заступљен. Благодареди тој околности што се све набавке врше путем утакмице и што истима руководи комисија састављена од одборника, Суд има уверење да је на томе пољу доста учињено у смислу штедње, односно уштеде. Наравно, најцелисходније би било да се општинске набавке врше путем утакмице за готово, јер би купујући за готов новац Општина знатно јефтиније куповала и тако много уштедела. Али, за такав један систем потребно би било да Општина располаже већим приходима, а то значи да би грађани требали уредно да плаћају па и да Општина уредно може да плаћа. За моменат то се питање проучава и Суд се нада да ће исто у сарадњи са Одбором повољно решити. Што се тиче потрошње материјала, ја могу изјавити Одбору да се о томе води рачуна и да се у томе спроводи све боља и ефикаснија рационализација.

Датакнута је персонална питање, па је било речено да међу чиновницима има и таквих који не заслужују плату коју им Општина даје, будући да не раде или су нелојални. Као што је Суд имао прилике да о томе говори у конференцијама и седницама Буџетског одбора, он сматра да је и ово при-

лика да изјави, да ће према сваком несавесном и нелојалном чиновнику предузети најстрожије мере. Ово у толико пре што у чиновничке припадљивости ни овога пута није дирано. То је свакако разлог више да Суд према свему чиновништву буде строг, а према непослушнима и нелојалнима неумољив.

Примећено је да је у Предлогу буџета прихода предвиђен приход од измена и допуна у постојећој таксној тарифи и да је и у експозеу Суда наглашено да се од тих измена и допуна у 1933 години очекује јачи прилив прихода од такса, а да те измене и допуне још нису у одбору примљене нити од надлежних власти одобрене. На ово би Суд имао да каже само толико, да је и по овој ствари, као и по свима, до сада рађено у сагласности са Одбором, и да ако је Суд овако поступио да је то у споразуму са Одбором. У конференцијама било је речи како о враћању трошарине, општинским дуговима и буџету тако и о брисању општинског приреза и изменама и допунама таксене тарифе. Па је споразумно било утврђено, да се стара трошарина врати, општински прирез брише али у накнаду за то изврше измене и допуне у постојећој таксној тарифи, с тим да ове измене и допуне проучи Одборска финансиска секција и Одбору на усвојење поднесе. Тај је посао свршен, и Суд, остајући код споразума који је по томе са Одбором постигнут, није од овога споразума одступао кад је у Предлогу предвидео приход од измена и допуна у таксној тарифи. С тога је, ја мислим, сасвим излишно о томе дискутовати. Чим будемо свршили дискусију у појединостима о овоме предлогу, ми ћемо приступити усвајању измена и допуна у таксној тарифи. Према томе, ми морамо остати код склопљеног споразума и кроз измене и допуне таксене тарифе обезбедити предвиђени приход у Предлогу буџета. (Узвици: врло добро).

Што се тиче ануитета и затеченог финансиског стања, Суд може само пожалити што услед ових великих ануитета није могао да предвиди више кредита за радове које би требало у току ове године извршити, не само у циљу сузбијања беспослице у вароши већ и у циљу унапређења и уређења свих крајева вароши, који су, ма из којих разлога, према центру вароши остали занемарени. (Узвици: врло добро).

Јер, господе, не пита се ко у коме крају седи, па према томе да се одлучује. И у случају рата не пита се да ли је ко становао у центру, или на периферији. Бомба поједнако погађа свакога. Ми хоћемо да будемо, господе, једнаки према свима и свакоме, па ма на ком месту био. (Бурно одобравање и плескање).

Иначе по свима осталим питањима, Суд је констатовао да између Одбора и Суда влада исто гледиште и да се на основу тога може очекивати и у будуће једна згодна и корисна сарадња, која ће допринети не само Општини већ и београдском грађанству. (Одобравање, плескање и узвици: врло добро).

Г. Павле Кара-Радовановић у име своје и неколицине других одборника који су, позвани једном другом, исто тако општекорисном и националном мисијом, морали да напусте седницу одбора приликом начелне дискусије, изјављује да су они сагласни са својим колегама који су у начелу буџет примили.

Пошто је г. Јован Гавриловић објаснио један пасус из свога начелног говора, кога су појединци погрешно схватили као алузију на новинаре, и изразио своје пуне симпатије за наше новинарство, прешло се на појединачну дискусију.

Привредно-финансијски директор, као гл. референт, г. др. Тулизибарић прочитао је прво партије буџета расхода претседништва О. Г. Београда са допуном да су случајно, приликом прекуцавања буџета, испале неке позиције у партији субвенција (друштвима „Кнегиња Зорка“, јеврејским друштва-

ма „Добротвор” и „Милосрђе” по 5000 и Старока-толичкој општини дин. 10.000). Одбор је ово примио к знању. На предлог г. Ј. Гавриловића унета је помоћ „Привреднику” од 5000 дин.

Г. Воја Симић истиче значај „Јадранске страже” за пропаганду чувања нашег Јадрана и предлаже да јој се одреди субвенција.

Потпредседник г. Крстић у име суда и г. Ј. Гавриловић у име буџетског одбора сложили су се са г. Симићем и одбор је једногласно одредио „Јадранској стражи” субвенцију у знак пажње и доказа интересовања за њен национални рад. Ових накнадно унетих расхода у 30.000 дин. требало је узети са неке позиције, пошто се предложени буџет у принципу није смео да при дискусији расхода повећава.

Г. Јован Гавриловић предлаже да се Народном позоришту, као државној установи, чији су расходи обезбеђени државним буџетом, смањи субвенција од 250.000 дин. на 200.000 дин., у корист ових културних и социјалних друштава Београда. Претседник г. Петровић налази да у субвенцију Народнoг позоришта, које је једно од наших најбољих културних установа, не треба дирати.

Инж. г. Сокић предлаже да се потребна сумма скине са одборничких дневница, али Суд не усваја овај предлог, јер му је активна сарадња Одбора врло потребна те су и овако предвиђене дневнице недовољне за претстојећи напорни рад одборничких секција.

Адв. г. Драг. Стојадиновић предлаже да се укине као непотребно звање преводиоца у Отсеку за штампу и туризам, пошто и чланови Редакционог одбора и Уредништво знају стране језике, али Суд одбија и то. Туристичко-пропагандна акција овог Отсека тражи много рада баш са странцима и пред њом су велики задаци.

Адв. Владимир Душманић предлаже да се укину позиције за библиотеку за одрасле и музеј, јер — вели — „врло су слабо уређени а већ постоје народна и универзитетска библиотека и државни музеј, коме треба послати оно неколико слика општинског музеја”. Тражи да се остави само дејча библиотека. Овај предлог није стављен на гласање.

Најзад, на предлог Суда потребна сума за „Јадранску стражу” и остала културна друштва узета је са позиције службених путовања.

У даљој дискусији око културне мисије Београдске општине, одборник проф. г. др. Шаховић поводом позиције од 100.000 дин. намењене соколима, одржао је један леп говор, у коме је рекао:

— Суд, буџетски одбор, а убеђен сам и Одбор у целини, гласајући за суму од 100.000 динара, намењену соколским друштвима, несумњиво дају доказ свога дивљења и љубави према тој дивној националној организацији, Југословенском Соколу, односно соколским друштвима у Београду. У толико пре је то важно и потребно подвући баш приликом претреса буџета Београдске општине, односно престонице Југославије, јер ми сви знамо какве су инсинуације и какви су незаслужени напади падали на ту националну организацију, чији је циљ тако узвишен: телесно и душевно васпитање, наше омладине и јачање југословенске националне мисли у нашој земљи. Ја мислим, господо, да би Београдска општина, која је увек до сад, која ће сигурно и од сад предјачити у свима позитивним манифестацијама националног живота, сигурно ту суму још више повећала, када би била у материјалним могућностима да то учини. (Тако је). Јер је она свесна да такву организацију у сваком погледу, без икакве резерве има до краја истрајно помагати. (Узвици: врло добро).

Господине Претседнице и господе чланови суда, ја мислим да је једнодушност изражена у овој цифри овога суда и одбора Београдске општине. Када ту цифру ми видимо, видимо нашу оданост, љубав, признање, дивљење тој националној организацији. Једнодушно одређујући ту цифру, жалимо што

нисмо у могућности да дамо већу суму новца, ми на тај начин вршимо своју дужност према једној организацији, која у свакој прилици заслужује нашу пуну потпору”. (Живо одобравање и узвици: тако је).

Опет је покренуто питање субвенције Народном позоришту, као државној установи. Мотивишући свој предлог г. Јован Гавриловић подвлачи:

— Народно позориште — а ја опет подвлачим да према њему немам никакву мржњу већ га ценим као неоспорно значајну културну државну установу — неће се ништа помоћи ни са ових 250.000 дин. па и више, јер ја ћу овде да докажем и ово: **декорације за једну луксузну претставу, која се даје само за сите и богате, коштају 500.000 дин.** Ја имам и званичне потврде о томе. И када се само за једно декорисање једне претставе, која ће се гледати само два три пута, плаћа 500.000 дин. онда немамо разлога да у корист гладних и најсиромашнијих не скинемо са ове субвенције 50.000 дин. коју ћемо суму употребити на много потребније, социјалније ствари.

Претседник г. Петровић истакао је потребу стварања још једног престоничког позоришта. За те сврхе већ је тражен од општине и плац за зграду, и зато би требало не смањивати ту позицију, али пошто одборници истичу да ће се акција за друго позориште помоћи када она дође на дневни ред, то г. претседник ставља на гласање предлог г. Јована Гавриловића, који је апсолутном већином гласова примљен.

Пре прелаза на гласање за ову главу буџета, у којој су претседништво, културни отсек са библиотеком и музејом и одељ. за штампу и туризам, добио је реч стари дојан г. Павле Кара-Радовановић, који је са говорнице одржао један ванредни говор о културно-националном раду Београда, који је кроз векове био носилац свих културних идеала Јужних Словена, а сад је дошао на ред рад на његовим културним идеалима, као престонице народа од 14.000.000 становника. Прелиставајући у својим сећањима културну историју Београда за сто година уназад, г. Кара-Радовановић жали што данас нису такве материјалне прилике да се најосећајније жеље наших душа остваре. Подвлачи са похвалом и признањем рад данашње општинске управе и истиче да за ову тешку материјалну ситуацију, у којој се данас налази општина, и која јој онемогућава интензивнији рад на пољу културне политике, треба да носе одговорност неколико ранијих управа, за које тврди да су рђаво газдовале и несрећно водиле финансије општине. Са културно-финансијских питања прелазни на социјално-хумане, и вели да је и персонално питање Београдске општине једно тешко социјално питање. Чиновништво општине, које је оптерећено породицама, нити треба отпуштати, нити им плате даље смањивати. Верује у боље дане просперитета, који морају доћи.

После овог говора г. Кара-Радовановића и Јоце Сретенковића, да се поред студената помогну и студенткиње, прешло се на гласање. Прва глава буџета (Претседништво, културни отсек и одељ. за штампу и туризам) примљени су једногласно.

Друга глава буџета (Опште одељење). Пошто је кмет-правник г. Вујић истакао значај општег одељења као једне од најважнијих дирекција у административном погледу, примљена је и ова глава буџета расхода са одлуком да се брише звање секретара директора општег одељења. Проф. г. др. Коста Годоровић тражио је да се постојећа звања не укидају, али и да се нова не стварају. Г. Воја Симић тражи да се сви штампарски радови општине дају у рад приватним штампаријама, да би се колико толико ублажила беспослица штампарских радника.

Трећа глава буџета — Судско одељење — примљена је једногласно после краће дискусије без икаквих измена.

Нарочито је интересовање владало за буџет Дирекције за социјално и здравствено старање. Тражено је да претходно в. д. директора г. др. Св. Сте-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.финансови поднесе један усмен експозе, што је он и учинио.

Г. др. Стефановић истакао је да је буџет те дирекције смањен према 1932 год. за 2,000.000 дин. и да је он израђен потпуно реално. Г. др. Стефановић подвукао је у свом експозеу:

— Ми смо успели да у овај буџет унесемо читав низ социјалних установа за лечење београдских грађана. Имате борбу противу социјалних болести, створена је централа за борбу противу рака, што је, мора се признати, данас једно горуће питање Београда. Имате читав један проширен рад Централног уреда за заштиту деце. Ако загледасте у цифре видећете да само цифра на тај рад износи око 5,000.000 динара. То је једна велика сума. Ви ћете исто тако видети да је уведена једна нова позиција за завођење општинских бабица, што такође износи замашну суму од 200.000 динара. Овом ће се установом омогућити нарочито београдским трудним женама и мајкама да дођу до што ефикасније и стручније санитаретске помоћи. Ми смо господо, и поред смањења буџета у суми од 2,000.000 динара, успели да у наш буџет унесемо једну суму од 180.000 динара за доградњу породилишта које сматрамо за једну од највећих потреба. То ће бити уједно и прва установа ове врсте у Београду.

И поред тога што су наше установе смештене у не може бити горим зградама, које треба, може бити, чак са хигијенске стране забранити, што би урадили ми сами лекари, ипак се рад у тим установама развијао и напредовао и ове године пренаша за скоро 40.000 посета, интервенција и других радњи него ранијих година, а нарочито него прошле године. Уједно је нарочито повећан рад дечијег диспанзера, рад кожне амбуланте и рад хирурга и лекара специјалиста.

Ово смањење буџета није сасвим реално за то што је Културни одсек изашао из наше Дирекције за социјално старање. Ја немам моралне храбрости, ако могу тако да кажем, да захтевам да Културни одсек и даље остане, нарочито под оваквим условима, у дирекцији за социјално и културно старање.

Г. Јован Викторовић одаје признање, да је додаском ове данашње општинске управе видно обележено старање за напредак Београда и у санитарном погледу. Говори о неминовној потреби даље реорганизације санитаретске службе. Похвално истиче оснивање општинског антитуберкулазног диспансера. Тражи реорганизацију лекарске службе, као и потребу да се одељењу за чистоћу остави административна самосталност и директна надлежност под Дирекцију санитарета. Похваљује смисао суда за правилну акцију на заштиту деце и матера. Истиче значај и вредност Психотехничког завода.

Др. Ксенофон Шаховић у једном стручно обрађеном говору истакао је значај санитаретске и социјалне политике с погледом на комуналну политику једног великог града. На крају свога говора г. др. Шаховић подвукао је: „Ми знамо да социјалне и здравствене установе уопште играју врло важну улогу у животу грађана једне вароши и све жртве које Општинска управа подноси за једно тако правилну схваћену службу не треба да буду жаљене, јер су те жртве потребне ради правилног, ради хигијенског живота становника. Социјалне установе које потпомаже Београдска општина, нарочито — ја се исто тако слажем са г. Викторовићем — социјалне установе које се старају о деци и о матери, те социјалне установе дужни смо да одржавамо што је могуће више у њиховим акцијама, јер смртност код деце, која је још увек висока, мора бити сузбијена што енергичније. Ми сви знамо да свако дете мора бити под сталном контролом, мора имати добру негу да би могло да се правилно развије, да би могло да одрасте и да заузме свој положај у друштву, да би служило друштву, односно држави. Ја са задовољством пратим напоре које Секција и дотични службеници чине и труде се да кредити, нарочито у тим установама које се предви-

ђају за помагање сироте деце, у питању колонија деце, у питању заштита матера, да се те позиције повећају. Ја сам сматрао, и данас сматрам, да у данашњим приликама једино таква акција несумњиво може донети добре користи. Господо, несумњиво да не треба да се у једно правилно схваћеној комуналној политици заустavimo само на таквим установама. Несумњиво је потребно проширити ту акцију што је могуће више, јер као што нам паметно каже бив. председник Француске Владе г. Ерио, дугогодишњи председник Лионске општине, да је основна ствар у комуналној политици добро организовати санитаретске и социјалне установе. То је један систем комуналне политике; он нарочито у данашњим приликама треба да буде основа за правилно схваћено развијање једног народа. И г. Ерио имао је потпуно право. Према томе, ширити социјалне установе, помагати социјалне установе, разуме се под строгим контролом, то је једна здрава комунално-санитаретска политика и ми сви имамо да тежимо да те установе функционишу како треба, што је могуће боље, да би болеснику могле да послуже што је могуће више.

Господо, санитаретска служба у ужем смислу, служба консултације, служба давања помоћи болеснику, несумњиво мора такође бити добро организована, како технички тако исто и хумано. Несумњиво је, да позиција, која постоји у овлашћењима, да Београдска општина закључи један зајам од неколико милиона динара, заједно са прихватиштем, од 6,5 милиона, јесте једна позиција, коју ја као лекар и одборник одушевлено прихваћам, јер поред онога павиљона, који ће се подићи из фонда поч. Николе Спасића, потребно је да и Београдска општина има свој павиљон и своју болницу, где ће сместити велики број сиромашних болесника, нарочито са периферије Београда, који заиста не могу да плаћају болничке трошкове и који не могу, услед немања места у државним болницама, да се смеће. Таквим сиромашним болесницима треба наћи места у општинској болници и у општинским склоностима. На тај начин ублажили би им бол колико је год могуће више. Ја ћу Вам, Господине Председниче, бити врло захвалан, заједно са целим одбором, ако будете могли да остварите тај зајам и да приступите изградњи тога павиљона за општинску болницу и тог прихватилишта за сироту децу, која лутају од немиле до недрага по улицама престонице. Тиме би вршили једну лепу и хуману дужност према својим ближњим и одговорили високим и правилно схваћеним задацима градске санитаретске службе.

У даљем свом говору г. др. Шаховић пледира за Психотехничког завода а манифестује своју радост што је основан центар за борбу противу рака, макар и са овако незнатним материјалним сретствима. Овим је пружен доказ правилног схватања акције за сузбијање социјалних болести, међу које као једна од најтежих спада рак.

Г. др. Коста Тодоровић тражи да се не брише позиција за плату једне од најбољих хемичарки у општини, што је једногласно усвојено.

Нарочито је дуга и бурна била дискусија око Психотехничког завода. Док су г.г. Јован Викторовић, проф. др. Шаховић, Аца Динић и Воја Симић истицали његову научну вредност, дотле је г. Јован Гавриловић доказивао да се у овим тешким социјалним и економским моментима, када се откида чак и од позиције буџета за исхрану наше гладне деце, и помоћи многобројне сиротиње, не може одобрити позиција личног расхода једне установе, чију су научну а још више практичну вредност оспорили многи говорници у дискусији као н.пр. г.г. адв. Драгослав Стојадиновић, Алберт Фирт и др.

На мотивисани предлог г. Јована Гавриловића да се ова позиција укине у корист социјалног помагања најсиромашнијих, (одевања деце, помоћ слепој деци и др.) општински одбор апсолутном већином гласова укинуо је Психотехнички завод.

Исто тако било је дуге дискусије и око ново основане станице за борбу против рака. Г. Гавриловић тражио је да се и та позиција укине, пошто је недовољна за целу, којој је намењена. Свој захтев мотивисао је:

— Исто тако у овој предлогу буџета видимо једну суму за завод за лечење рака. Рак, господо, студирају научници целог света да би пронашли лек противу те болести. Исто и сам г. Д-р Шаховић не може да потврди да је пронађен лек противу рака. Пронађен је истина радиум за зрачење рака, од кога један грам кошта милионе динара, а ми смо, међутим, за ту целу предвидели свега на плату једног лекара 26.000 динара и на плату једне дактилографкиње 24.000 динара! И сада тај лекар, без икаквих сретстава других, не знам шта би он имао да ради, а шта тек та његова дактилографкиња?! Ако општина Београдска има могућности да набави потребна средства, да набави потребне апарате, да купи радијум итд. нема те суме коју ми нећемо одобрити за једну овако велику акцију. Али гомилати само особље и претрпавати буџет само са персоналним издацима, а одузмати онима којима је најпотребније, ја за то нећу и не могу гласати.

Г. др. Шаховић објаснио је да и овако у минјатури, ипак ова акција, као зачетак једног новог санитетског стремљења, има свој пун значај.

Увођење овог отсека за борбу против рака усвојено је и одобрено од Одбора апсолутном већином гласова.

Нарочито оштро критиковао је рад Санитета г. Алберт Фирт, тражећи најстрожију реорганизацију истог, као и једно анкетно испитивање његовог рада. Предлаже и редукцију односно пречишћавање особља његовог. Истиче да је персонални буџет овог одељења већи од 1932 год. за 885.000 дин. Замера што се смањила позиција за чишћење вароши и подвлачи значај превентивне акције, којој није обраћена довољна пажња у нашем санитету.

Г. Момир Митровић у својем говору тражио је такође да се укине Психотехнички завод, истакао да општина има прекомерно велики број лекара а протествује што је ветеринарска служба издвојена из санитета.

Ради илустрације, г. Митровић износи случај где општински хирурзи наплаћују неку таксу од 100 дин. и за најхитнију и најмању брзу помоћ грађанима, а половина од те суме иде њима као награда, поред њихове редовне плате.

Г. Митровић нарочито се задржао на питању уређења клинице и начина прегледа меса.

На захтев инж. Г. Сокића и Драг. Стојадиновића остављена је самосталност Пожарној команди као засебном отсеку, а према прописима Статута О.Г.Б.

После пријема расхода санитетског одељења, прешло се на расходе Привредно-финансијске дирекције.

Г. Живко Живковић говори о клиници. Налази да је тамо много особља. Против је предлога да Општина сама справља и продаје лед.

Г. Павле Кара-Радовановић тражи да се у интересима правилне службе споје отсеци — отсек општинских добара и отсек за експлоатацију и апропријацију. Тиме би се онемогућило да општина доцније купује своја рођења имања, као што се то већ догодило. Наводи примере.

Г. Сима Сасо ставља примедбе техничкој страни буџета. Подвлачи неприродност спајања особља државне месне контроле са отсеком општинске контроле.

Суд је одговорио г. Сасу да ће контролни инспектори бити директно подређени потпредседнику г. Кристићу, као надлежном члану Суда.

Г. Стојадин Анђелковић ставио је низ примедба о појединим личним издацима ове дирекције, а г. Алберт Фирт тражио је укидање одељака на Чукарици и Бањици. Г. Јован Павићевић и Јован Викторовић бранили су егзистенцију ових одељака, али

су они већином гласова укинати као непотребни. Чињовници ових укинутих отсека биће пребачени на рад у које друго одељење О.Г.Б.

После краће препирке око организације кланичне службе и њеног превођења под финансијску дирекцију, буџет расхода Привредно-финансијске дирекције примљен је једногласно.

На буџету расхода Техничке дирекције била је исто тако врло жива дискусија. Г. Стојадин Анђелковић жали што су данашње тешке економске прилике диктовале брисање сума за инвестиционе радове.

Г. Радојко Гавриловић пледира потребу подизања пијаце на Хаџи-Поповцу, на шта му је претседник г. Петровић одговорио да је он ту ствар већ узео у студију. Чека се само да се уреди питање имања око „Пионира“. Г. Живко Костантиновић подвукао је значај Палилулске пијаце, као једне од најстаријих. Тражио да јој се обрати што већа пажња. Г. Воја Симић, као члан Техничке секције, изложио је своја запажања о раду Техничке дирекције за чије је материјалне издатке предвиђено 53,000.000 дин. Скреће пажњу да стручно особље — инжењери — Техничке дирекције воде мало више пажње о материјалним интересима Општине, и овај захтев илуструје примерима рђаво израђене кадрме и неоправданих вишкова у рачунима предузимача.

Г. Воја Догањички образлаже потребу увођења једног Цензорног одбора за све техничке пројекте О. Г. Београда, који су често прелазили у сувишан лукеуз.

И буџет расхода Техничке дирекције примљен је једногласно.

Буџет Дирекције трамваја и осветљења примљен је једногласно без дискусије. Интересантно је и похвално да је ово већ трећа година како се буџет ове дирекције прима без дискусије — једногласно. Примљен је и предлог буџета општинских обавеза и дугова, као и буџет пензија, обавеза по специјалним законима и непредвиђених расхода за 1933 год.

Пошто је, на крају, Општински одбор у целости и једногласно примио предложени буџет прихода, прешло се на дискусију финансијских овлашћења, где је, после дужи и непрекидно живе дискусије, извршено неколико споразумних стилистичких допуна.

Тако су значајни чланови 22 и 23 овако стилизовани и примљени:

„Овлашћује се Суд да може по претходној сагласности са општинским одбором закључити зајам у циљу конверзије зајмова Општине града Београда. Тако исто овлашћује се Суд да може по претходној сагласности са општинским одбором закључити један хипотекаран зајам у износу од 6,500.000 динара за подизање општинске болнице и дечијег прихватилишта.“

Чл. 23 гласио би овако: „Овлашћује се Суд да у сагласности са општинским одбором може у 1933 год. закључивати зајмове за радове за набавке материјала за проширење водовода и канализације и друге радове, с тим да потребне суме за исплату одговарајућих анuitета унесе у буџет за 1934 годину.“

Најзад, у два сата по поноћи стављен је буџет на дефинитивно поименично гласање.

Претседник г. Петровић саопштава: Проглашавам да је буџет за 1933 год., који износи: расходи 362,073.283. Приходи 362,413.782. Вишак прихода над расходима 340.499, са Финансијским овлашћењима, од стране Одбора примљени једногласно.

Седница је закључена у два и по часа по поноћи.

*

На конференцији одбора од 27 марта 1933 год., после опширног експозеа Суда и вишечасовне дискусије, и расправе примљена је и нова таксена тарифа. „Београдске општинске новине“ објавиће у својим службеним издацима и буџет са финансијским овлашћењима, као и нову таксену тарифу, чим исти буду одобрени од надлежних надзорних власти.

БУЏЕТ О. Г. БЕОГРАДА ЗА 1933. ГОД.

РАСХОДИ

НАЗИВ	ОДОБРЕНО ПО БУЏЕТУ ЗА 1932 ГОДИНУ:				ПРЕДЛАЖЕ СЕ ЗА 1933 ГОДИНУ:				+ ВИШЕ: - МАЊЕ:	
	Лични	Редовни материјални	Ванредни материјални	СВЕГА	Лични	материјални Редовни	Ванредни материјални	СВЕГА		
Претседништво	2.139.538	1.316.000	3.455.538	3.455.538	1.900.792	2.520.220	—	4.421.012	965.474	—
Опште одељење	2.262.976	392.000	3.018.976	3.018.976	2.966.754	225.370	—	3.192.124	173.148	—
Судско одељење	1.405.816	50.300	1.456.116	1.456.116	1.791.134	34.140	—	1.825.274	369.158	—
Одељ. за социј. и здрав. стараше	14.414.401	9.469.000	26.983.401	26.983.401	15.220.886	8.923.550	750.000	24.894.436	2.038.965	—
Привредно - финансијска дирекција	9.870.019	6.196.190	16.126.209	16.126.209	10.970.109	5.280.820	—	16.250.929	184.720	—
Техничка дирекција	13.171.822	29.603.250	53.840.878	53.840.878	14.572.803	29.034.200	15.120.000	58.727.003	4.886.125	—
Дирекција Т. и О.	47.656.674	29.511.500	85.100.174	85.100.174	47.294.218	48.815.300	5.158.000	101.267.518	16.167.344	—
Пенсије и раз. лич. издаци	7.300.000	—	7.300.000	7.300.000	7.000.000	—	—	7.000.000	300.000	—
Обавезе и дугови	129.313.122	—	129.313.122	129.313.122	—	129.673.944	—	129.673.944	360.822	—
Обавезе по спец. законима	12.613.984	—	12.613.984	12,613,984	12,071,043	—	—	12,071,043	542,941	—
Непредвиђени	1.000.000	—	1.300.000	1.300.000	—	2.750.000	—	2.750.000	1.450.000	—
Укупно	98.585.246	219.466.046	340.458.398	340.458.398	101.716.696	239.328.587	21.028.000	362.073.283	+21.614.885	—
Лични	—	—	98.585.246	98.585.246	—	—	—	101.716.696	+ 3.131.450	—
Матер. редовни	—	—	219.466.046	219.466.046	—	—	—	239.328.587	+ 19.862.541	—
Матер. ванредни	—	—	22.407.106	22,407,106	—	—	—	21,028,000	- 1,379,106	—
Укупно	—	—	340.458.398	340.458.398	—	—	—	362.073.283	+21.614.885	—

ПРИХОДИ

ЗА 1932 поз. пар.	Одобрено по буџету 1932 год.		Предлаже се за 1933 год.		Предлаже се за 1933 год.	
	Партија Динара	Динара	Партија Динара	Динара	Више Динара	Мање Динара
I	81.000.000	90.000.000	90.000.000	9.000.000	9.000.000	—
II	34.460.000	43.510.000	43.510.000	9.050.000	9.050.000	—
III	8.828.426	10.096.400	10.096.400	1.267.974	1.267.974	—
IV	68.317	71.310	71.310	2.993	2.993	—
V	141.975	140.975	140.975	—	—	1.000
VI	2.900.000	2.350.000	2.350.000	—	—	550.000
VII	199.746.000	206.571.000	206.571.000	6.825.000	6.825.000	—
VIII	3.262.680	2.224.097	2.224.097	—	—	1.038.583
IX	2.051.000	1.450.000	1.450.000	—	—	601.000
X	8.000.000	6.000.000	6.000.000	—	—	2.190.000
Укупно	340.458.398	362.413.782	362.413.782	26.145.967	26,145,967	4.190.583
				21.955.384	21,955,384	—

WWW.UNIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Урбанистичка хроника:

Арх. Бранко Максимовић

Изложба Групе архитекта модерног правца у Београду

Група архитекта модерног правца отворила је 19 фебруара у Уметничком павиљону архитектонску изложбу. Група је позвала на учествовање архитекте из Београда, Љубљане и Загреба, та три главна центра архитектонске делатности у нашој земљи. Из разлога који су остали непознати, из Љубљане није послат ни један рад, из Загреба се одазвало само неколико архитеката, а оно што је Београд изложио, то су углавном радови чланова Групе. Тако је

које су носиле обележје савремених схватања али му је била ускраћена могућност да види како је решена **унутрашњост зграде, организација становања.** А то је непотпуност, која и нехотице упућује посматрача на размишљање о томе: шта хоће у ствари савремена архитектура и шта се желело постићи том изложбом.

Најзад, баш и да су сви излагачи дали поред фасада и основе, и фотографије унутрашњости, да

Милан Злоковић: Главни изглед Хипотекарне банке у Сарајеву

Браћа Крстић: Зграда у ул. Къегиње Персиде бр. 39

у ствари изложба била у главном архитектата београдских.

*

Изложени радови били су углавном фотографије изведених објеката — фасаде. Што се то тако десило свакако да је кривица до схватања самих излагача о значењу архитектуре и њеној главној функцији: унутрашњој организацији. Иста грешка која се десила пре две године, понављана је, само овог пута у мањој размери. Посетилац је могао да види један приличан број фотографија спољашности зграда

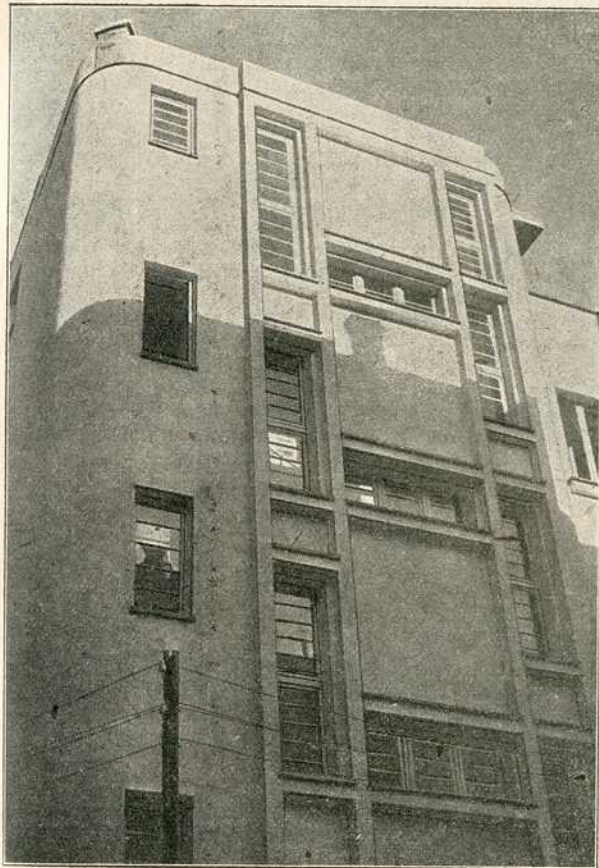
ли би и у томе случају та изложба била потпуна? Да ли би се и у томе случају та изложба могла назвати изложбом архитектуре? Или би то и надаље остала само изложба **репродукција** архитектонских радова и то **фотографска репродукција.**

Да такве архитектонске изложбе остављају само утисак једног каталога чији су листови урамљени и окачени о параване није потребно нарочито доказивати. (Вредност такве репродуктивне изложбе ниуколико се не повећава цртежима и перспективама, којима се такође решава само **спољашност** зграде

Иде се најчешће употребљавају фантастични ефекти, који немају никакве везе са стварношћу).

Права архитектонска изложба била би она изложба где би посетилац имао пред собом оригинале, као што их има на сликарским, вајарским, иконографским и свим осталим изложбама, дакле извршене, конструисане зграде, које се могу видети споља и у које се може ући. Само таква изложба могла би се назвати изложбом архитектонских радова и само таква изложба могла би извршити потпуно свој задатак: упознавање београдске публике са проблемима савремене архитектуре и савременог становања.

Град Штутгарт извео је 1927 једну такву архитектонску изложбу. Општина је одредила ван града слободно земљиште на коме је имала да се изгради изложба савремених зграда за становање. На учешће

Бранко Максимовић: Степениште зграде у Проте Матеје 13

су позвани водећи архитекти са свих страна, којима је остављена потпуна слобода у пројектовању и извођењу. Замисао је остварена а изложба је претворена у насеобину у којој се станује (Weissenhofsiedlung).

*

Како за изложбу није спремљен каталог (није био ни потребан) то ћемо поћи редом, од улаза.

Милан Злоковић изложио је изведени хотел у Матарушкој бањи, спољашност и унутрашњост Хипотекарне банке у Сарајеву и неколико приватних зграда. Док је Хипотекарна банка класичне концепције са акцентима модернога (унутрашњост је решавана слободно) — дотле је хотел у Матарушкој бањи решен у простим, равним површинама, и онако како се пројектанту чинило за најбоље. Приватне зграде компоноване су са ефектима који данашњег посматрача задовољају. Све то важи за спољашњу ар-

хитектуру. Без основа, којих није било, излагач је лишио публику нечега што се не може изоставити.

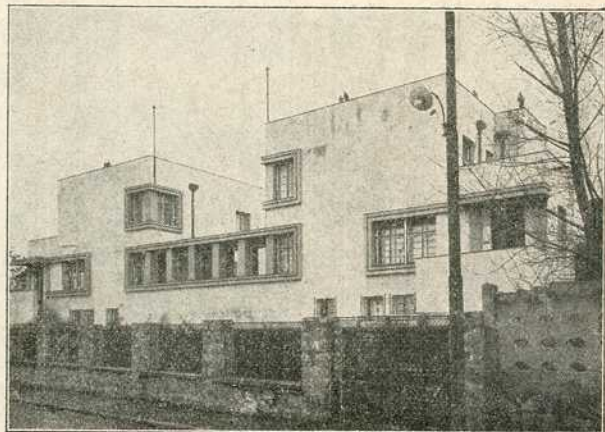
Драгиша Брашован изложио је фотографије Југословенског павиљона у Милану, пројекат са конкурса за Берзу, пројекат за зграду „Политике“ и две приватне зграде. Милански павиљон, који је првентивно и с разлогом компонован за спољашњи ефекат, убеђује свакога да је рађен са великом вољом и са сазнањем да се ствара дело које ће претстав-

Милан Злоковић: Хотел у Матарушкој бањи

љати народ од 14 милиона. Но и унутрашње уређење павиљона, својим ванредно пријатним распоредом и ефектима светлости даје добар утисак. У свему, Југословенски павиљон у Милану (који, на жалост, нисмо имали прилике да видимо) дело је високих естетских квалитета и морао је учинити најбољи утисак.

Петар и Бранко Крстићи покушали су да посетиоце приближе стварности јако увеличаним снимцима изведених приватних зграда. Двојна зграда на Сењачком брду која је компонована као једна целина, показује велику инвентивност пројектанта у изналажењу нових ефеката. Вила у Румунској ул. има извесне дисхармоније и немира, — али уноси

Браћа Крстић: Вила на Сењаку

свеж мотив у ову београдску улицу, која није најбоље прошла са спољном архитектуром. Узидана зграда у Књегине Персиде ул., да није двојне зграде на Сењаку, значила би декаденцију ка сецесији, помешаној са преживелим формама.

Момчило Белобрк изложио је пројекат за приватну зграду на углу са добро решеном основом и спољашношћу која делује пријатно, са добро нађеним односима испода и отвора. Замагљене, недовр-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

и перспективе са два конкурса, без основа, без ортогоналних изгледа, великих размера могле су овде изостати.

Штајнман (Загреб) дао је до детаља израђен пројекат за крематоријум у Прагу, где је показао не само добро познавање у организацији самог објекта него и осећање мере у спољашњој композицији.

Душан Бабић је поправио грешку од прошлог пута, па је уз перспективе приватних вила дао и основе. Док се прошли пут за Бабића могло рећи да је под утицајем Менделсона, овог пута би се могло рећи да је исувише под утицајем својих ранијих радова.

Миладин Прљевић изложио је конкурсни рад за Топчидерски ресторан награђен 1 наградом. Међутим, иако је од конкурса прошло већ три године, од грађења ресторана нема ништа. А Топчидер је главно и скоро једино излетиште Београда!

Бранислав Којић изложио је неколико приватних зграда и један конкурсни рад за већу приватну зграду у Н. Саду. Спољашња архитектура зграде у Скопљу покушај је за модернизовањем тзв. балканске архитектуре. Дугачки фронт зграде за Н. Сад, модерне концепције, оживљен је ритмом полукружних испада (степеништа?) у стаклету.

Земљак (Загреб) изложио је не само један од најважнијих проблема савремене архитектуре (основна школа и забавиште) него је и начином на који је упознао посетиоце са решеним проблемом, показао висок ступањ архитектонске културе. За Земљака су у основној школи подједнако важни и фасада и учioniце и клупе (покретне!) и водоскок за пијаћу воду (отпада нехигијенска славина!) и тушеви и клозети. То се види по томе што нам је пружио могућност да се свестрано упознамо са организмом његове школе изложивши многобројне фотографије.

Јован Ранковић, излажући фотографију велике зграде за издавање у Александровој улици изоставио је оно што нас је заиста могло веома интересовати: решење основе. Сама спољашност даје добар утисак.

Јован Јовановић изложио је, поред фотографија Ратничког дома и перспективе неколико конкурсних пројеката. Што се тиче Ратничког дома, који добро стоји затварајући северну страну трга испод Позоришта, ми се ни после две године нисмо могли помирити са извештаченим, непотребним средњевековним мотивом куле са бастионом, потпуно страним целокупној мирној маси.

Миша Манојловић и **Исак Азриел** дали су неколико конкурсних радова, Гостионичарски дом и моделе за неколико вила. Осим основа за виле, они нису дали ни једну основу што нас чуди јер излагачи знају значај и важност основе у савременој архитектури. Конкурсни рад за станицу Скопље, који смо видели већ на једној изложби, награђен је првом наградом због смишљене организације у станици и добре спољне и унутрашње естетске концепције. Међутим, ни тај конкурс се не приводи у дело.

Јан Дубови изложио је фотографије појединих зграда Астрономске опсерваторије и неколико приватних зграда, све без основа. Астрономску опсерваторију, веома редак архитектонски проблем, за који су потребне детаљне студије, видели смо на прошлој изложби, само комплетније, те је овог пута није требало излагати.

Крат је изложио перспективу конкурса за Аеро-клуб и модел за једну вилу, без основа. И једним и другим указује на то да архитектуру третира првенствено са гледишта спољашњег утиска.

Бранко Максимовић излаже неколико изведених зграда за издавање. Фотографије спољашности и унутрашњости допуњене су основама.

WWW.UNILIB.RS

СПОМЕНИЦИ У БЕОГРАДУ LES MONUMENTS À BEOGRAD

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

У Карађорђевоm парку: Споменик јунацима палим за ослобођење Београда (1806 год.)

Dans le parc Karageorge: Le monument aux héros serbes morts pour la liberté de Beograd (en 1806).

(Из фото-архива Отсека за штампу, пропаганду и туризам О. г. Београда.)

(Photo-archivé du Bureau communal de la presse de Beograd.)

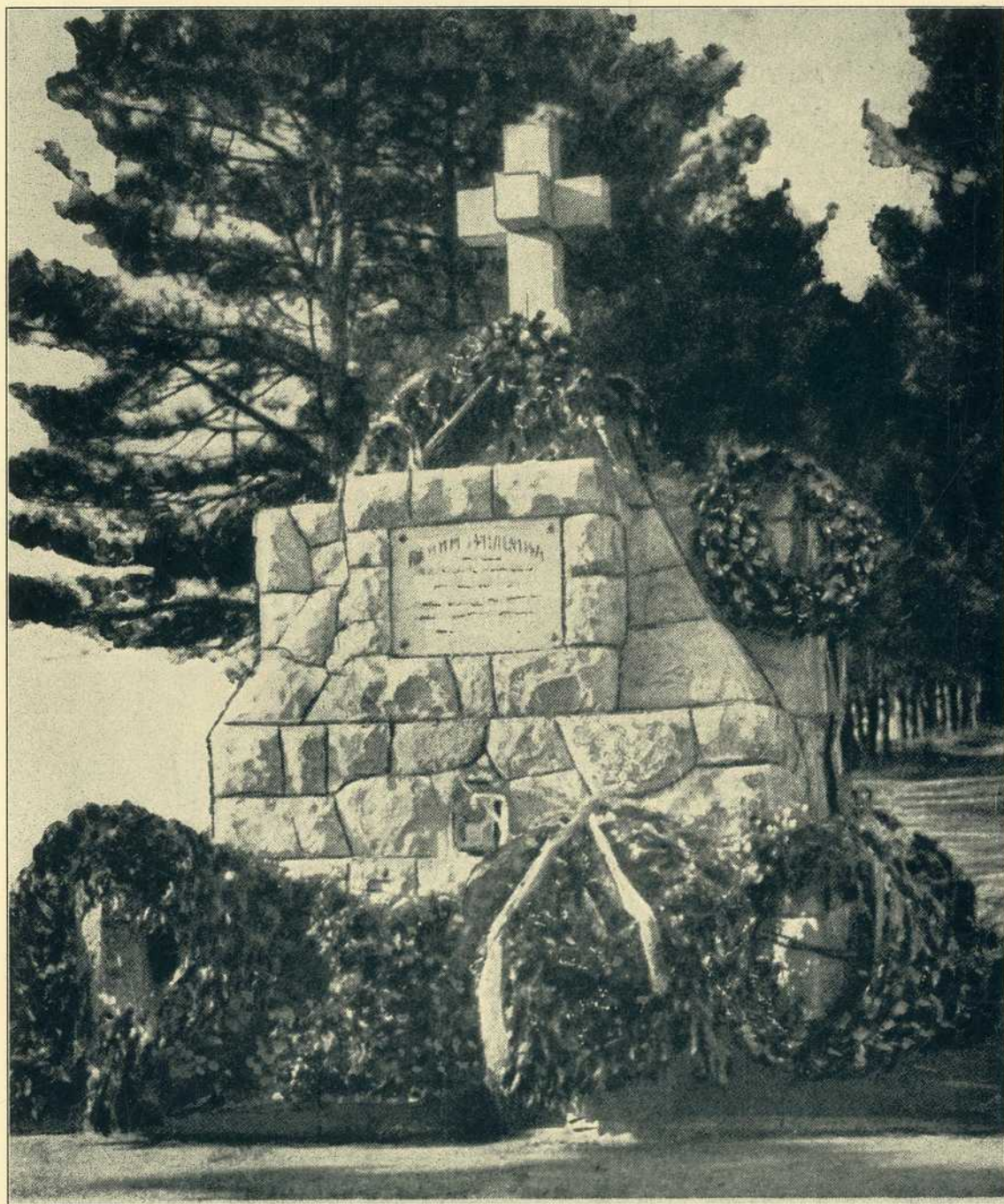

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

СПОМЕНИЦИ У БЕОГРАДУ LES MONUMENTS À BEOGRAD

На Авали: Споменик Незнаком Јунаку и свима борцима палим
за Ослобођење и Уједињење Југославије (1912–1918 год.)

Sur le mont Avala: Le monument au Soldat Inconnu, consacré aux héros
morts pour la liberté et l'union de la Yougoslavie (1912–1918)

(Из фото-архива Отсека за штампу, про-
паганду и туризам О. г. Београда.)

(Photo-archivé du Bureau communal de la
presse de Beograd.)